

Marton Rozália

A hatvanas évek balatoni építésze

gyűjteményes könyv

kézirat

Budapest 2014

„ A helyet nem szabad összetéveszteni a térrel. A tér és a hely között az a különbség, hogy a térnek száma, a helynek arca van. ...A térnek képlete, a helynek génusza van. Mert nemcsak természet és környezet, föld, talaj, éghajlat, növényzet, vizek, hegyek és mindez együttesen. A hely nemcsak az, ahol a dolgok vannak. ...

A helynek nemcsak fizikája, hanem metafizikája is van, és nemcsak látvány, hanem génusz. Ezért nem határozható meg, csak lerajzolható, mert nem kiszámítható, mert arc. ...

A nép létének legelső feltétele az a hely, ahol él és ezért minden nép életét lakóhelyének vizsgálatával kell kezdeni. ... A sokréjú és változatos hely a szellemiség kialakulását nem akadályozza, hanem segíti. ...

A hely sohasem definiálható, ezért a helynek nincs tudománya, ellenben van költészete, művészete és mítosza. A tájképfestés nem más, mint hódolat a hely génusza előtt.”

Hamvas Béla: Az öt génusz¹

Előszó

A Balaton földrajzi adottságainál fogva, valamint kulturális és gazdasági tekintetben is kiemelt terület. Megítélése, az emberek, a társadalom Balatonhoz való viszonyulása azonban az idők folyamán sokat változott. Az ötvenes évek közepének, a hatvanas évek elejének jelentősége e tekintetben az, hogy olyan, máig egyedülálló, átfogó koncepció alapján vezette a balatoni fejlesztéseket, amely ma is példa értékű lehet.

Könyvemmel nem csupán az építész szakmához, hanem szélesebb közönséghez szeretnék szólni, felhívva ezzel a figyelmet egy olyan kor építészeti értékeire, amelyet sokan tévesen és méltatlanul ítélnek meg.

A könyv két nagyobb fejezetre tagolódik. A bevezetés rövid társadalmi, történeti áttekintése után az első részben bemutatom a hatvanas évek balatoni építészetének szakmai keretét adó Regionális Tervet. A második fejezetben szubjektív válogatás alapján, rendszerezve ismertetek általam fontosnak tartott épületeket, terveket. A második rész sok helyen hiányos marad, hiszen számos létesítmény mára megsemmisült, vagy a kutatásaim során nem találtam olyan forrásokat, amelyek bővebb információt nyújtanának az adott épületről.

Bevezetés

A hatvanas évek építészetéről

Fontosnak tartom tisztázni, hogy mit is értünk építészettörténetileg a hatvanas éveken. A vizsgált korszak határai ugyanis nem egyeznek a naptári hatvanas évek kezdetével és végével. A történelmi korszakhatár azonban nagyjából megfeleltethető az építészeti váltásnak.²

Az ötvenes évek közepének politikai változásai jelentős hatással voltak építészettörténetünkre. A tartalmában szocialista, formájában nemzeti, *szocreál* építészet 1954 végén, Hruscsov Moszkvában, az országos építőipari értekezleten mondott beszédével véget ért. Hruscsov a szovjet építőipar új módszereit fogalmazta meg, a „gyorsabban, olcsóbbat, jobbat, szebbet” jelszavakkal. A fölösleges és költséges díszítésekért pedig az építészeket tette felelőssé.³ Magyarországon az 56-os forradalom utáni politikai helyzet is jelentős befolyással volt az építészet alakulására. A forradalom bukása után a politikai vezetés a felejtésért cserébe az embereknek viszonylagos jólétet ígért.

Az építészet egyszerű ipari tevékenységként való kezelése nálunk jól érzékelhetően megmutatkozott abban, hogy 1963-tól 1988-ig építész nem kaphatott Kossuth díjat, hiszen tevékenysége nem minősült művészetnek, ugyanakkor nem került a három T, a támogatás, túrás, tiltás kategóriájába sem.⁴ A *szocreál* ideológiai nyomással terhelt évei után az építészek érthető módon nagy lelkesedéssel fordultak az újra megtalált modern építészeti formák felé.

Társadalmi, politikai háttér

A Balaton, mint Közép-Európa legnagyobb édesvízi tava már a 19. század végétől kedvelt nyaralóhelynek számított. A hatvanas években azonban a tóparti üdülés a tudatosan irányított és manipulált társadalompolitika része lett.

A politikai koncepció része volt a mindenki számára elérhető balatoni nyaralás biztosítása is.

A szakszervezetek két-három hetes turnusokban üdültették a dolgozókat. A szállást, és az étkezést többszáz fős nagyüdülőkhöz biztosították. A program pontosan szervezett volt, az ismerkedési esttől, a strandoláson, a balatoni hajókiránduláson és borkóstoláson át egészen a búcsúestig. A nyaraló ember része volt egy működő gépezetnek, nemigen voltak, és nem is lehettek volna saját igényei.

Jelentős számban kezdtek szaporodni a kis, családi nyaralók, hétvégi házak is. A gyakran egészen keskeny, és kisméretű telkekre apró nyaralók épültek, kezdetben a helyi mesteremberek, később - a Balatoni Regionális Terv, valamint a patronáló építészek tevékenységének köszönhetően - képzett építészek tervei alapján. Ezeket a kicsi, idény jellegű épületeket a több hetes nyaralások mellett a budapesti, vagy más, akár az ország távolabbi szegletében lakó nyaralótulajdonosok gyakran használták hétvégenként is.

A nyaralás a gyárakban, irodákban, nagyvállalatoknál dolgozó városi emberek kikapcsolódását szolgálta, és egyúttal a *dolgozó nép* -ben az életszínvonal emelkedésének érzetét erősítette.

A politikai nyomásnak pozitív hozadéka is volt, hiszen fellendült a balatoni turizmus, az ehhez szükséges infrastrukturális, és kiszolgáló háttér megteremtése pedig szakemberek kezébe került.

*„Az ember méreteihez viszonyítva talán a legjobb léptékben felrakott a lágy, meleg vizet szegélyező hegyek csipkézete. Hatalmas vonulat, de mégis átfogó, helyenkint tobzódón változatos, de mégis nemesen egyszerű. A keszthelyi kék hegyek erdeiből, -ha lopva ugyan- ma is lejár a vad hűsítő vizéhez. A tapolcai medence cukorsüveg hegyeit ugyanúgy minden nap körülsimogatják a nap sugarai, mintha évezredek óta ők formálnák egy nagy forgószínpad korongján. Hatalmas képzőművészeti alkotáshoz hasonlítható az egész balatoni táj. Maradandó értékű, monumentális plasztika, boldogításunkra, gyönyörködtetésünkre.”
Farkas Tibor 1963⁵*

A Balatoni Regionális Terv

Előzmények

A Balaton az 1900 –as évek elejéig gazdasági szempontból leginkább halászati lehetőséget jelentett egy kis létszámú őstermelői réteg számára, hatósugara pedig nem terjedt tovább egy napi járás távolságnál. A Balaton vad, nádasokkal szegélyezett, ingoványos vidéke inkább elválasztotta, semmint összekötötte, közelebb hozta a kapcsolódó területeket. Más életformát jelentett a déli part lankás vidéke, mint az északi part szőlőhegyei, erdői, kőbányái. A századforduló után azonban az addigi szórványos nyaralási igény fokozatosan egyre inkább tömegigénnyé növekedett. A Balaton iránti tömeges kereslet fellendítette, sőt a térségben vezető pozícióba helyezte a hozzá kapcsolódó gazdasági ágazatokat.⁶

A történelmi események, a két világháború azonban nem tették lehetővé a folyamatos fejlődést. A második világháború utánra a tömeges igénybevétel, és az elhanyagolt, lepusztult üdülőhelyek ellentmondásos állapotot eredményeztek a térségben, és szinte lehetetlenné vált, hogy a balatoni üdülőhelyek betöltsék eredeti funkciójukat. A strandok, vendéglátó és kereskedelmi objektumok, közművek, partvédelem, parkok, utak leromlott állapota, pusztulása, az építési anarchia, a férőhelyek elégtelensége, mindez súlyos zavarokat okozott a tömegek üdültetésében.⁷

A második világháborút követő években a Balaton térségének intézményes fejlesztése sokáig fel sem merült. Az Országos Tervhivatal kezdeményezésére az ötvenes évek elején adatgyűjtések kezdődtek, és néhány településre vonatkozó ötletterv is született. Ezt követően elkezdődött néhány alapozó és előkészítő vizsgálat is, azonban ezek készítése többször megszakadt.

Az ötvenes évek második felére a kormány felismerte, hogy a Balaton-vidék egy olyan sajátos, természeti, és gazdasági szempontból egyaránt jelentős egység, amelynek fejlesztése csak egy egységes, perspektívát feltáró, a régióra kiterjedő terv alapján képzelhető el. Az Építésügyi Minisztérium 1957-ben megrendelte az első balatoni Regionális Tervet, ugyanakkor a „Balaton környékének tervszerű fejlesztése érdekében hites mérnöki jogosítványt” adott ki a Balaton környék főépítésze részére, aki Farkas Tibor lett. Pontosán meghatározták a főépítész feladatait, működési területét, székhelyeit, jogkörét. A főépítész hatósági jogkörrel is bírt. Ezzel egyidőben megalakult a Balatoni Intéző Bizottság, tervhatósági jogkörrel.⁸

„...Noha az igény vitathatatlan volt, mégis bátortalan volt a megrendelés az ÉM részéről. Mégis megtörtént a megrendelés egy balatoni regionális tervvázlat készítésére.

A megbízást én kaptam, szinte egy soros megrendelés formájában: „Készítsen egy regionális tervvázlatot a Balatonra!” Mikor ezt megkaptam, gondoltam azért ilyen lakónikus rövidségű a megrendelés, mert majd szóban elmondják a tartalom és készítés mikéntjének lényegét. Felkészülve vagy 30 kérdéssel bementem a megrendelő főosztályra dr. Granosztói Pálhoz ... és kezdtem a kérdéseimet feltenni, de már az első harmadnál megállított. „Tibor: a kérdéseid indokoltak, de senkit nem találsz, aki választ tud adni ezekre a kérdésekre. -Szóval a válaszokat nekem kell kitalálni? -Pontosan! -De ez a válasz azt is jelenti, hogy szabad kezet kapok? -Igen” - volt a válasz. Ezt követően nem tehettem mást, mint megfogalmaztam magamnak azt, hogy egy üdülési térség, régió terve mit is kell, hogy tudjon.”FarkasT⁹

A regionális tervezés tehát, csakúgy, mint a főépítési tevékenység előkép nélküli volt, és hatalmas, egyben gyönyörű feladatot rótt Farkas Tiborra, és munkatársaira.

A Regionális Tervvázlat

A Regionális Tervvázlatot a mai VÁTI előde, a VÁROSTERV készítette, Farkas Tibor vezetésével.

„Hogy miért tervvázlat a cím? - kérdezhetik joggal. A válasz egyszerű: az ÉM ezt a munkát ilyen címmel rendelte meg. Részemről nagyképűség lett volna tervnek nevezni, hisz senki nem készített a világon még regionális tervet. Ezt a tervvázlatot a MTA –ban felolvasó ülés keretében részletesen ismertettem a miniszter jelenlétében. Elismeréssel fogadta a szakma, s ettől kezdve Tervnek nevezték ...” Farkas⁹

A VÁTI Dokumentációs Központja őrzi az archív terveket, azonban az 1957-es balatoni tervből nincs példányuk.¹⁰

A korabeli Magyar Építőművészet és Magyar Építőipar időről időre részletesen beszámolt a balatoni fejlesztések elvégzett, folyamatban lévő valamint tervezett munkálatairól. Ezen források, valamint a még elérhető, a fejlesztési és tervezési munkákban részt vett építészek gíthetik tájékozódásunkat a témában.

A Regionális Terv 1957-58 –ban készült, és már az eredményes gyakorlat bizonyította a tervek életképességét, amikor 1963-ban a minisztertanács elé került. A kormány a 1023/1963. (IX. 21.) számú határozatával hagyta jóvá az első regionális tervet. A jóváhagyás elhúzódásához minden bizonnyal az is hozzájárult, hogy nem volt még a regionális terveket érintő kidolgozott jogszabály. A jóváhagyásra vonatkozó jogszabályt végül ugyanazon a minisztertanácsi ülésen fogadták el, mint a regionális tervet.¹¹

A Balatoni Regionális Terv nemzetközi elismerést aratott. 1965-ben Liege-ben, az UIA kongresszusa a regionális tervezéssel foglalkozott. Itt állították ki a 4 méter hosszú tervet, „Plan de regional du Balaton Hongrie” címen. Elismerésként az alkotók „Sir Patrick Abercrombie 1965” díjat kaptak.

Főbb munkarészek, tevékenységek:

A Balaton környékkel kapcsolatos építészeti munkákat három főbb csoportra osztották.

A) RENDEZÉSI VONATKOZÁSÚ MUNKÁK

regionális, általános

B) BERUHÁZÁSOKAT KÖZVETLENÜL ELŐKÉSZÍTŐ MUNKÁK

beruházási javaslat, részletes, vagy tanulmánytervek (magas, és mélyépítés), kiviteli tervek

C) ÉPÍTÉSI HATÓSÁGI TEVÉKENYSÉG

rendezési tervek művezetése, építési engedélyezési tervek véleményezése, építész patronálás

Főbb alapelvek:

A tervezés során a nagyból a kicsi felé haladás elve érvényesült, tehát a regionális összefüggések ismeretében kerültek elhelyezésre az egyes létesítmények, épületek.

Másik fontos elv volt, mind a tervezésben, mind a megvalósításban a komplexitás elvének érvényesítése, tehát befejezett rendezési egységeket hoztak létre olyan módon, hogy a föld alatti, föld feletti létesítmények, valamint a tereprendezési munkák egy időben készültek, és részét képezték a végleges egységnek.

Az építéshatósági tevékenységek közül az elsődleges - kezdetben időhiány miatt szinte az egyetlen - volt a közterületek megóvása az oda nem illő beépítésektől, hogy ezeken a helyeken a későbbiekben magas színvonalú, közösségi érdekeket szolgáló létesítmények épülhessenek.

A kezdetekkor részt vállaló építészek:

Kisléghy Nagy István – főmérnök, Építésügyi Minisztérium

Farkas Tibor – főépítész

Bérczes István, Polónyi Károly – BIB¹² főmérnökök

Bálint János, Bánóczy Ferenc, Bicsó Tamás, Borostyánkői László, Callmeyer Ferenc, Császár Ildikó, Csillag József, Diószegi Ernő, Dragonits Tamás, Erdős László, Farkasdy Zoltán, Gáll Pongrác, Gotthard Zsigmond, Kékesi László, Kéri Gyula, Kismarthy Lechner Kamill, Dr Kiss Tibor, Klie Zoltán, Kotsis Lajos, Krassói Virgil, Metzner Lajos, Minári Olga, Nemes Árpád, Országh Béla, Papp Imre, Pintér Béla, Preisich Gábor, Sebők Imre, Scultéty János, Svasits Géza, Tillyay Ernő, Dr Tóth Kálmán, Dr Tóth János, Vákár Tibor, Vidos Zoltán, Virágh Pál, Wagner László, Wossala György – patronáló építészek

Borbíró Tamás, Rados Márta és kb. 15 egyetemi hallgató – a Műszaki Egyetem részéről¹³

A) Rendezési vonatkozású munkák

„Gondolatban egy 100 m-es élű kockákból álló hálót helyeztem a Balaton érdekerülete fölé és alá és minden kockában megvizsgáltam, hogy amit egy-egy kockában találok az az üdülés szempontjából kedvező adottságú, vagy káros, vagy semleges. Persze ez a megközelítés csak a durva sérelmeket hozhatta felszínre, mint pl. a Badacsony hegy bányászatát, a déli part vasútját, a fűzfői légszennyezést, káros szennyvizek befolyásait, a Zala sankoló területének megszüntetését stb. 40 db vizsgálat rögzítette a bajokat. Az orvoslások mikéntjét, az infrastruktúrák hiányát és sok más tennivalót is.”Farkas⁹

1. Regionális tervezési munkák:

I. Térképek:

1. Területvizsgálathoz, tervhez, m=1:50000
2. Szűkebb tervezési terület vizsgálatához, m=1:5000

II. Vizsgálatok:

1. Domborzat
2. Geológia
3. Meteorológia
4. Balatonkörnyék növény és állatvilága
5. Balaton vízrendszerének vizsgálata, hidrogeológiai feltárás
6. Szociográfiai vizsgálat
7. Népeségfejlődés
8. Mezőgazdasági vizsgálat
 - fő művelési ágak szerint
 - mezőgazdasági üzemek feltárása
 - értékesítő szervezetek
 - jelenlegi mezőgazdasági termékek fogyasztásának mértéke, ellátás mikéntje
9. Halászat, horgászat, vadászat
10. Legeltetés, itatás, állathajtás, fürdetés, nádtermelés

11. Forgalmi vizsgálatok, megközelítési izokronok, óra bontásban, útra, vasútra
12. Útállapot vizsgálat
13. Közúti forgalom intenzitása, forgalomszámlálás alapján (járműnemenként részletezve)
14. Vasúti forgalom vizsgálata
15. Autóbusz forgalom vizsgálata
16. Hajóforgalom
17. Légiforgalom lehetőségeinek feltárása
18. Ipari területek vizsgálata
19. Kereskedelmi létesítmények vizsgálata
20. Strandok és sportlétesítmények vizsgálata
21. Vitorlás kikötők, klubházak vizsgálata
22. Üdülők, szállodák, vendéglátóipari létesítmények vizsgálata
23. Vízellátás vizsgálata
24. Csatornaellátás, csapadékvízálózat
25. Energiaellátás
26. Bányászat
27. Erdészet
28. Regionális szintű közintézmény ellátottság vizsgálata
29. Jelenlegi területfelhasználás
30. Tájvédelmi körzetek, természetvédelmi területek és védett emlékek vizsgálata
31. Turisztika, kilátóhelyek
32. Gyógyvizek, hőforrások, ásványvizek
33. Műemléki vizsgálat, archeológiai feldolgozás
34. Közigazgatási határok vizsgálata
35. Belterületi határok vizsgálata

Szűkebb tervezési területen:

36. Részletes területfelhasználási vizsgálat
37. Beépítés jellegének és mértékének vizsgálata, a parti területeken
38. Üdülőhelyi területek határának vizsgálata

39. Partvédelem

40. Állami és közületi nagyobb területek vizsgálata

III. Regionális tervvázlat

„A” Lap:

1. Területfelhasználás
2. Települések jellegvázlata
3. Vonalas és településtől független létesítmények

„B” Lap:

4. Mezőgazdaság fejlesztése és az ellátó területek
5. A szűkebb tervezési terület (üdülőhelyi terület és ősközösség) befogadóképességének, és a fejlesztés számszerű adatainak meghatározása.
Elhelyezése: az állandó, üdülő (szálló), a nyaraló, a hétvégi, campingterületeken, továbbá a fizetővendég-szolgálat útján
Ellátása: élelmezési, üdülési, szórakozási, sport vonalon

„C” Lap:

6. Közműtervek: vízellátás, csatornázás, szennyvíz, csapadékvíz, energiaellátás

IV. Beruházási programjavaslat és gazdasági értékelés

1. Beruházási tételes javaslat:

- szakáganként
- tárcánként
- településenként bontásban

1958 -ra

1958 – 60 -ig

1961 – 65 -ig

- távlati felosztásban, költségelőirányzattal

2. Gazdasági értékelés a tervezett ráfordítások és a várható forgalomból eredő amortizálódás mérlegeként.

V. A Tervvázlat elhatározásainak megvalósulását elősegítő és biztosító szabályzatok, intézkedések, és kiegészítő munkarészek

A) Szabályzatok:

1. Építési szabályzat
2. Üdülőhelyi szabályzat
3. Vízjog szabályzat
4. Telekérték emelkedésével kapcsolatos javaslat kidolgozása. Különös tekintettel a víz-, csatorna- és partvédőművek építése folytán keletkező helyzetre.

B) Intézkedést igénylő elhatározások kigyűjtése és tételes indoklása, elsősorban a hatóságok felé, az intézkedések előkészítéseként:

1. Építési tilalomra javasolt területek kigyűjtése és tételes indoklása.
2. Legsükségesebb kisajátítások
3. Forgalmi, rendészeti, egészségügyi, kereskedelmi stb. vonatkozású intézkedések felsorolása és indoklása.

C) Kiegészítő munkarészek:

1. Strandkataszter felfektetése, helyszínelés alapján. Fejlesztési vázlattal.
2. Campinghelyek feltárása, helyszínelés, műszaki adatgyűjtés.
3. Hétvégi telepek helykiválasztása, területi és műszaki adatainak rögzítése, helyszínelés útján.
4. Leendő nagyobb létesítmények területeinek feltárása, műszaki adatainak felvétele.
5. Állomásbővítések (pályatestbővítés) lehetőségeinek vizsgálata, tanulmányi szinten, különösen a hétvégi vonatok szempontjából.
6. Előre meg nem határozható témákban, további kiegészítő munkarészek

A Regionális tervvázlat elkészítésének határideje 1957 év vége volt. Az építészekből álló csapatot a szükséges szakági tervezők egészítették ki, különös hangsúllyal a közlekedés, víz-

csatornaügyi, közmű, kertészeti szakterületekre. A tervezés tehát roham tempóban folyt, de még így sem készülhetett el év végére a komplett, minden részletében kidolgozott terv. A feladatokat súlyozni kellett, ez pedig a következő szempontok szerint történt:

„A feltárásnak, a megismerésnek azt a minimális fokát kívántuk elérni, melynek birtokában egy közelebbi perspektívára (3-5 év) vonatkozó fejlesztési tervvázlat és beruházási javaslat kellő biztonsággal rögzíthető.”¹³

Az 1957 évi tervezés 3 fő célt tűzött ki. A Balatoni Intéző Bizottság 1958 évi tervszámait már a tervvázlat alapján kellett felbontani; másrészt a BIB koordináló szerepköréhez teremtett alapot a tervvázlat, azaz a különböző tárcák és szervek beruházási és egyéb szándékait a terv egységes elképzelései alapján kellett összehangolni; harmadrészt megismertette és összehangolta a legfőbb fejlesztési irányelveket a tanácsok különböző szerveivel, és a közeli beruházások kezdeti előkészítése is megtörtént.

A tervvázlat ugyanakkor a területfelhasználás, az üdülőhelyi határok, a megvalósítandó létesítmények térképszerű rögzítésével, valamint az építésügyi szabályzat tervezetének ideiglenes alkalmazásával a hatósági tevékenység egységes alapokon való működését is segítette.

A tervvázlat készítése során a tervezők a jövőbeni nagy álmok, elképzelések mellett mindig szem előtt tartották a reális anyagi lehetőségeket, és ezen keretek között dolgoztak.

Elsődleges feladatként a hétvégi üdülők igényeinek kielégítését, a tömeges szálláslehetőségek irányát, nagy és korszerű strandok, megfelelő étkezési lehetőségek, fedett helyek, kempingek és motelek formájában kívánták megoldani. A legfőbb üdülőhelyek központjainak funkcionális és esztétikai rendezése volt a másik fő szempont. Mindehhez kapcsolódóan elengedhetetlennek mutatkozott az érintett területek közműellátásának fejlesztése, a partvédelem javítása, a parkolók, átkelő szakaszok korszerűsítése.

Regionális tervvázlat „A” lap
a regionális tervvázlat fő lapja

A terv fő lapja - amelynek eredetije egy 4 méter hosszú terv - a területfelhasználással kapcsolatos legfontosabb elhatározásokat, a települések jellegvázlatát, és a vonalas jellegű, településektől független létesítményeket tartalmazza.

Területfelhasználás:

Ez a tervlap nem az egyes települések kiragadott elemzése alapján, hanem az egész régió együttes értékelésével készült. Az ábrázolás, és az elemzések mélysége is elsősorban a regionális szintű összefüggéseket tükrözi.

A területfelhasználás tekintetében:

- Kijelöli a Balaton környék üdülőhelyi határait.
- Jelöli a természetvédelmi területeket, tájvédelmi körzeteket, védett emlékeket.
- A táj- és művelési jelleg védelmében - pl. északi part szőlőművelési területei - területosztási korlátozásokat rögzít.
- Jelöli a partszakasz beépítési tilalmi területeit.
- Megszabja a legszükségesebb lakó, mezőgazdasági és ipari területek fejlesztését.
- A lakóterületeket beépítési jelleg szerinti részekre bontja.

A tervezők távlati gondolkodását mutatja, hogy már akkor - amikor még végtelenül távolinak tűnt - gondoltak arra, hogy a „Balaton befogadóképessége véges”. Biztosítékot kerestek az építési területek esetleges növekedésének megakadályozására, ezért került a tervbe a védőövezet fogalma. Ide tartozott többek között a települések teljes külterülete, ahol az építési tilalom mellett például az örökösödés folytán jelentkező területosztást is tiltották. Külterületi ingatlan 2000 m² alatt nem kaphatott önálló helyrajzi számot.

A vízparti területeken is különböző tilalmi zónákat jelöltek ki, megakadályozva ezzel a települések összeépülését, vagy bizonyos területek fásítási tilalmával biztosítva a vasútról a vízre való lelátást.¹⁴

A települések jellege:

A 42 partmenti település közül 20 település kiemelt fejlesztését határozta el a terv.

A települések nagyságrendjét, a térségben betöltött szerepének súlyát különböző méretű karikák jelzik a terven. A településeket a már kialakult, ill. tervezett jellegük, fő profiljuk szerint három fő csoportba osztja a terv.

1. Főleg tömegforgalmat lebonyolító települések.

Feladatuk elsősorban a hazai, nagy hétvégi tömegek befogadása. A Budapesthez közeli, ill. a vasútvonalak, utak támadási pontjain elhelyezkedő települések kerültek ebbe a csoportba; Siófok, Almádi, Akarattya, Fonyód, Boglár, részben Keszthely. Ezeken a településeken nagy befogadó képességű strandokra, olcsó, megfelelő számú vendéglátóipari létesítményre, nyilvános WC-re, megfelelő méretű vasúti várókra, megőrzőkre volt szükség.

2. Elsősorban idegenforgalmat lebonyolító szórakozó és gyógyhelyek.

Ezek a települések elsősorban a külföldi idegenforgalom ellátását célozzák. Balatonföldvárt, és részben Keszthelyt szórakozó üdülőhelynek jelölték ki, Hévíz és Balatonfüred pedig a gyógyüdülő kategóriába került, és a fejlesztések irányvonalát is ez határozta meg.

3. Kiránduló célú települések.

Elsősorban Tihany, Badacsony és Szigliget mutatkozott alkalmasnak a naponta átmenő, több tízezres – hazai és külföldi – tömegek befogadására. Ezeken a településeken nagy kiterjedésű építési területek kijelölése tilos volt. A szállásbiztosítás ezeken a területeken nem volt elsődleges szempont, viszont a nagy tömegek strand, öltöző, zuhanyzó, étkezési igényeit ki kellett elégíteni.

A terv külön kiemeli Keszthely - mint a Balaton-part akkori egyetlen városa - hármas szerepét. Részben tömegforgalmú hely, de az idegenforgalom számára is vonzó, ugyanakkor közigazgatásai, kulturális, gazdasági központ is.

Két távlati fejlesztés lehetőségét is felveti a terv. Badacsonytomaj, a kőbányászat megszüntetésével, és a strand kiépítésével tömeglecsapoló hellyé válhat, ill. Balatonyöröktől keletre egy - Ausztriához közeli - idegenforgalmi célú új település építésének gondolata is felvetődött. Ez azonban nem valósult meg.

A tervvázlat „... rendezte a települések egymáshoz való viszonyát, nagyságrendjét, szerepkörét, egyben megszabta a további tervezés számára a regionális meggondolásokból eredő fejlesztés fő irányait. Ezzel régióon belül a települések fontossági sorrendjét is megadta, amiből következik, hogy a beruházások is egy irányítható mederbe kerültek.”¹³

A vonalas és településtől független létesítmények:

A legfontosabbak: a légi, vízi és szárazföldi forgalommal kapcsolatos javaslatok. Ezek, légi és vízi kikötők, út és vasútkorrekciók, gyorsforgalmi nyomvonalak, ill. a közúthálózathoz kapcsolódó különböző fokozatú kempingtáborok, motelek, autósstrandok.

2. Általános tervezési munkák:

A régióra vonatkozó elképzelések után a települések közelebbi vizsgálata következett. Az egyes településekre általános rendezési tervvázlatok készültek. Az általános tervek rögzítették a település jövőbeli fejlesztési koncepcióját. Az építési területek kijelölése mellett, az új építési szabályzatnak megfelelő övezeti besorolást is feltüntették, amely alapján egyértelművé vált, hogy milyen jellegű és nagyságú telekre lehet építési engedélyt kiadni.

A regionális vizsgálatok, a regionális tervvázlat, majd az egyes községek fejlesztési vázlatainak elkészülte után megállapítható volt, hogy az egyes településeken mely területek részletes rendezése a legszükségesebb.

B) Beruházásokat közvetlenül előkészítő munkák

1. Beruházási javaslat:

Az rendezési vázlatok mellékleteként az egyes településekre vonatkozóan készültek el a beruházási javaslatok. A cél ez esetben a konkrét megvalósuláshoz szükséges lépések (tárgyalások, tervezések, beruházás előkészítő lépései stb.) feldolgozása volt. A javaslatok kialakításánál a készítőik mindig a realitás síkján maradtak.

A beruházások három fő csoportra voltak oszthatók:

- Fő fejlesztési területek: ezek képviselték leginkább a látható objektumokat.
- Közműbázisok építése: víz, csatornaművek stb.
- Településtől független, inkább a régió érdekeit szolgáló létesítmények, útkorrekciók, partvédművek, kemping táborok stb.

2. Részletes tervek, tanulmánytervek, kiviteli tervek:

A részletes és tanulmánytervek, valamint a konkrét kiviteli tervek elkészítésére csak azután kerülhetett sor, hogy a BIB 1957 októberében megtudta, hogy milyen hitelekkel rendelkezhet az elkövetkező három évben.

A tervezés előkészítése azonban már korábban elkezdődött. A Műegyetem tervezési tanszékei ugyanis a már elkészült tervekkel összhangban, nagyjából 40 témát, és programot osztottak ki a diákoknak, évközi, vagy szigorlati tervezési feladatként, valamint a patronáló építészek is készítettek konkrét terveket.

Az intézményes tervekészítés csak a megfelelő hitelek biztosítása után indulhatott el. A részletes rendezési tervek pótlásaként kb. 30 téma kidolgozása kezdődött el, első ütemként tanulmánytervek formájában. A tanulmánytervek általános problémák megoldását, a programok pontos tisztázását, 500 –as léptékű épületrajzokat, költségelőirányzatot tartalmaztak. A második tervezési ütemben a legsürgősebben megvalósítandó épületek (bazárépületek, strandöltözők, kisebb vendéglátóipari létesítmények, kempingtáborok építményei) kiviteli tervei készültek el.

Az első évben - 1957 - közel száz terv született. A terveket a BIB különböző tervezőirodáknál rendelte meg. A feladatokat a tervezőirodákon belül gyakran az adott település patronáló építészei kapták meg, akik kellő helyismerettel bírtak, így gyorsabban és hatékonyabban ment a tervezés.

A forgalmi célú beruházások közül elsőként parkolóhelyek valósultak meg.

A víz- csatornatervek a regionális terv figyelembevételével, az OVF irányításával készültek, a partvédelem kiviteli terveit a székesfehérvári Vízügyi Igazgatóság készítette.

Az előkészületek során, a Balatoni Fásító Erdészet tevékenységeként megkezdődött a csemetenevelés, amely a kopár üdülőhelyek fásítását célozta.

Az első év a tervezéssel telt. Az 1958 -as idény előtt csak a legszükségesebb építkezések indulhattak el. Az építkezések zöme az 58-as üdülőszezon után kezdődhetett el, és az 1959 –es szezonra készült el.¹³

C) Építés hatósági tevékenység

1. Rendezési tervek művezetése:

A regionális tervvázlatban, az általános és részletes tervekben rögzített rendezési elgondolásokat az építési hatósággal szoros együttműködésben lehetett érvényesíteni. Ezt jelentette a rendezési tervek művezetése. Azaz az építési, telekosztási és egyéb engedélyezési eljárások során a tervek szerinti fejlesztési elgondolások érvényesültek, ami a rendezési terv készítői számára is fontos visszajelzést jelentett.

2. Építési engedélyek véleményezése:

A BIB két főmérnöke, és a balatoni főépítész nagyjából 40 település építési engedélyeit nézte át, hetenként átlag 100 db-ot. A terveket - a közületi építkezések terveinek kivételével - többnyire a helyi kisiparosok készítették, általában meglehetősen szegényes, és kultúrátlan megoldásokkal.

Az építkezések nagy száma, és a távolságok miatt nem volt lehetőség a tervek olyan szintű vizsgálatára, ahogyan azt eredetileg elképzelték. A hetente, vagy kéthetente összegyűlő anyagból a kritikus területre esőket vizsgálták elsősorban. A legrosszabb terveket a BIB főmérnökei, vagy a patronáló építészek átdolgozták. A javasolt megoldásokat az esetek többségében az építtetők is elfogadták.

Mind az északi, mind a déli parton bevezették a fix tanácsadó napot, amely arra szolgált, hogy az építtetők, mielőtt terveztettek, véleményt és javaslatot kérhettek a beépíteni szánt területre. A tanácsadónapok iránti érdeklődés egyre fokozódott.

Az építési eljárások gyakran szabálytalanul zajlottak, mivel az építtetők az építési engedélyezési eljárást csak formai aktusnak tekintették, és gyakran már zajlott az építkezés, amikor engedélyt kértek. A szabálytalanságok száma a fokozott ellenőrzések hatására csökkent, de az ötvenes évek végén előfordult még engedély nélküli építkezés is .

3. Építés patronálás:

A MÉSZ a balatoni fejlesztések támogatására építész tanácsadói mozgalmat hozott létre. A patronáló építészek feladata egy-egy általuk kedvelt, és ismert település építészeti „gondozása” volt. Nagyjából 40 építész vállalt társadalmi munkában egy-egy települést patronálásra, ahol szaktanácsokkal, vagy akár konkrét tervvázlatokkal is segítette a helyiek munkáját.

A patronáló építészek munkájának egyik része a települések rendezési és fejlesztési lehetőségeit feltáró javaslat volt, ezen kívül részt vettek az építési engedélyek felülbírálatában, és szükség esetén a tervek átdolgozásban is. Sok esetben azonban - bár szükséges lett volna - 8 napos ügyintézési határidő miatt - nem volt erre lehetőség. A tervek átdolgozásának többsége továbbra is a BIB irodákat terhelte. Az áttervezésekkel párhuzamosan – elsősorban az északi parton – figyelemmel kellett lenni a jellegzetes, a táj hangulatát is meghatározó hagyományos, műemlék, vagy népi műemlék épületekre.

A fejlesztések előrehaladtával több középület - strand, színpad, mozi, park - építése vált időszerűvé, melyek tervezését gyakran bízták - a tervezőirodákon belül - a patronáló építészekre.

A patronáló építészek munkájának jelentőségét és szükségességét jól jellemzi az az adat, mely szerint a hetente jelentkező kb. 100 építési engedély közül, a legegyszerűbb funkcionális és esztétikai igényeket figyelembe véve is 25-30 szorult átdolgozásra.

Szabályozási kérdések

Az ötvenes évek második felére a balatoni építkezések végtelenül zavaros képet mutattak. Ennek több oka is volt.

Az üdülésügy kérdése 10 évig gazdátlan volt, és az építési szabályok nem tartottak lépést az étellel. Még mindig a háború előtti szabályozások voltak érvényben, amelyek a 200 négyszögöl körüli telkeken családi ház jellegű nyaralók építését engedélyezték. Az igények azonban jelentősen megváltoztak. A politikai irányítás is a mindenki számára elérhető balatoni nyaralás felé fordult, ez pedig jóval kisebb telkeken, kis tömegű - minimálterű - nyaralóépületek építését kívánta.

Az elsődleges cél az építésügy területén a törvényesség megszilárdítása volt. Az Építési Minisztérium, és a BIB jogászhai és mérnökei elméleti segítséggel, és helyszíni munkával is támogatták a tanácsokat. Az átmeneti időszak azonban nem bizonyult problémamentesnek. A rendezés során számos gyakorlati nehézséggel kellett megküzdenie a végrehajtó szervezeteknek. Az építési tilalmak, a jóhiszeműen megkezdett építkezések leállítása, vagy lebontása, saját telkek kicserélése stb. mind népszerűtlen, de a Balatoni rendezés érdekében történt, és teljesen nem kiküszöbölhető intézkedések voltak. A végső cél a rendezés mellett persze az volt, hogy a balatoni fejlesztések a balatoni lakosok örömére történjenek.¹³

Már az első évben megfogalmazódott a hétvégi házak, típusnyaralók tervsorozatának gondolata. Ez később pályázati formában is megvalósult, és az egyes tervezőirodák is készítettek tervkatalógusokat, amelyekkel - a rendezési tervek, és az újonnan kialakuló szabályozás (Balatoni Építésügyi Szabályzat 1959 októbertől¹⁵) szem előtt tartásával - az építetők igényeit igyekeztek funkcionális, és esztétikai szempontból egyaránt kielégíteni.

Gyűjtés, rendszerezés

- Szállásépületek
 - Nagyüdülők, szállodák
 - Motelek, társas üdülők
 - Egyedi tervezésű családi nyaralók
 - Típusnyaralók
- Kiszolgáló épületek
 - Vendéglátó épületek
 - Strandépületek
 - Kikötők, hajóállomások
 - Kertmozik
 - Egyéb

Szállásépületek

Nagyüdülők, szállodák

A Regionális terv koncepciója alapján épült szállodák, és nagyüdülők többnyire a hatvanas évek második felére készültek el és ma is erőteljes meghatározói a Balaton-part képének.

A hatvanas években épült nagy balatoni szállodák vendégforgalma részben a külföldi turistákra, részben a hazai szakszervezeti üdültetésekre épült. A nagyüdülők, szállodák ennek megfelelően elsősorban a Regionális Terv szerint nagy hazai vendégforgalmat bonyolító, a szakszervezeti üdültetésekre alapozó, tömeglecsapoló helyként meghatározott településeken, valamint a külföldi vendégforgalomra építő idegenforgalmi célú településeken épültek.

A tervek többnyire jól meghatározott irányelvek szerint készültek. Korábbi tapasztalatok, és felmérések alapján a leggazdaságosabb, optimális férőhelyszámot 1000 fő körül határozták meg. Ez azt jelentette, hogy három nagyjából 300 fő befogadóképességű szálló épült egymás mellé, és ezekhez tartozott egy étterem.

A szállók alapegységeit az előszobából, fürdőszobából, kétágyas szobából álló lakrészek képezik, mindegyik előtt loggiával. Ezt az alapegységet a hazai, és külföldi nyaralók részére egyaránt biztosították. A tervezés során ugyanakkor szem előtt tartották a külföldi vendégek, és a hazai nyaralók esetenként *eltérő igényeit*. A külföldi látogatókra számító szállóhoz tágasabb éttermi részt, és nagyobb választékot biztosító konyhát terveztek, a belső burkolatok, és anyagok tekintetében pedig a legmagasabb színvonal biztosítására törekedtek. Funkcionális elrendezés tekintetében a Balatonra merőleges tengelyű, középfolyosós rendszerű megoldás mutatkozott optimálisnak. Szerkezeti és technológiai szempontból a minél kevesebb helyszíni betonmunkát, és zsaluzást igénylő, gyorsan kivitelezhető megoldásokra törekedtek. A tervezők gondoltak a későbbi téliesíthetőségre is. Megfogalmazódtak a családi és ifjúsági üdültetés az előzőektől eltérő funkcionális, alaprajzi, és szerkezeti kérdései is, felvetődött az ilyen irányú títustervek kidolgozásának gondolata is.⁵

A nagy üdülőépületek részben előregyártott, részben monolit szerkezetekkel készültek. A szállodák tervezésénél lényeges szempont volt, - idény jellegű épületekről lévén szó - hogy mi a határ, meddig szabad elmenni, akár a szobaegységek kialakításánál, akár a szerkezetek megválasztásánál, vagy a szakipari munkák alkalmazásánál. A nagy szállodák rendszerint monolit vasbeton vázas teherhordó szerkezettel épültek, a Czigler Endre által tervezett siófoki szállodasor épületeinél B25-ös harántfalakkal, a 13 emeletes Európa szállónál 17,5 cm vastag blokk kitöltő falazattal, P28/50 Hill-palló födémmel. Az épületek merevítésére az előregyártott födémzakaszok mellett bizonyos helyeken – a loggiák és fürdők födémei – monolit vasbeton födémzakaszok is készültek.¹⁶

A nagyobb szállók, üdülők épületei részben ma is állnak, de többnyire átépítették, bővítették, felújították, a mai igények szerint korszerűsítették őket, és gyakran csak nyomokban lelhetők meg a hatvanas évek nemzetközi színvonalon épült építészeti alkotásai.

1	Siófok GPS	„Balaton” szálló	1961-62	Czigler Endre UVATERV-VÁTERV
A siófoki vízparti szállodasor építésének gondolata 1961-ben vetődött fel, 1964-re pedig az együttes 80%-ban el is készült. A Balatonra merőleges tengelyű, több épületből álló épületsor egyik eleme a Czigler Endre által tervezett „Balaton” szálló. A lakók nyugalmának biztosítása, és a strandterület kettévágásának elkerülése indokolta az épület lábakra állítását. A szállodába szintenként 23 kétágyas szobát egy szerviz szobát és a Balaton felé konzolos, üvegezett közös társalgót tervezett az építész. A szálló ma is üzemel, de az épület könnyedsége megszűnt a földszinti lábak beépítésével. Felhasznált irodalom: Magyar Építőművészet 1963.5, Magyar Építőipar 1965.1, Magyar Építőipar 1968.3				

1

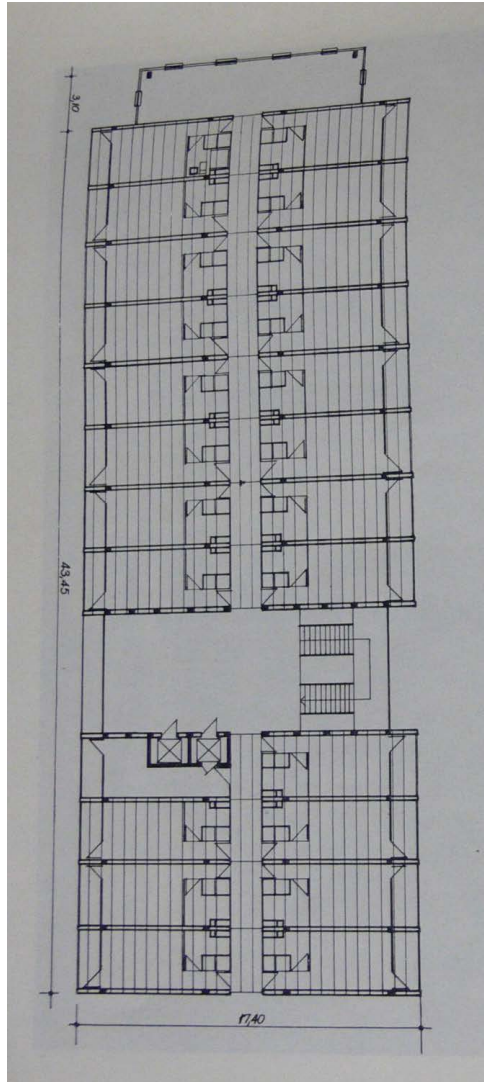
1

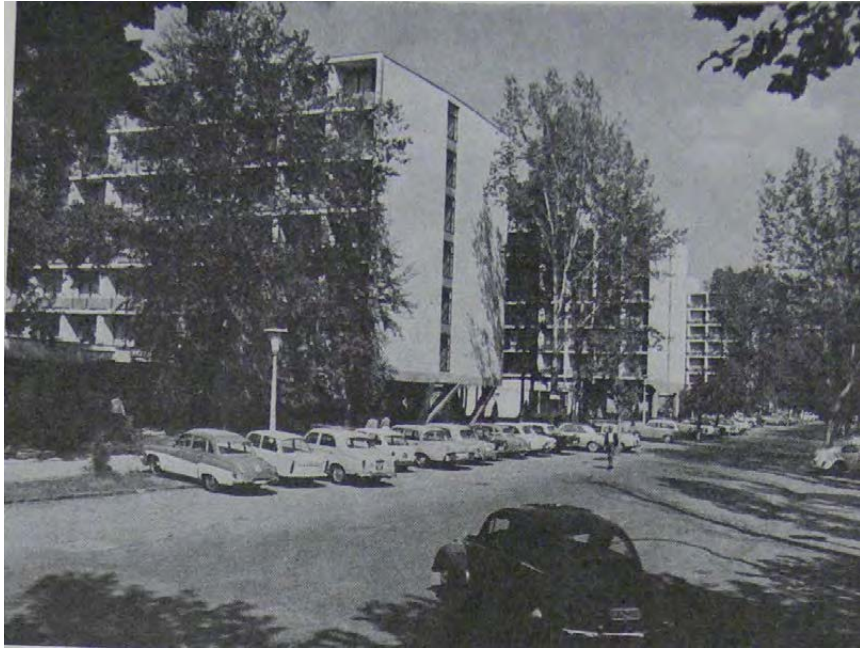
1

1

1

1

2	Siófok GPS	„Európa” szálló	1964-66	Czigler Endre VÁTERV
A siófoki szállodasor negyedik, záró elemeként épült meg a 13 emeletes „Európa” szálló. Az 1138 férőhelyes toronyszálló hangsúlya nem csupán a víz felől érzékelhető, hanem Siófok város vertikális sziluettjét is jelentősen meghatározza. Az épület földszintjén hall, recepció, étterem, konyha, gazdasági helyiségek kaptak helyet, az emeleteken a kilátó-társalgóból induló, középfolyosóról megközelíthető önálló szobaegységek és apartmanok, a 13. emeleten pedig drink bár és körben tetőterasz találhatóak. A földszinti közös helyiségek, a teraszok és a tetőterasz sütője mészkővel burkolt, a szobákban műanyagpadló, az apartmanokban szőnyegpadló burkolat van. A társalgók oszlopai fehér műkővel burkoltak. Az épület kisebb átalakításokkal ma is üzemel. Felhasznált irodalom: Magyar Építőipar 1967.1, Magyar Építőipar 1968.3				

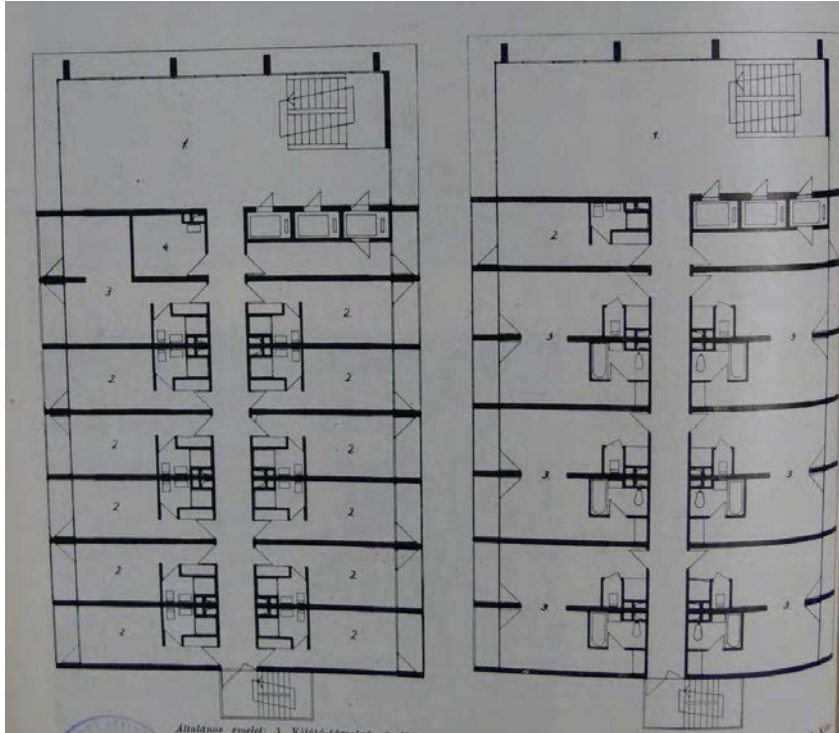
2

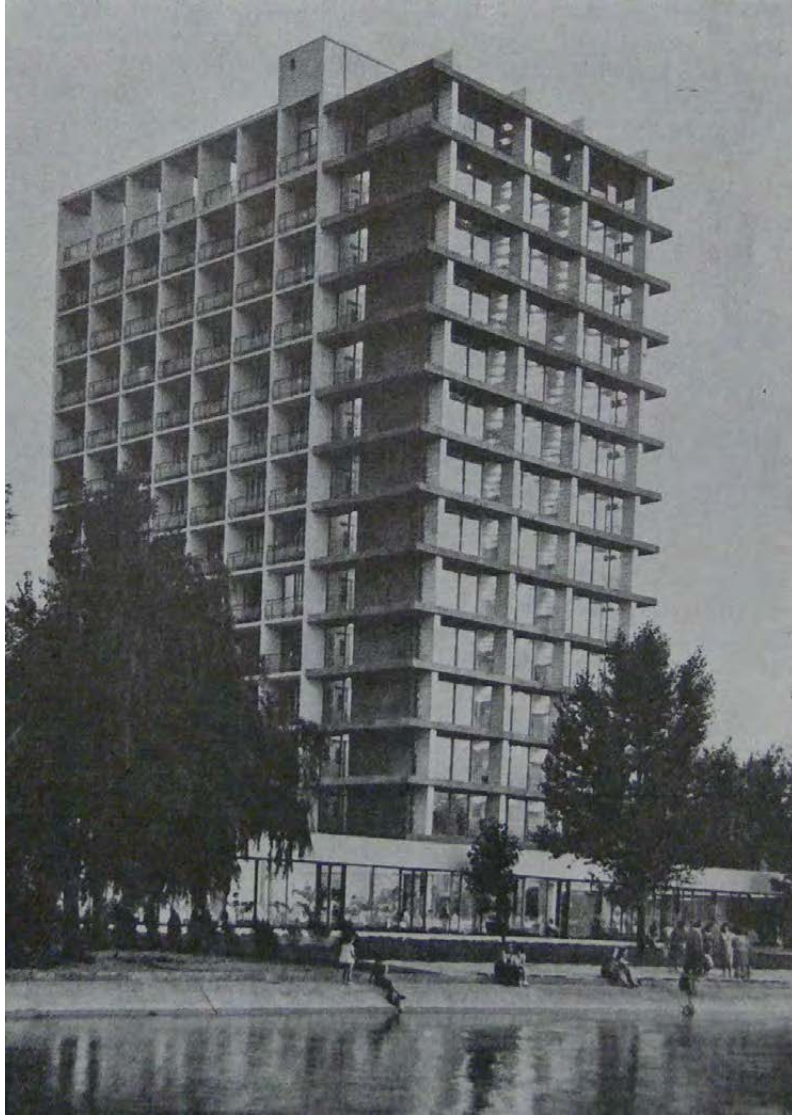
2

2

2

2

2

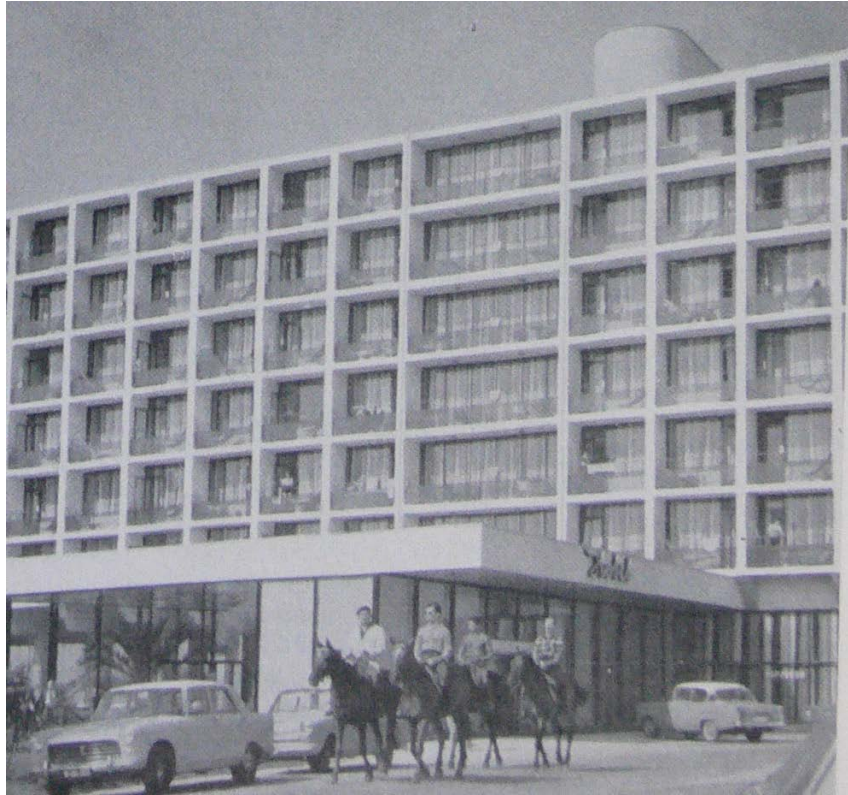

3	Tihany GPS	üdülőszálló	1962-63	Kun Attila ÁÉTV
A szállóépület a tihanyi félsziget déli részén, a rév környékén, a moteltelepen épült, mint a tervezett szállodasor első eleme, melyet a tervek szerint további két hasonló épület követett volna. A terveket Kun Attila készítette, az 1961-62-ben Siófokon megépült Balaton szálló (építész: Czigler Endre UVATERV) terveinek felhasználásával. Az adaptáció során az egyik leglényegesebb változás az épület földszinti vasbetonszerkezetének megváltoztatása volt. A jobb térkihasználás lehetővé tette a „Mopresso” jellegű mozi elhelyezését. Az eredeti, Balatonra merőleges épületet ma csak nyomaiban fedezhetjük fel. A többszörös át és hozzáépítés, a megnövekedett tömeg, másként viszonyul a Balatonhoz, mint Kun Attila egykori szállója. Felhasznált irodalom: Magyar Építőművészet 1963.5, Magyar Építőipar 1968.3				

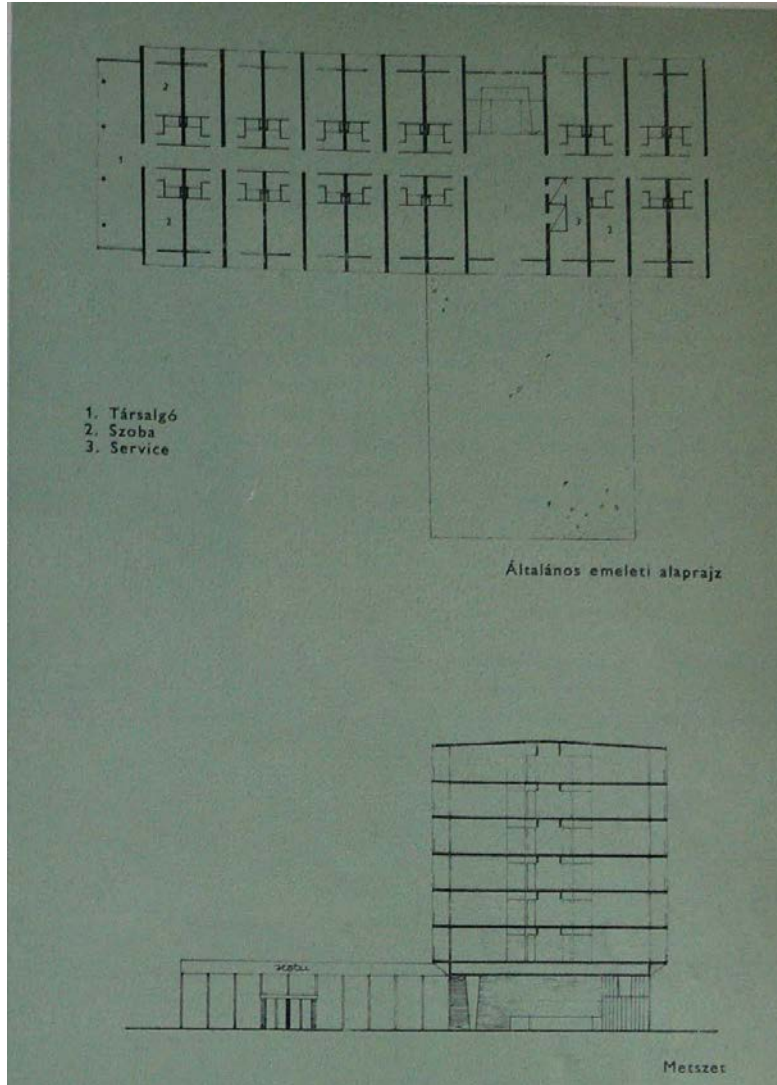
3

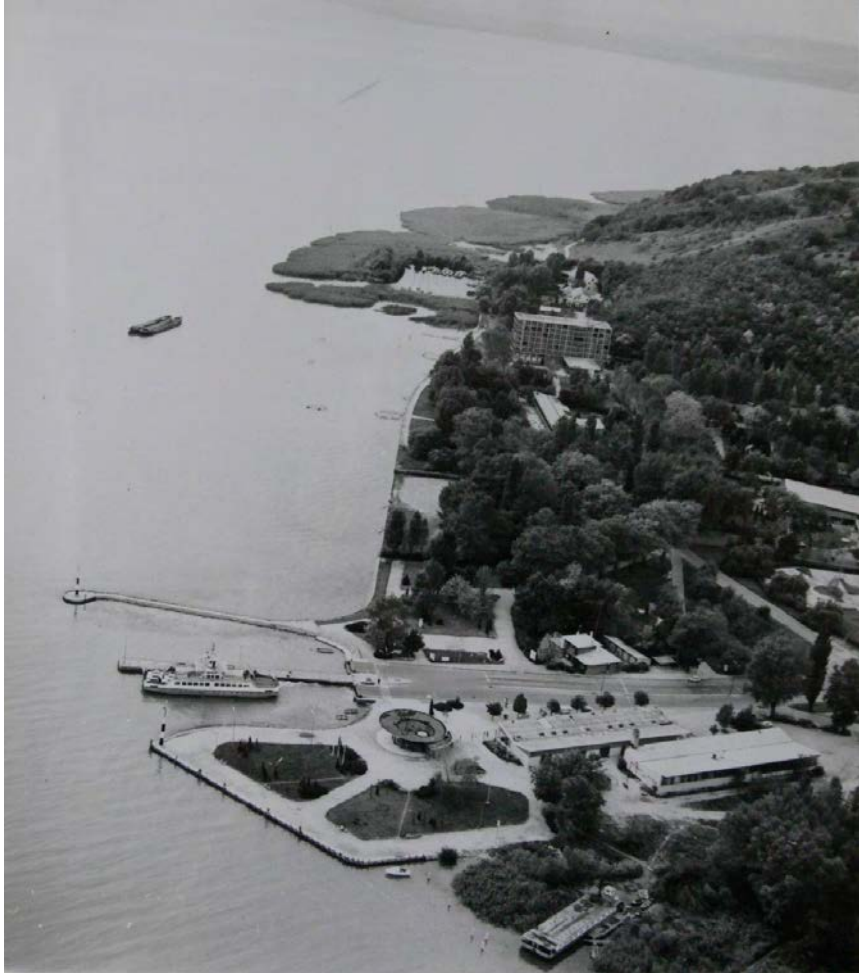
3

3

3

3

3

3

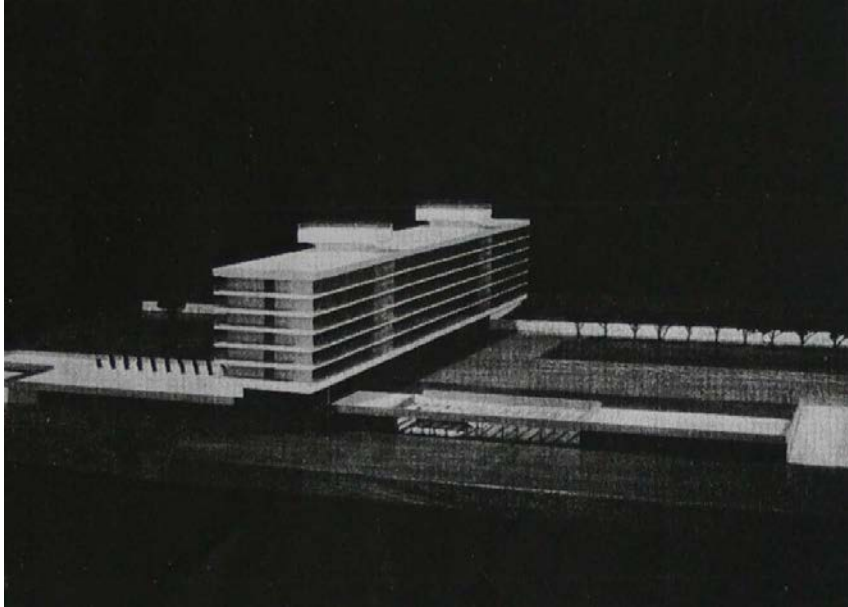
4Balatonfüred-Arács „Annabella” szálló 1965-68
GPSV. Pázmándi Margit
ÁÉTV

V. Pázmándi Margit a lejtős terep adottságait kihasználva helyezte el az épületet. Az észak déli hossztengeyű, hatemeletes szállóhoz merőlegesen csatlakozik az egyszintes konyha-éttermi szárny, amelytől pergolás, parkosított rész vezet a főút menti üzletekhez. A főbejárathoz vezető nagy tereplépcső szintje egybe esik az alsó tömb tetősíkjával, biztosítva ezzel a kompozíció egységességét. 6 szinten, összesen 384 kétágyas szoba található, szintenként 2-2 társalgóval, kiszolgáló helyiségekkel. A konyha ezer adagos. A földszint monolit vasbeton szerkezetű, a felmenő szintek előregyártott elemekből készültek. Az épület külső megjelenését a nyers betonfelületek, a kék üveg loggia-mellvédek és a falfelületek barna gyöngykavics burkolata határozza meg.

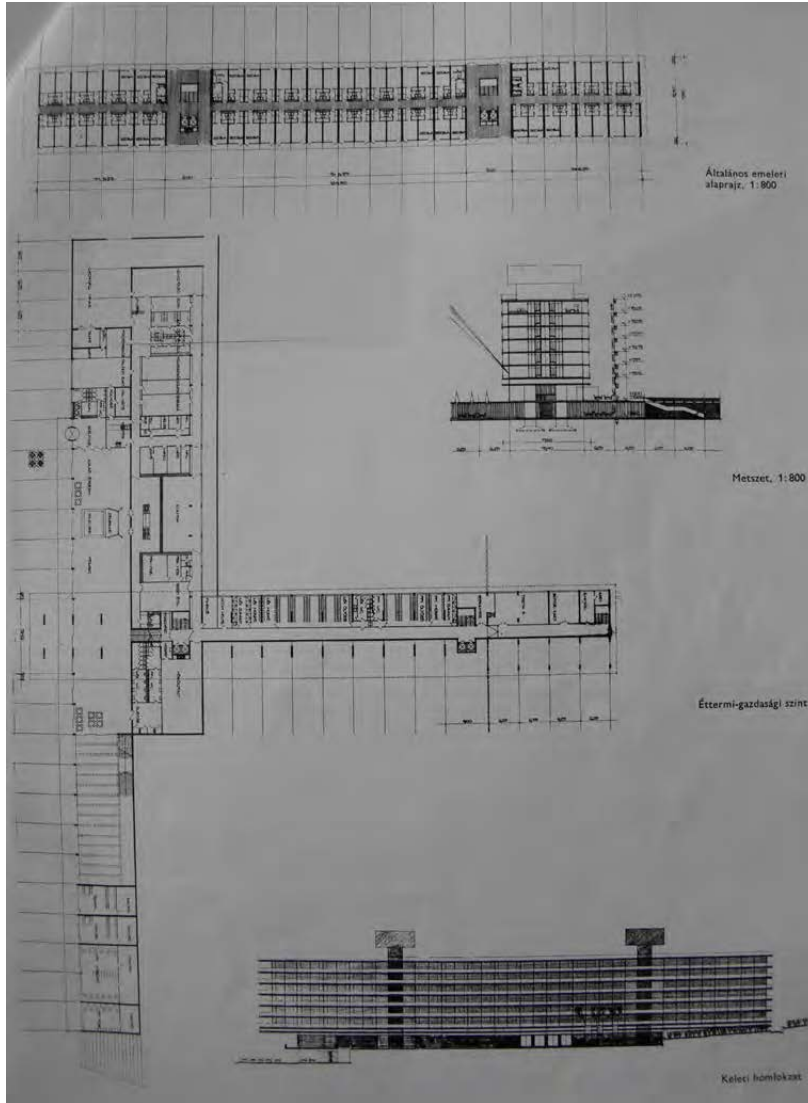
Bár az egykori nyers betonfelületeket fehérre vakolták, ill. festették, az épület külső megjelenése, tömege, a kék üveg loggia mellvédek az egykori látványt idézik. Ugyanakkor a part felől a főbejárathoz vezető impozáns tereplépcső a bejárat szinti parkolóval, a bejáratnál nincs burkolt felülettel összekötve, zöld sávon kell átmennünk, ha gyalogosan szeretnénk a part felől az épületbe jutni. A hotel folyamatos használatban van, gondozott, jó állapotú.

Felhasznált irodalom:
Magyar Építőművészet 1968.1, 1968.4

4

4

4

4

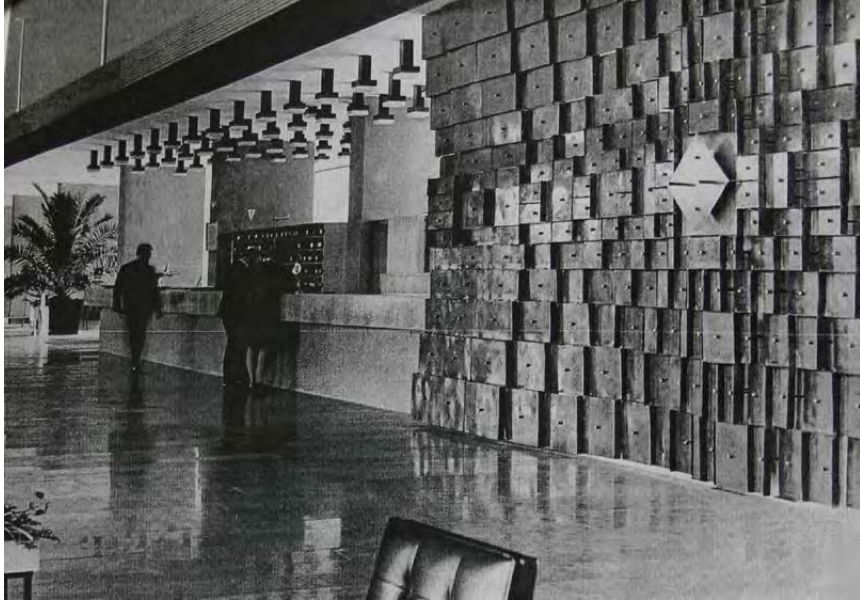
4

4

4

4

4

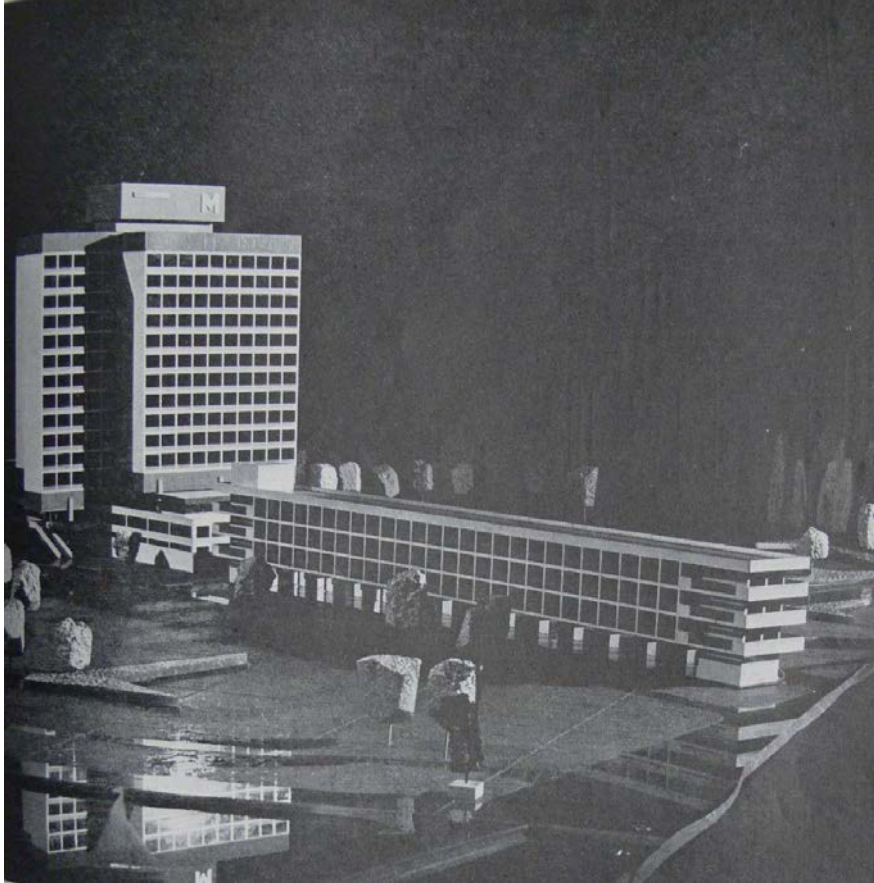

4

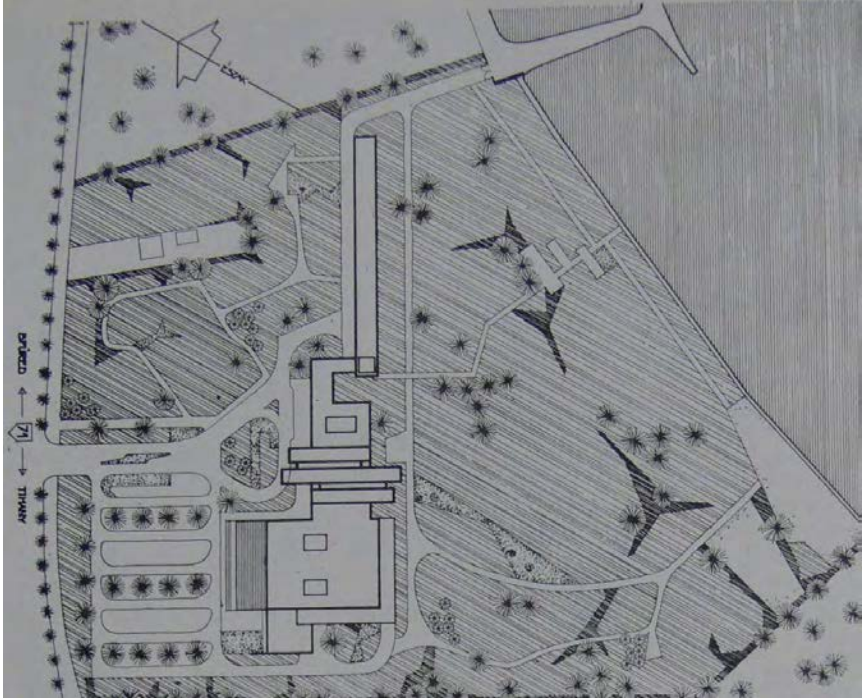

5	Balatonfüred GPS	Hotel „Marina”	1968-69	Mányoki László KÖZTI
Az épületkomplexumot - a nemzetközi vitorlásélet központjának tervezett Balatonfüred szálláshelyeinek egyikeként - a 71-es balatoni útról megközelíthetően, a kemping és autósstrand szomszédságába telepítették a tervezők. A különböző tömegű épületegységek jól mutatják az egyes funkciókat. A kétszintes lepényrészben az előcsarnok, bár, étterem kapott helyet a hozzá tartozó üzemi egységekkel, fölötte, hármass tagolással, szintenként 29 szobaegységgel, kiszolgáló egységekkel a hotel blokk, a lepénytől függetlenül, azzal csupán funkcionális és üzemi kapcsolatban pedig a motelszárny. Az összenyitható és lakkosztálllyá alakítható szobaegységek, a szobák üzemi üzemi úton történő gyors kiszolgálása, a maximális komfort, az étterem és bár közvetlen belső megközelíthetősége, a tartós, egyszerű kivitel a tervező és a beruházó közös szempontjai voltak. Az épület előregyártott UNIVÁZ szerkezettel készült, megjelenésében a a natúr fa és a fehér vakolat uralkodik. A szálló ma is áll, és eredeti rendeltetésének megfelelően üzemel. Felhasznált irodalom: Magyar Építőipar 1968.3				

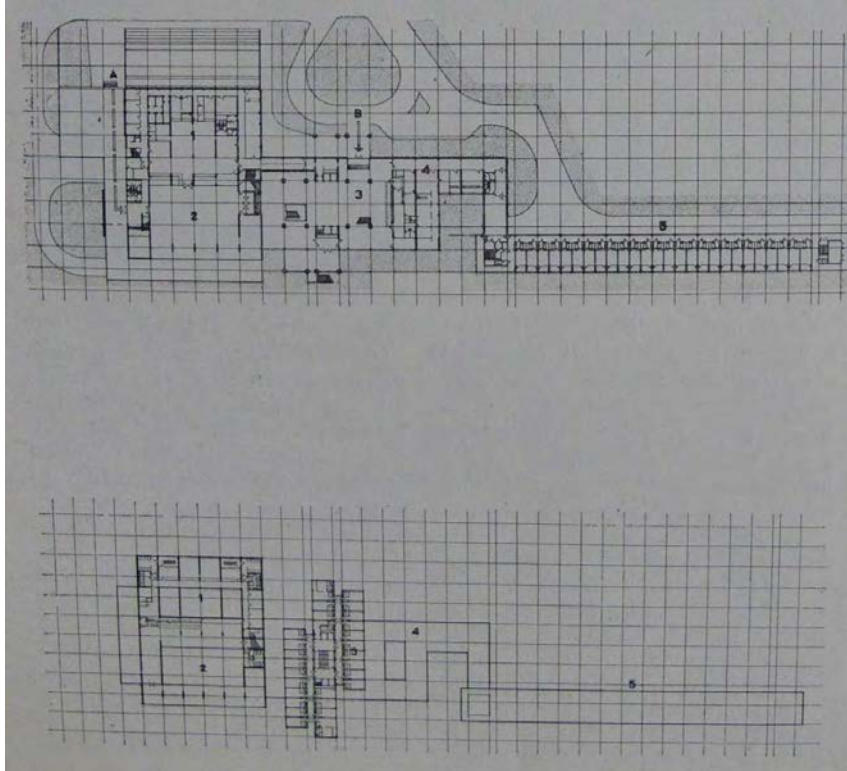
5

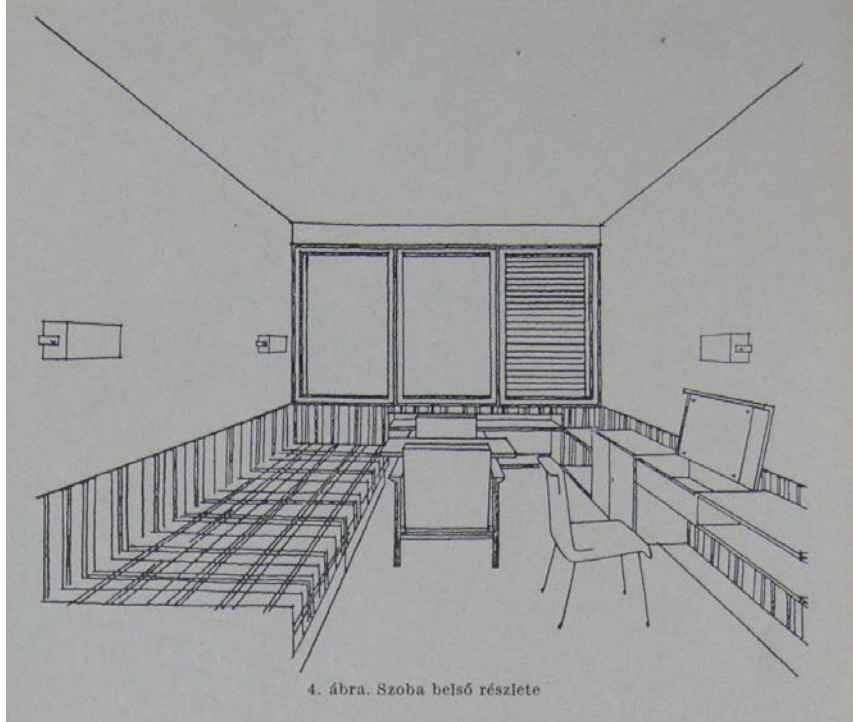
5

5

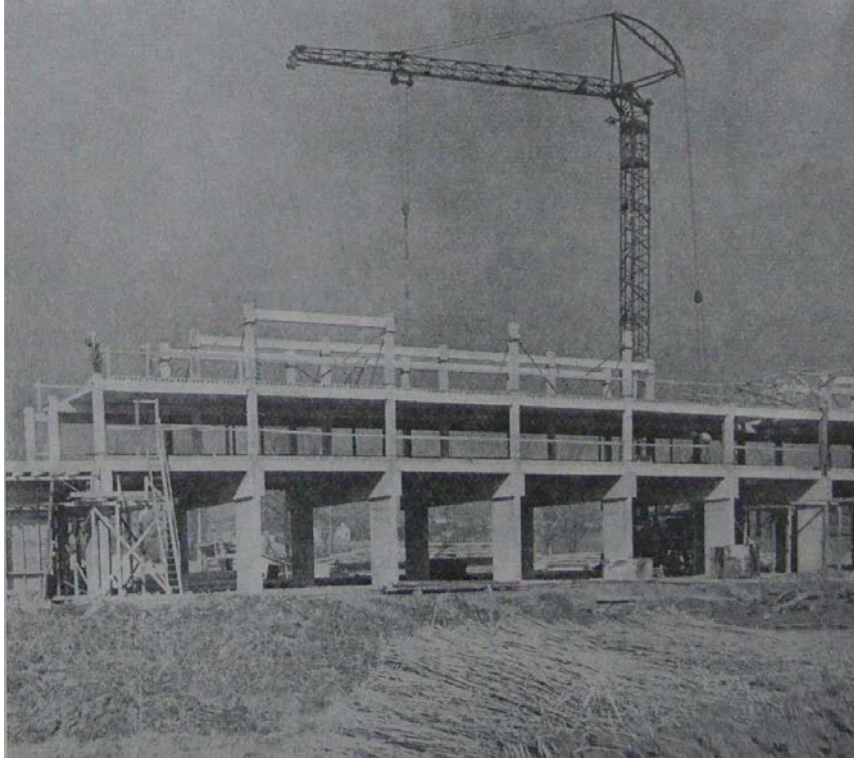

5

4. ábra. Szoba belső részlete

5

5

5

5

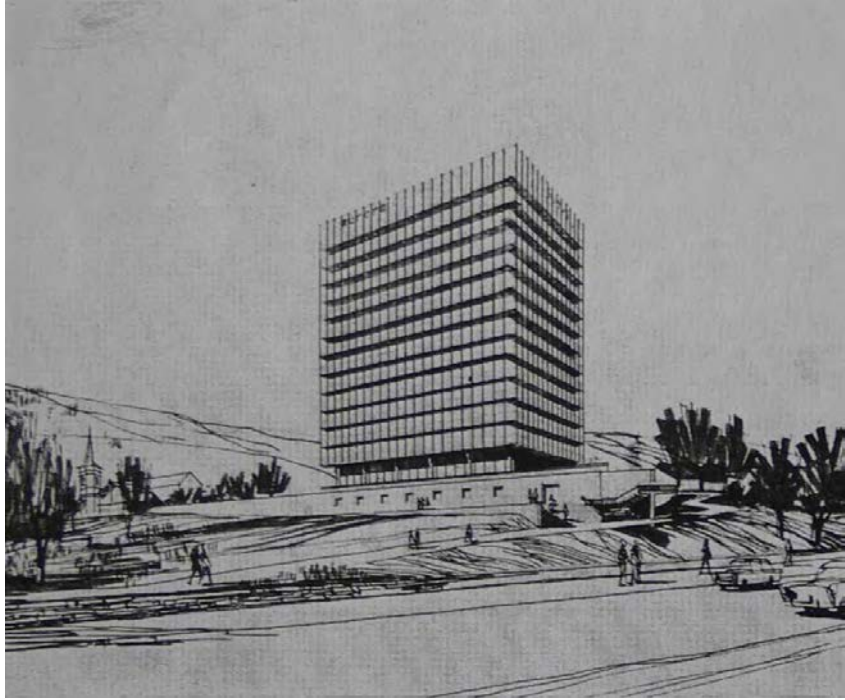

5

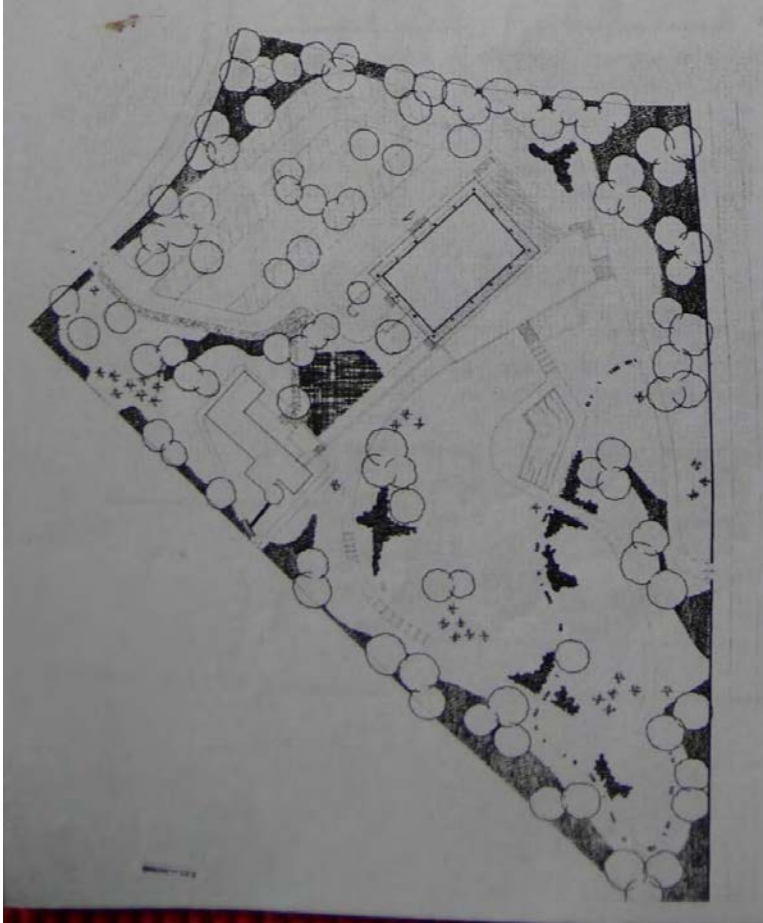

6	Balatonalmádi GPS	Hotel „Auróra”	1968-69	Kürthy László KÖZTI
A 12 szintes, 480 vendég elhelyezésére tervezett szálló a 71-es főút északi oldalán található. A földszinten konyha, közösségi helyiségek találhatóak, a 6 és 4 személyes felvonókkal megközelíthető emeleti szinteken kétágyas szobák, társalgók, kiszolgáló helyiségek kaptak helyet. Az alagsorba kerültek a személyzeti öltözők, gépészeti helyiségek. Az épület külső megjelenésében a markáns plasztikájú loggiás homlokzatok dominálnak. Az épület ma is meghatározója a 71-es út menti almádi látványnak, megépülése óta szállodaként üzemel. Felhasznált irodalom: Magyar Építőművészet 1968.1, Magyar Építőipar 1968.3				

6

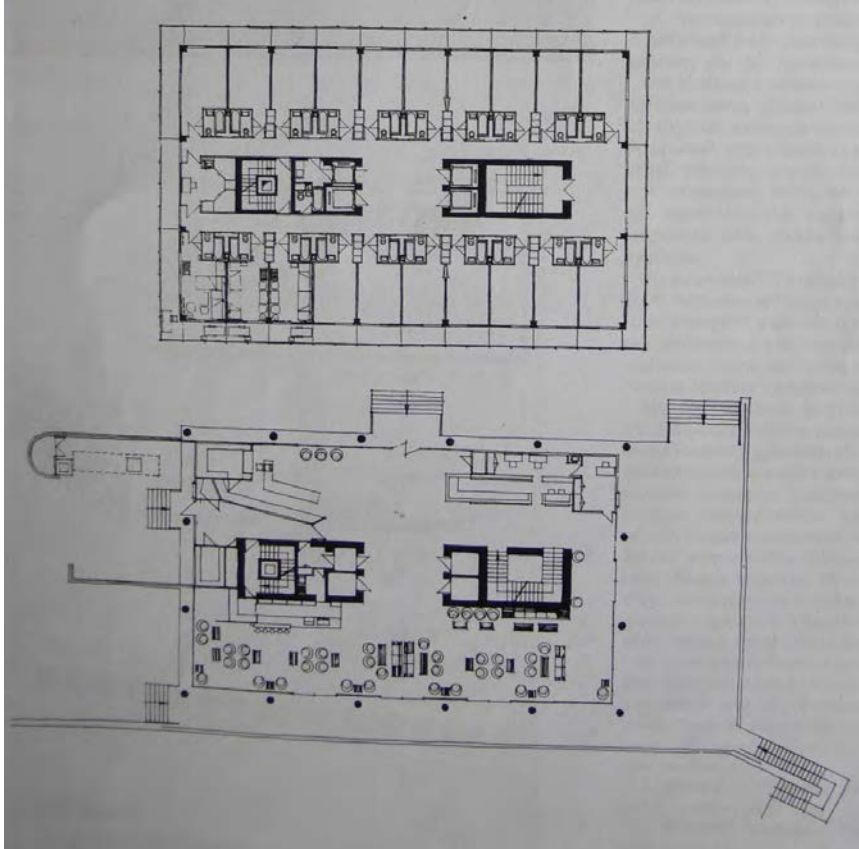
6

6

6

6

6

6

6

7Keszthely
GPS

Hotel „Helikon”

1968-69

Tolnay Lajos
KÖZTI

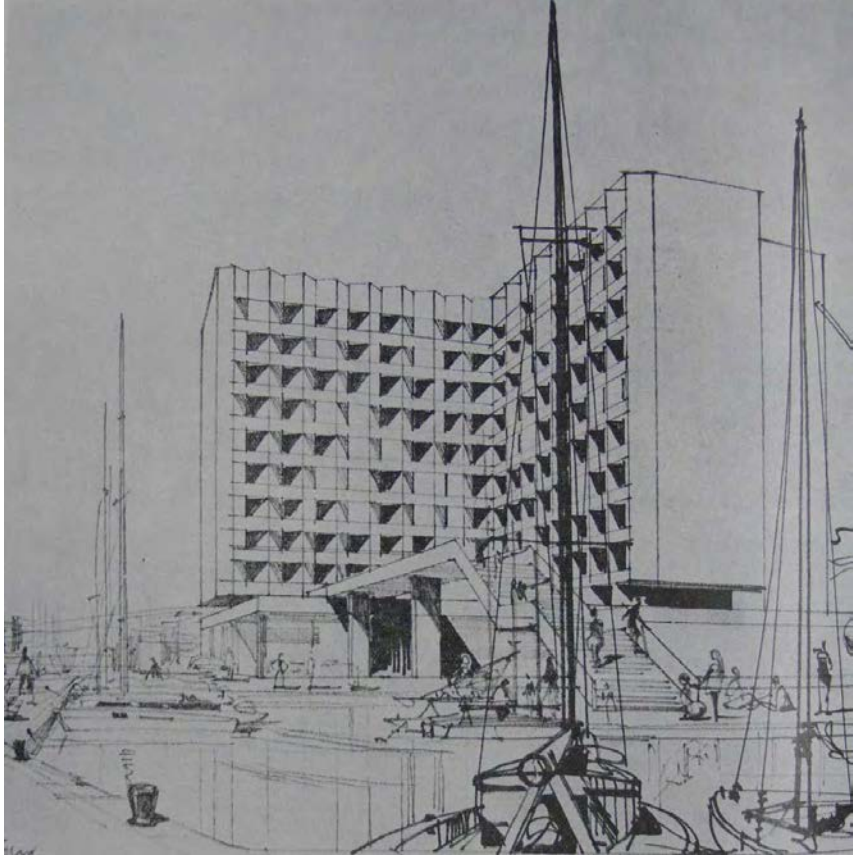
A 8 szintes, L alakú hotelépületben összesen 240 kétágyas, háló-nappali-loggia területekre tagolt szobaegység kapott helyet, melyek fele fűthető, télen is használható. A földszintes lepény részbe előcsarnok, étterem, üzemi egységek kerültek, a tetején napozóteraszt alakítottak ki, ahonnan a szigetstrand közvetlenül is megközelíthető. Az épület monolit szerkezetű, kútalapozással. Homlokzati megjelenésében a natúr vasbeton, az üveg és a fehér műanyag dominál.

Ma is szállóként üzemel.

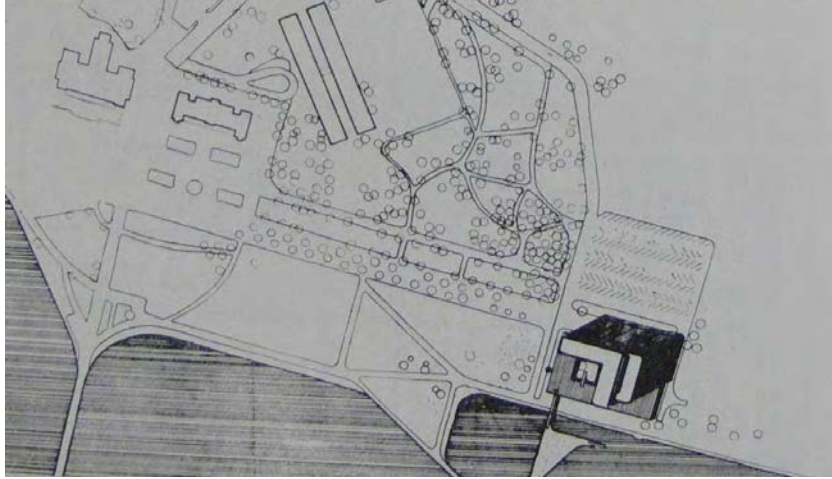
Felhasznált irodalom:

Magyar Építőművészet 1968.1, Magyar Építőipar 1968.3

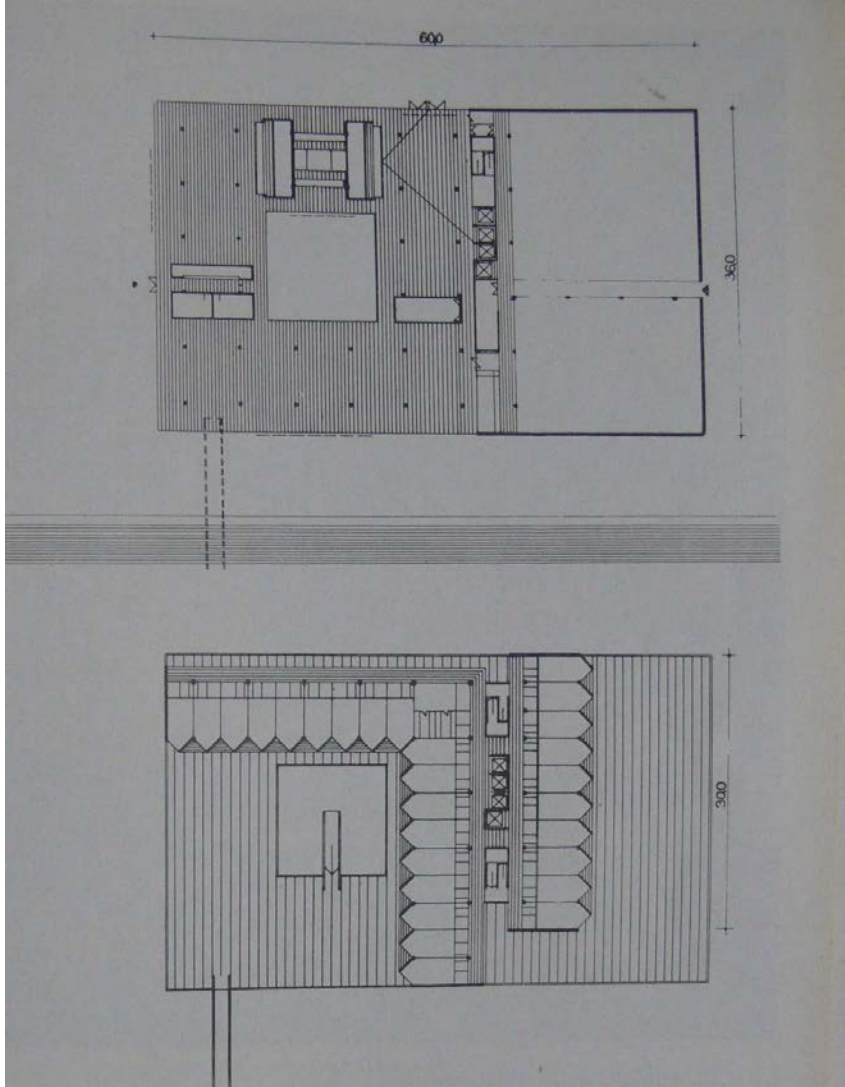
7

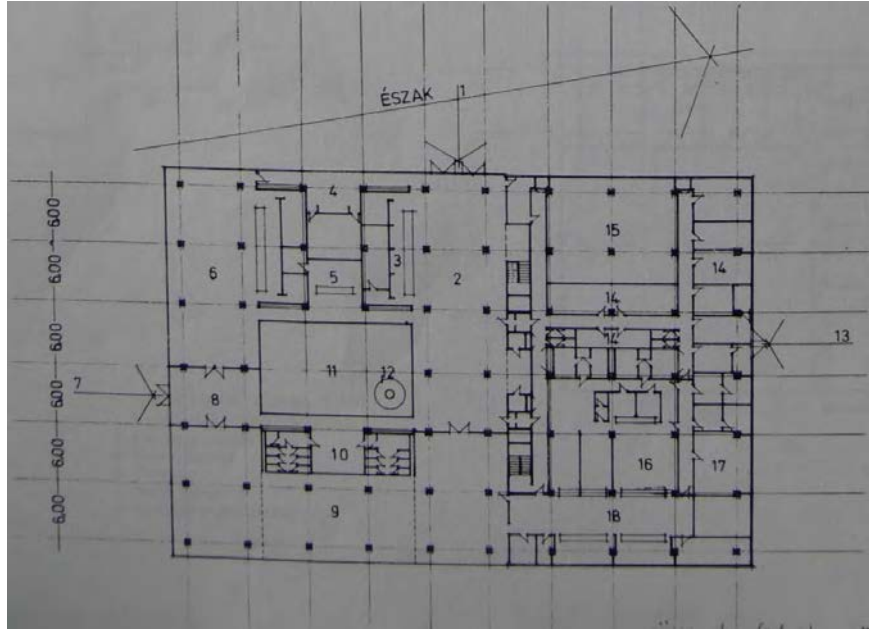
7

7

7

7

7

7

7

7

7

7

8	Balatonszéplak „Ezüstpart” GPS	üdülőszálló sor	1968-69	Márton István LAKÓTERV
A MÚOSZ (Magyar Újságírók Szövetsége) és a SZOT (Szakszervezetek Országos Tanácsa) Üdülési Főigazgatósága megbízásából, 1,5 km újonnan feltöltött területre épült az építészeti egységet képező, az utak, parkolók és zöldfelületek megfelelő arányát is biztosító szállodasor. A hatékonyabb építés érdekében a hagyományos építési mód mellett paneles építési rendszert is alkalmaztak, melyhez az elemeket a Siófokra telepített előregyártó telepen gyártották. Földszint +2, 3 ill. 10 emeletes szállók épültek, 2-3 ágyas szobaegységekkel, valamint 4 fős apartmanokkal. Felhasznált irodalom: Magyar Építőipar 1969.1				

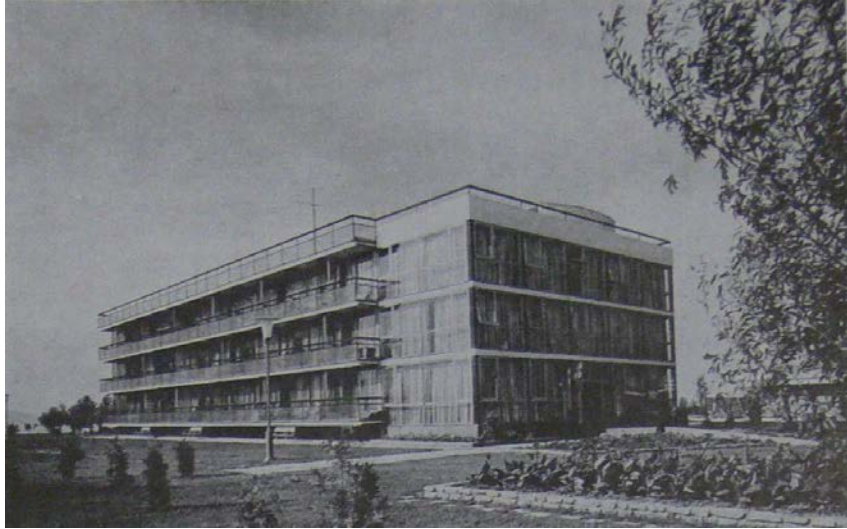
8

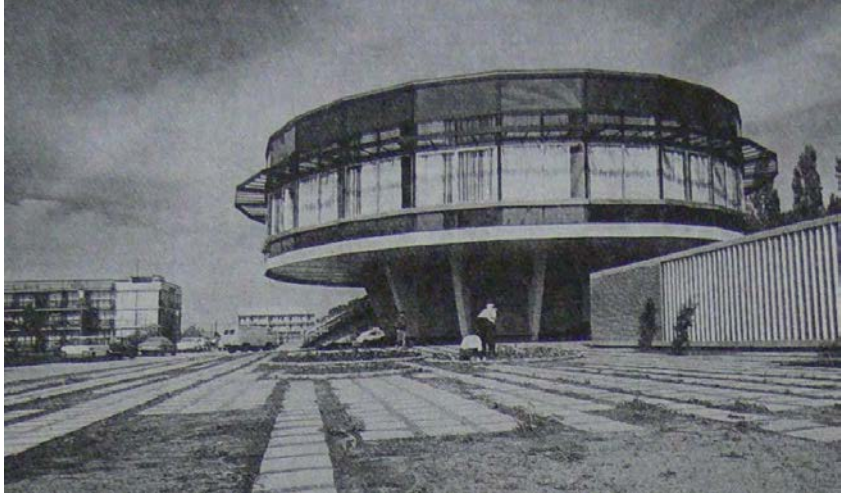
8

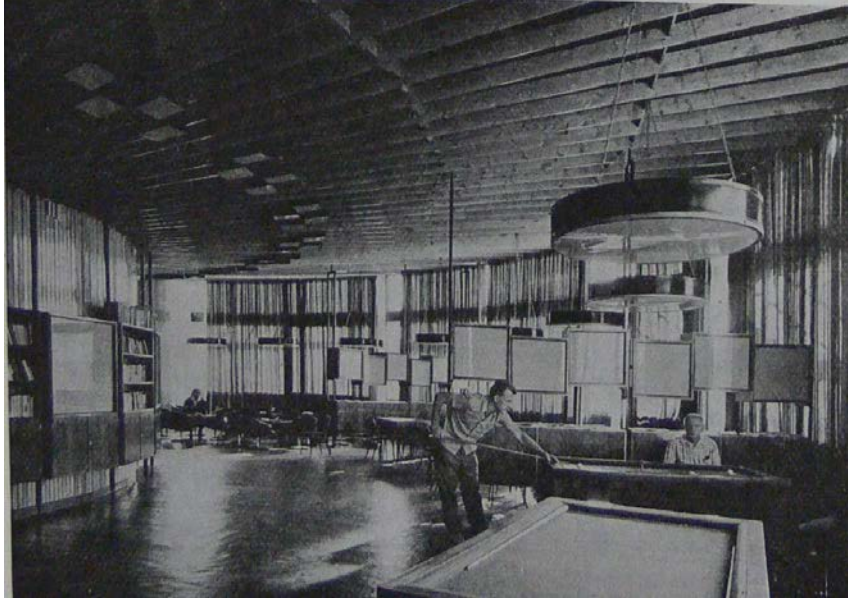
8

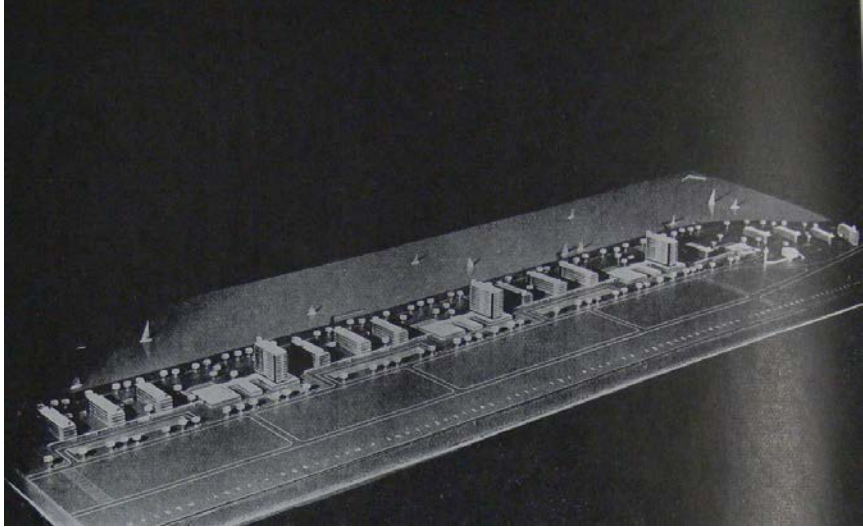
8

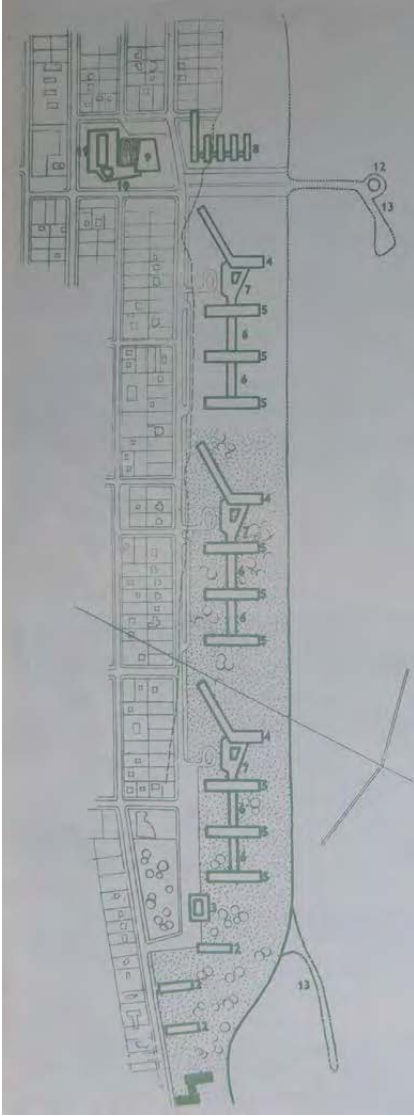

8

8

9Siófok
GPS

„Narfény” szálló

1962-63

Csángó András
VÁTERV

Csángó András földszint +4 emelet magas szállóépülete a parttól elhúzva, a sétány mentén található. A Balatonnal párhuzamosan elnyúló épület hosszhomlokzatát a bejárati-közlekedő-társalgó épületrész lábakon álló, kiugró tömege töri meg. A szobaegységek fedett-nyitott folyosóról közelíthetők meg, a loggiák a Balaton felé néznek.

Az épület kisebb változtatásokkal ma is áll és üzemel.

Felhasznált irodalom:
Magyar Építőművészet 1963.5

9

9

9

9

9

10Siófok
GPS

„Vénusz” hotel

...-1962

Földesi Lajos
IPARTERV

Az épület a siófoki motelek mellé települt. Ellátását a motel-étterem biztosítja. A háromszintes, harántfalas, monolit vasbeton födémmel épült épületben szintenként 20 kétágyas szoba található, középfolysós megközelítéssel. A hotelen üveg mellvédes loggiasor fut körbe, meghatározva ezzel az épület horizontalitását.

A „Vénusz” szálló ma is áll, megjelenése ma is idézi az építész egykori koncepcióját.

Felhasznált irodalom:
Magyar Építőipar 1962.1

10

10

10

10

10

10

10

10

11Balatonszéplak
GPS

NIM üdülő

1962-63

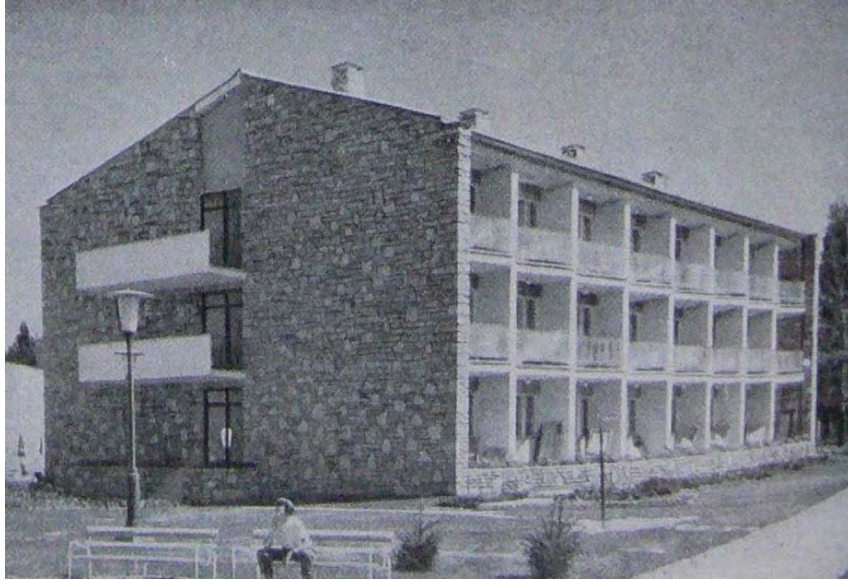
Nagy János
ÁÉTV

A Siótól nyugatra, Széplakon 1,5 km hosszan, átlag 200 m szélességben feltöltötték a Balatont, így alakult ki az „Ezüstpartnak” nevezett terület. A parkszerűen kialakított zöldterületen a Balatonra merőleges tengelyű, 6 és 9 emeletes nagyüdülőket, valamint a Siófokhoz közeli részen alacsonyabb üdülőegységet terveztek. Az első megépült épületek egyike volt Nagy János 100 ágyas NIM üdülője.

Az épületet ma is láthatjuk.

Felhasznált irodalom:
Magyar Építőművészet 1963.5

11

11

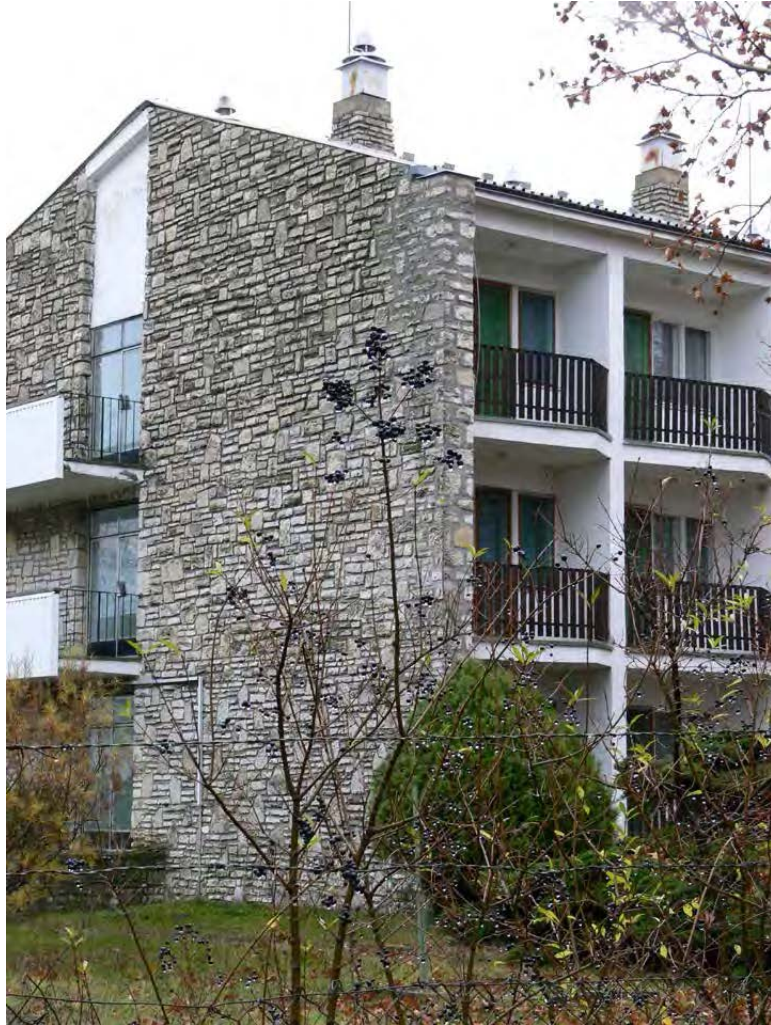
11

11

11

Motelek, társas üdülők

A hatvanas évek elején beindult tömeges balatoni nyaralások jellegzetes szálláshelyei voltak a motelek. Az autóval, motorral közlekedő utazók számára olcsó – a szállodákénál alacsonyabb igény szintű szálláslehetőséget nyújtó motelek a közúti közlekedés járműveinek megszorodásával kezdtek el terjedni. Az első motelépületek a brüsszeli világkiállításról kerültek a Balaton mellé ideiglenes jelleggel, azonban a Regionális Tervben már a hazai igényekhez, szerkezetekhez és anyagokhoz igazodó motelépületek szerepeltek.

A Balaton környék településrendezési koncepciója szerint a moteleket a parttól kicsit távolabb húzva, de attól nem messze, parkos területeken helyezték el. A rendkívül gyorsan, nagy tömegek elszállásolására alkalmas épületeket ideiglenes jelleggel építették fel, a nagy szállodák elkészültéig. Éppen ezért ma már csak többnyire a korabeli dokumentumokból, tervekben, egykori publikációkból, fotókból tájékozódhatunk erről a szállásépület típusról.

Az egyedi tervek szerint, nem ideiglenes épületként épült motelek közül még ma is láthatunk néhányat. Ilyen Tihanyban a Polónyi Károly által tervezett motel.

Az első, kétágyas szobákból álló, 70 méter hosszú moteleket a brüsszeli világkiállításról vásárolta az állam. A brüsszeli motelek gyorsan szerelhető, favázis szerkezetű épületek voltak. Eredetileg fa cölöpsorra hossz, majd kereszt irányú gerendarács került, biztosítva a megfelelő padlósíkot. A gerendarácsok rögzítése után, a középfolysós rendszert kiadó 4 fa keretsort állítottak fel, melyeket a kitöltő hőszigetelő panelek erősítettek, és ezek hordták a fa rácsostartó tetőszerkezetet, a hullámpala fedéssel. A Balatonnál felépített motelépületek élettartamát igyekeztek az eredetileg tervezett 1-2 évről kitolni, ezért a brüsszelihez képest néhány változtatásra volt szükség. A fa cölöpalapok helyett az épületek *hagyományos anyagú lábazattal, végleges jellegű közműcsatlakozásokkal és a brüsszeli szigetelésnél jóval megnyugtatóbb, az egész faépítményt teljes egészében megvédő szigeteléssel*¹⁷ készültek. A

nyílászárók, a padló és falburkolatok is előregyártottak voltak. A motelek hazai telepítése, ugyanakkor a nagy területigényük, és a balatonpart szerény közműellátottsága miatt újabb problémákat vetett fel. Végül 4 helyszínt jelöltek ki motelepítésre. Siófokon három, Balatonföldváron öt, Keszthelyen két, Tihanyban pedig hat motelszárny építését határozták el a tervezők.¹⁷ A szétszedhető, és gyorsan összeszerelhető, típuselemekkel készített épületek kivitelezése rendkívül gyorsan elkészült. Mindemellett a moteltelepítésekkel együtt járt a közműhiányos területek összközművesítése, valamint a kapcsolódó, és nem csupán a motelvendégek számára igénybevehető éttermek létesítése.

A motelekhez hasonló léptékű épületgyüttesek a minimál igényeket kielégítő önálló nyaralóegységek sorolásával kialakított társas üdülő, üdülő telepek. Ilyen üdülőegységekhez - pl. Balatonalmádiban- akár LOTTÓ nyereményként is hozzá lehetett jutni. A politikai vezetés ezzel a gesztussal is a dolgozó nép elégedettségét kívánta fokozni.

12Siófok
GPS

motel

1958-59

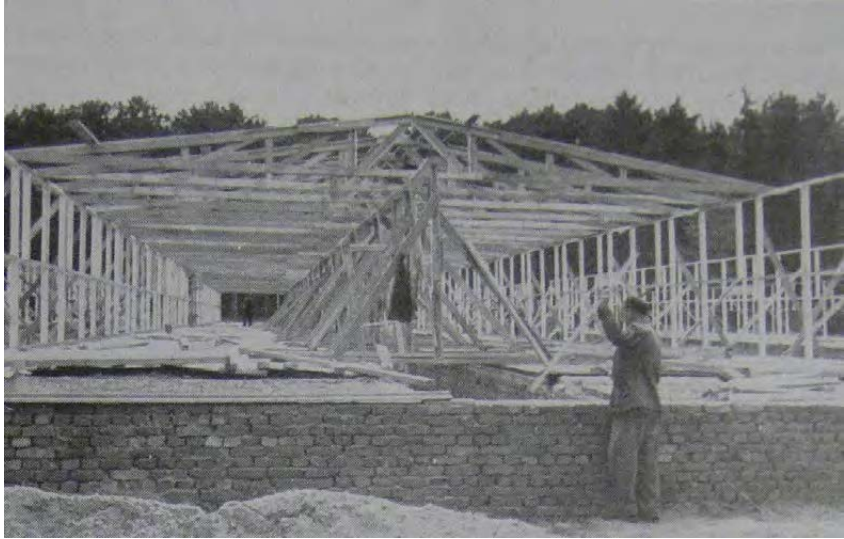
Nagy B. Zoltán
Félix Vilmos
UVATERV

Siófokon három, a brüsszeli világkiállításról származó motelépületet telepítettek a helyszínhez adaptálva. A motelek szomszédságában kiszolgáló épületek, étterem épültek.

A nagy szállodák megépítéséig felmerülő tömeges szállásigények kielégítésére szánt ideiglenes motelépületeket később elbontották.

Felhasznált irodalom:
Magyar Építőipar 1959.9

12

12

12

12

12

12

13Balatonföldvár
GPS

motel

1959

Varga László
UVATERV

Földváron a vasút és az erdős hegyoldal között, fenyveserdőbe ágyazva épült fel 1959 tavaszán a brüsszeli világkiállításról vásárolt 5 épületből álló, 400 ágyas motelcsoport, a hozzá tartozó étteremmel, a kemping szomszédságában.

Mára – ahogy az ideiglenesnek szánt motelek többsége – az épületek eltűntek, helyükön egy többszintes szálloda épült. A motelhez tartozó étterem 2010 tavaszán üresen, pusztulásra ítélve állt, 2012-re elbontották.

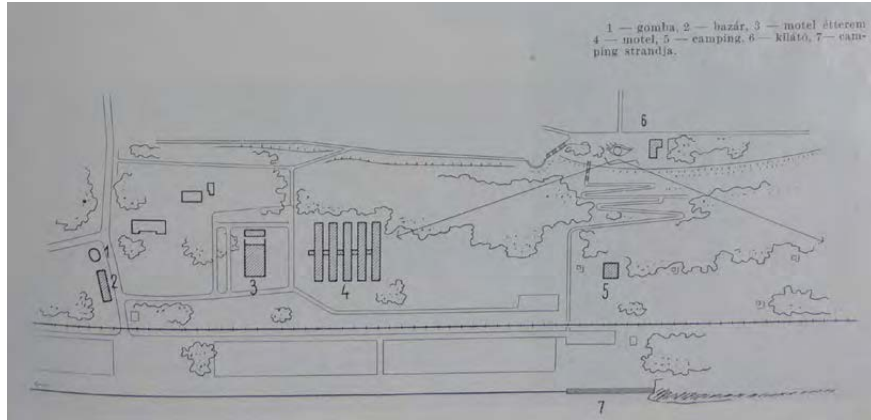
Felhasznált irodalom:

Magyar Építőművészet 1963.5, Magyar Építőipar 1959.9

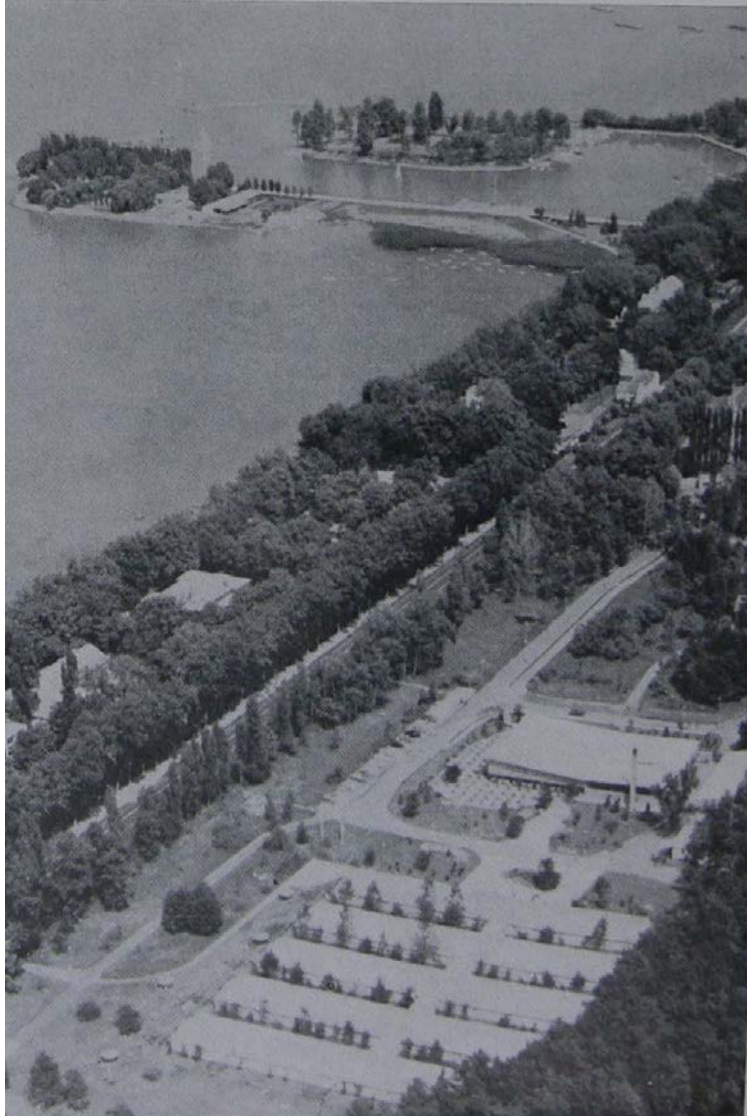
13

13

13

14Tihany-rév
GPS

motel

1960-63

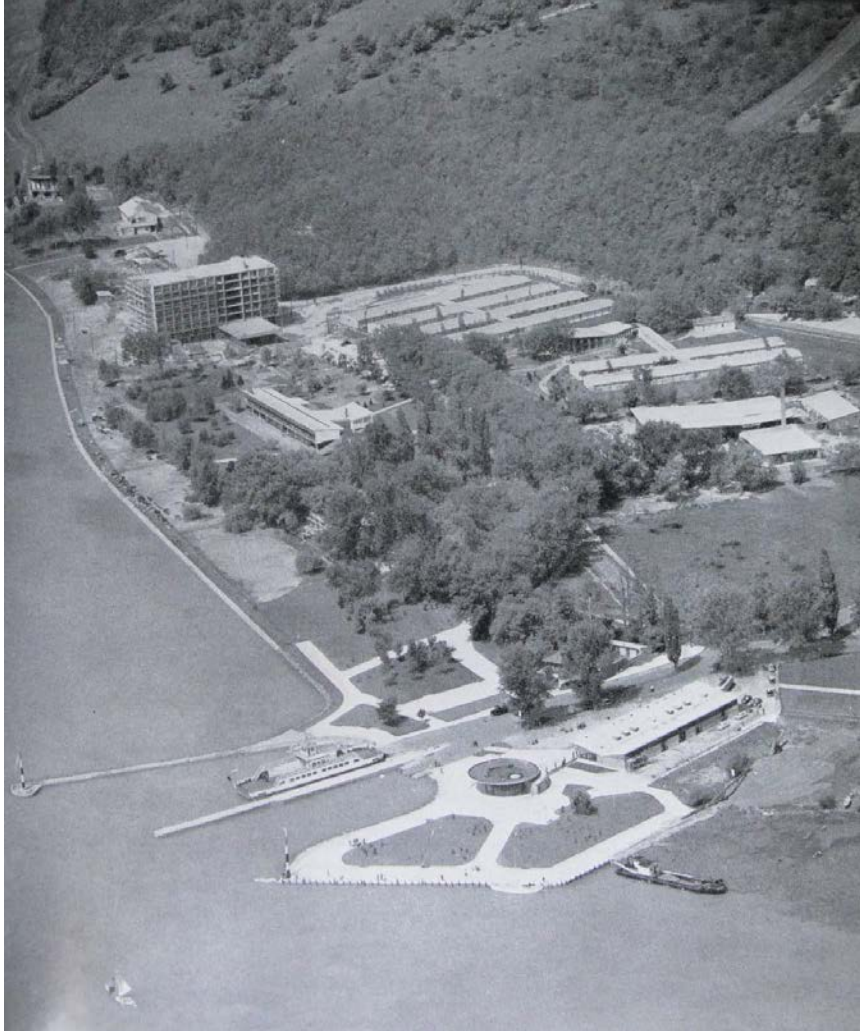
Czigler Endre
UVATERV

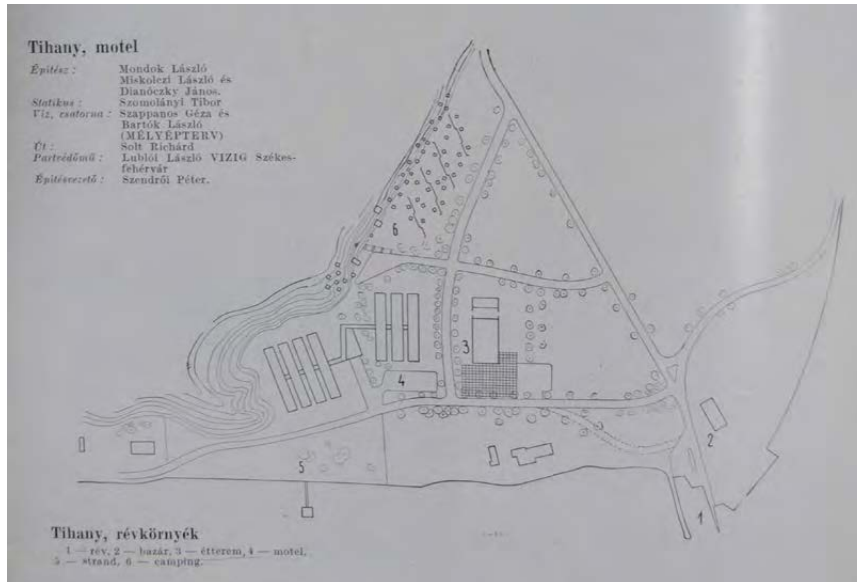
A tihanyi rév közelében, a kemping szomszédságában, parkos területen négy plusz kettő Brüsszelből hozott motelépületet építettek fel, a hozzájuk tartozó kiszolgáló épületekkel, étteremmel.

A motelcsoport helyén ma a Club Tihany épületei, valamint Kun Attila átépített szállodájának a parkolója áll.

Felhasznált irodalom:
Magyar Építőművészet 1963.5

14

15Tihany-rév
GPS

motel

1960

Polónyi Károly
IPARTERV

A tihanyi rév közelében, részben feltöltött területen alakították ki a strandot, ennek területére épült 1960-ban Polónyi Károly lábakra állított 40 fős motel épülete, a földszintjén recepcióval, strand-bisztróval, fedett tartózkodóhelyekkel.

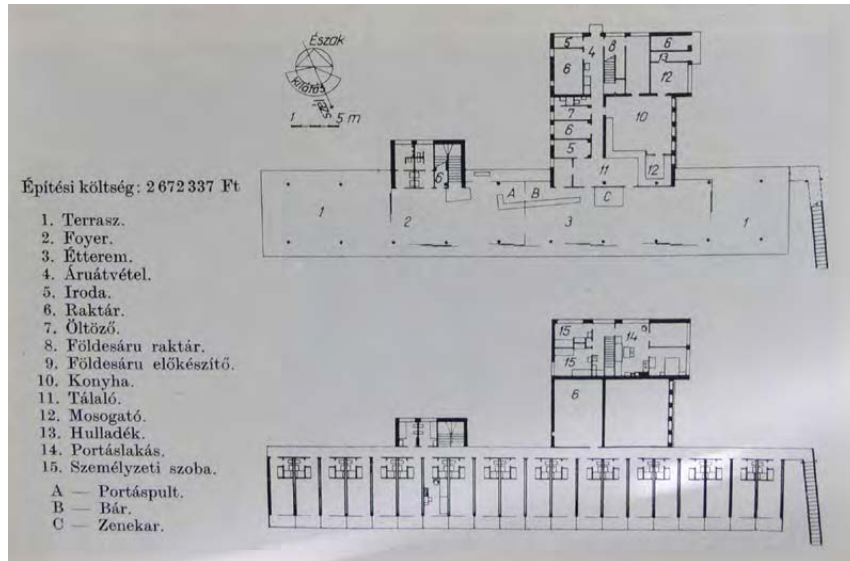
Az épület kisebb hozzáépítésekkel, és átalakításokkal ma is áll, és használatban van. A földszint strand felőli oldalán az épülethez ragasztott fa öltözőkabinok, valamint a hatalmas napvédő tetők zavarják az eredeti motelépület összképét.

Felhasznált irodalom:

Magyar Építőművészet 1960.2, Magyar Építőművészet 1963.5, Magyar Építőipar
1961.1

15

15

15

15

15

16Balatonfüred
GPS„Baricska” társas
üdülőtelep

1968-69

Szabó Iván

Az OTP beruházásaként 1969 tavaszától épült a 215 egységből álló, egységenként 25 és 68 m² között változó méretű „Baricska” társas üdülőtelep Balatonfüreden. A társas üdülőtelepek létrejötteinek részben racionális okai - kedvezőbb fajlagos telekár, közmű- és építési költség, kevesebb ráfordítást igénylő fenntartás - voltak, másrészt településfejlesztési szempontból is kedvezőbbnek tűnt a koncentrált építés, a hangsúlyosabb megjelenés.

MÉ1968/4,

A 71-es út északi oldalán, lejtős telekre épült üdülőtelep ma is üzemel, az egykori tervezői koncepció ma is érvényesül. A látványt csupán a különböző, egyénileg rátett kiegészítő elemek (úm. a földszintes nyaralók ajtó-ablak rácsai) zavarják.

Felhasznált irodalom:
Magyar Építőművészet 1968.4

16

16

16

16

16

16

16

17Balatonalmádi
GPS

turistaszálló

1963

Tiry György
KÖZTI

A harántfalas, 25 cm téglaszerkezetű épületet Tiry György tervezte. Az épület tetőfödéme előregyártott vasbeton gerendákkal, béléstestekkel, kavicsolt lemezfedéssel készült. Két épületszárnyban 14 db 4 ágyas vendégszoba épült, emeletes ágyakkal, ételmelegítési és mosakodási lehetőséggel, az épületszárnyak végén közös – ffi és női – zuhanyzókkal, kiszolgáló – gondnoki szoba, iroda stb. – funkciókkal. A tervek készítésénél a sorolhatóságot, bővíthetőséget, mint kiemelkedően fontos szempontot vette figyelembe a tervező.

Felhasznált irodalom:
Magyar Építőművészet 1963.5

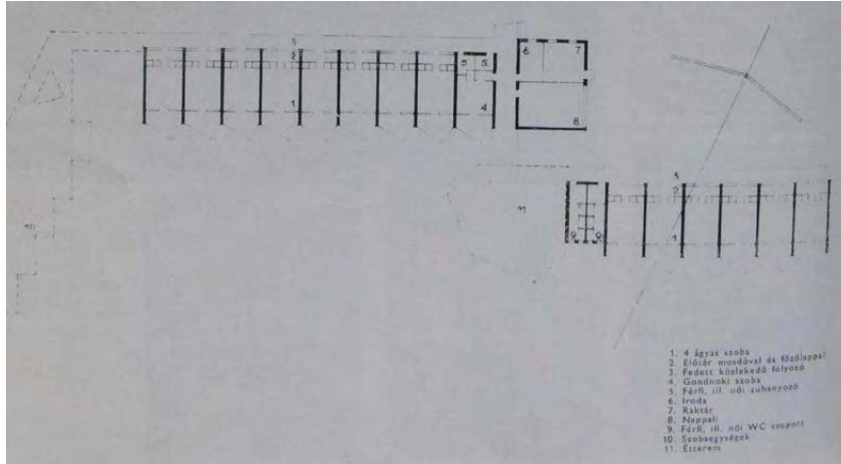
17

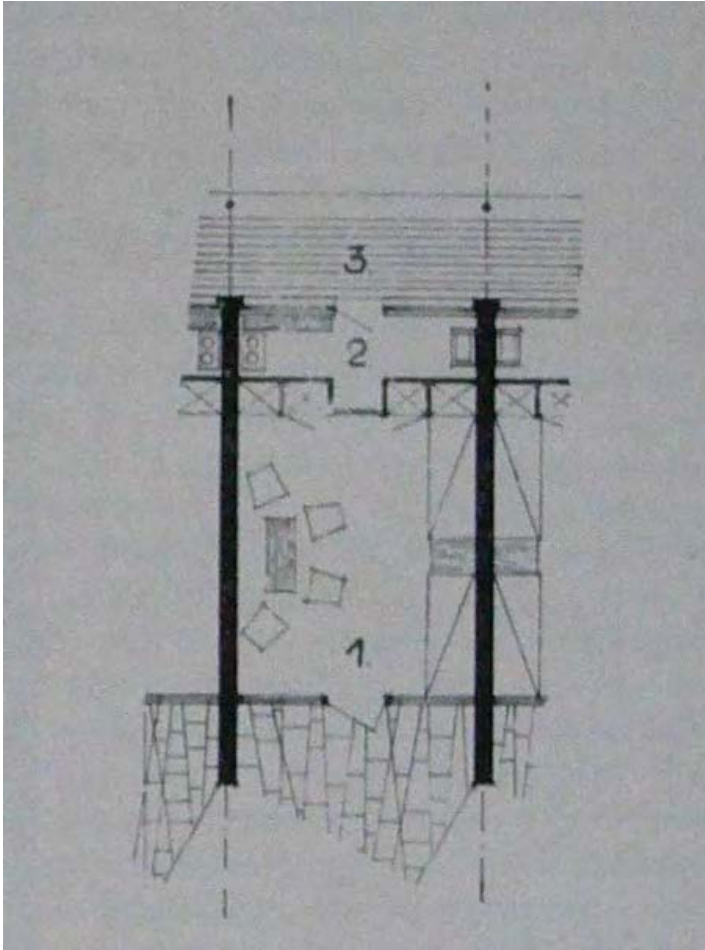

17

17

18Balatonudvari
GPS

művésztelep

1969-1973

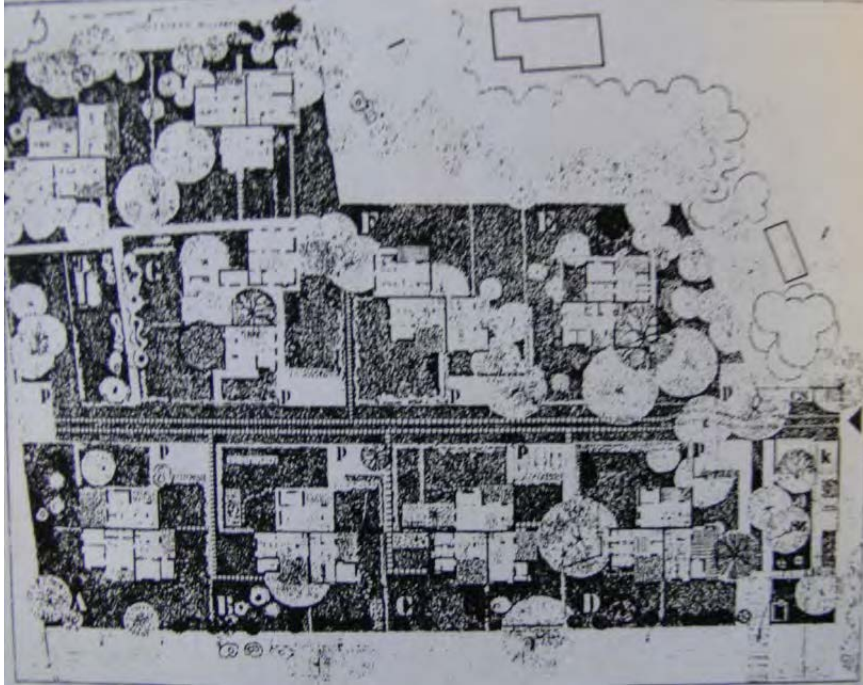
Zilahy István

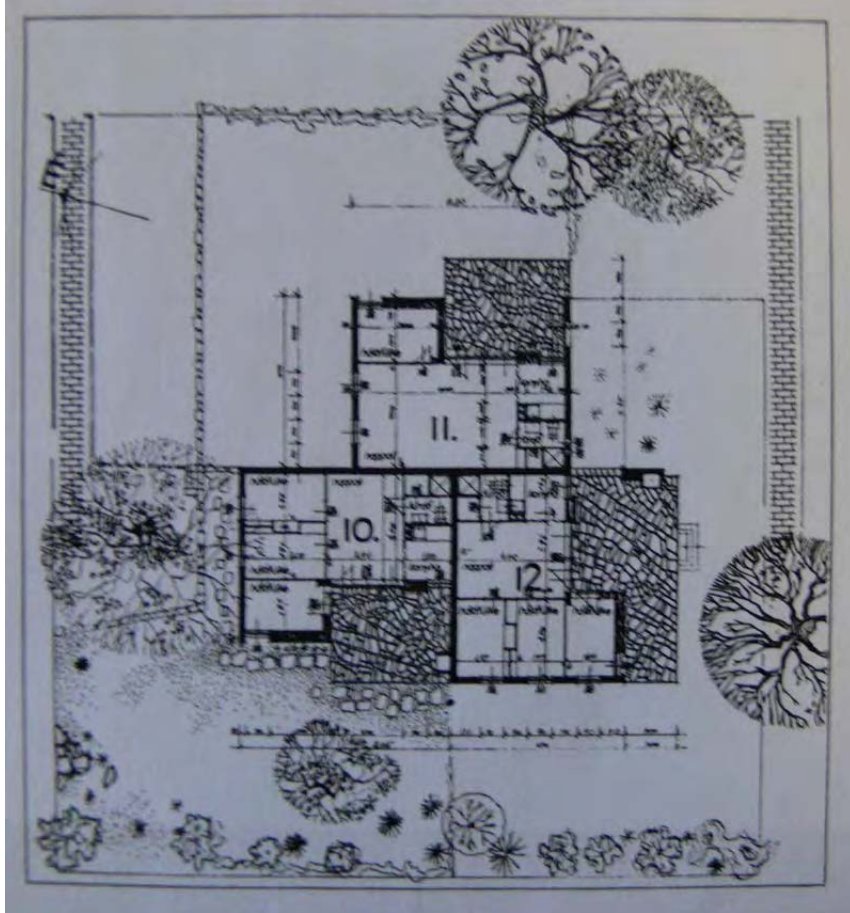
A balatonudvari művésztelep Buza Barna szobrászművész kezdeményezésére, Zilahy István tervei szerint jött létre a hatvanas évek végén. 27 képzőművész, orvos, fotóművész, építész, karnagy, keramikus, újságíró, operaénekes épített nyaralót a telepen. A hármás ikerházakból álló lakóegységek egyenként 38 négyzetmétereseek, egy nagyobb, központi térrel, és az azt körülvevő háló, főzőfülke, mosdó terekkel, fedett-nyitott terasszal, saját kertrésszel.

Az épületegyüttes ma is üzemel, több nyaralóegység ma is művészek tulajdonában van.

Felhasznált irodalom:
Magyar Építőművészet

18

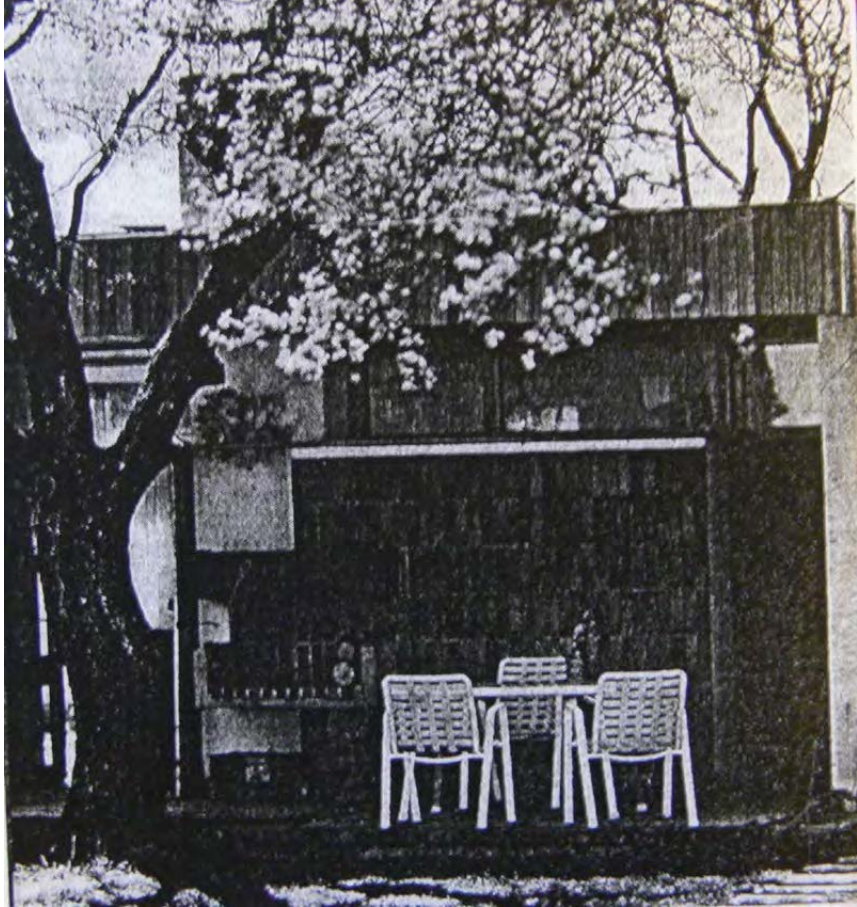

18

18

18

18

18

18

18

Egyedi tervezésű családi nyaralók

A Balatonkörnyéki építéseket koordináló építészek célja a szabályozatlanul, bódé jelleggel összetákolt, vagy a helybéli kisiparosok által tervezett, *szoba konyhás családi ház szellemben*¹⁸ épült, zavaros és rendezetlen képet mutató családi nyaralók és hétvégi házak további megjelenésének megakadályozása volt. Ehhez azonban megfelelő szakértelemmel rendelkező, képzett építészek folyamatos jelenlétére volt szükség. A Balatonkörnyéki Főépítészség, a Balatoni Intéző Bizottság (BIB) és a patronáló építészek munkájának volt köszönhető az elért eredmény. Az újra alakult BIB hatósági jogkörrel bírt, és a főépítész is tagja volt, aki a hatósági ügyekben véleményezéssel segítette a munkát. A patronáló építészek feladata egy-egy általuk kedvelt, és ismert település építészeti *gondozása* volt. Nagyjából 40 építész vállalt társadalmi munkában egy-egy települést patronálásra, ahol szaktanácsokkal, vagy akár konkrét tervvázlatokkal is segítette a helyiek munkáját.

A tényleges munka a meglévő tervek átdolgozásával kezdődött. Ebben részt vett a balatoni főépítész, és az egyes településeket patronáló építészek is. Az új családi nyaralók tervezését, építését átgondolt koncepció alapján valósították meg. *A mai üdülő ember a természettel tökéletes kontaktust kíván kiépíteni ... inkább meghúzódni kíván a házban, mint benne élni ... az építészet kiinduló pontja ez esetben nem a barlang, hanem a csűr, fészer, sátor: legfeljebb lemezek határolják súlyos falak helyett, rudak, póznák tartják, feszítik, nem tömör pillérek és boltívek. Lényeges különbség ez. És ez a felismerés talán a korszerű balatoni, csak nyári használatú épület architektúrájának kulcsa.*¹⁸ Ez a kezdeti elhatározás figyelhető meg a megépült családi nyaralók egy részén, de épültek terméskőből, téglából, vasbetonból is nyaralóépületek.

Az 1959-ben kiírt hétvégi ház pályázat eredményeként hazai anyagokból olcsón előállítható, előregyártott, vagy összeszerelhető kisnyaraló tervek születtek. Az Építésügyi Minisztérium célja az volt, hogy a Balaton mellett építkezni szándékozókat igényes, gazdaságos tervekkel

lássá el¹⁹, és így elindulhasson a Balatonkörnyék magánépítkezéseinek egységes irányba mutató építészeti formálása. A Típustervező Intézetben 20 építész munkája nyomán 52 – kiviteli terv szinten kidolgozott – tervből álló tervsorozat született a hétvégi házak-nyaralók témában²⁰.

Az egyedi tervek alapján épült kisnyaralók tervezését is fokozatosan átvették a képzett építészek, így számos kiváló színvonalú alkotás született.

19Balatonakarattya nyaraló
GPS

1958-64

Csaba László
Cs. Juhász Sára

A kis családi nyaralót vízparti telekre, családtagok számára tervezte az építész házaspár. A tervezést a hely adottságai és a két gyermekes család funkcionális igényei mellett az anyagi keretek és a többnyire bontásból származó anyagok határozták meg. Az épület utcai oldalán két kis háló, fürdő és egy kintről nyíló szerszámtároló kapott helyet, a Balaton felé egy nagy, osztott nappali, konyha étkező tér található. A nagy ablakkal a vízre néző nappali, ücsörgőtér nyugalmát és a nyüzsgő, átmenő forgalmat bonyolító konyha-étkezőtől való szeparáltságát egy lépcsőfok szintkülönbség biztosítja. A tavaszi, őszi hűvösebb napokban a ház melegét az étkezőben elhelyezkedő kandalló adja.

A nyaraló ma is az épített család leszármazottainak tulajdonában van. Az épületet használják, szeretik, óvják és büszkék rá. A berendezés egy része még ma is az eredeti. Ugyanaz a lámpa lóg a plafonról, mint egykor, ugyanazok a fonott kagylófotelek és áthúzva ugyan, de ugyanazok a napozószékek várják a nyaralókat, mint a hatvanas években.

Felhasznált irodalom:
Magyar Építőművészet 1964.6

19

19

19

19

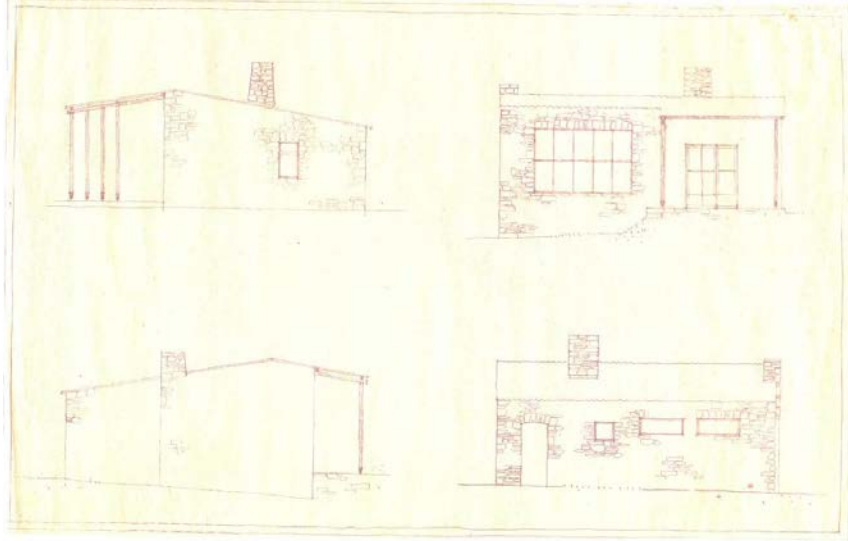
19

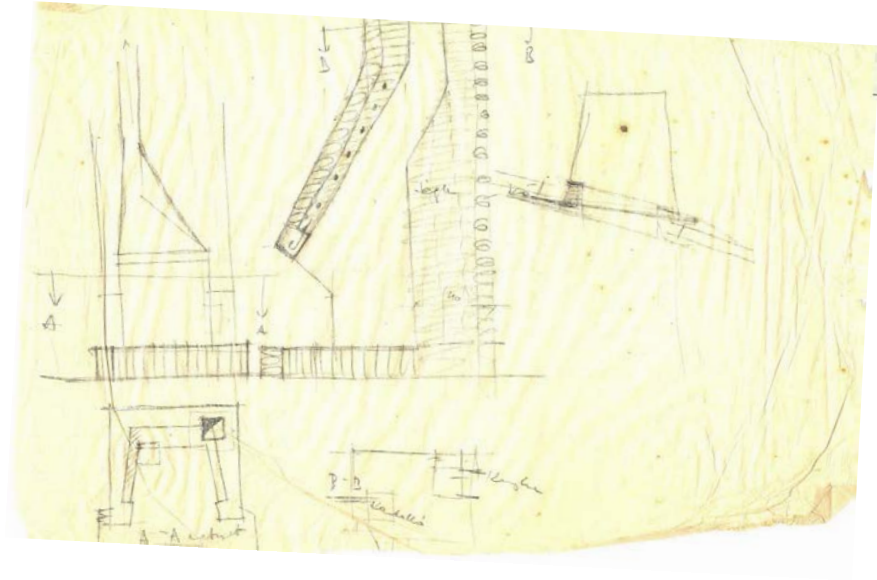
19

19

19

19

19

19

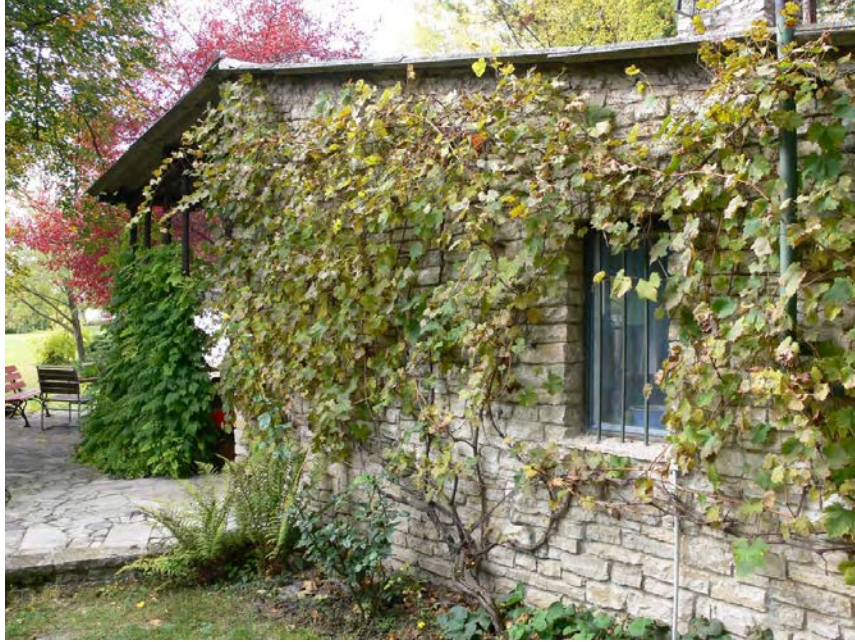
19

19

19

A keskeny, nádassal a Balatonba futó telken két családi nyaraló építését kellett megoldania Gulyás Zoltán építésznek. Legalkalmasabb megoldásnak az ikernyaráló építése mutatkozott. A Balatonra merőleges középfőfalra tükörszimmetrikus a két, kétszintes nyaralóegység. A kilátás felé nyitott, az utca felé zárt épület megjelenésében meghatározóak a meredek lejtésű, nád fedésű tetőfelületek, amelyek hozzájárulnak az épület környezeti illeszkedéséhez.

Az épületet ma is használják.

Felhasznált irodalom:

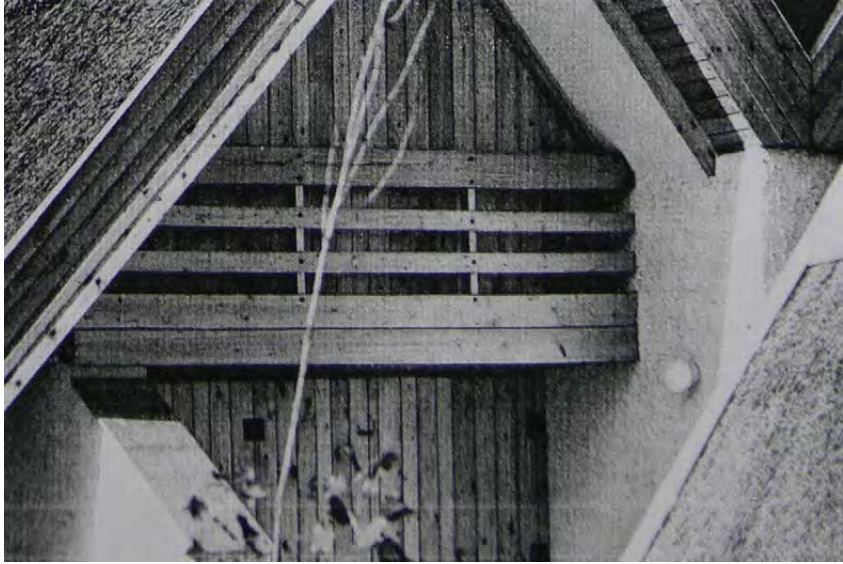
Magyar Építőművészet 1968.2, Callmeyer Ferenc-Rojkó Ervin: Hétvégi házak-nyaralók, Műszaki könyvkiadó, Budapest, 1972

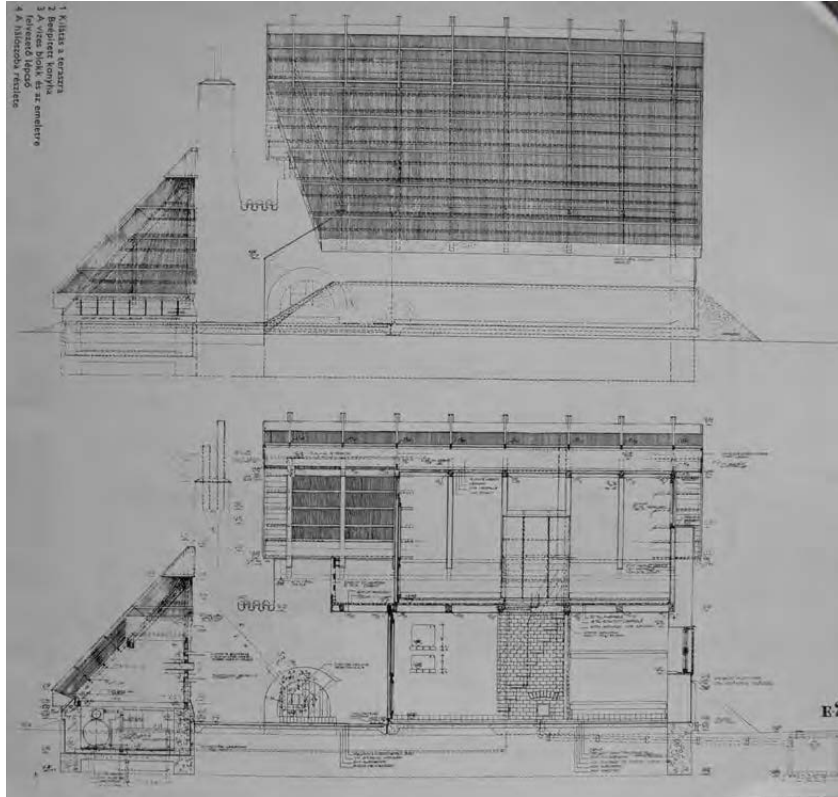

20

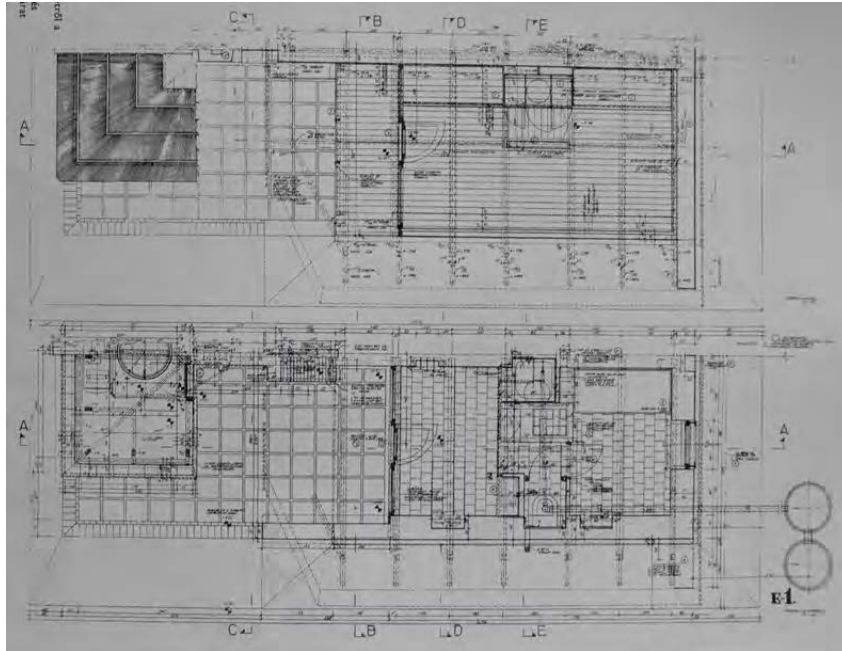

20

20

20

20

20

21Balatongyörök
GPS

nyaraló

1964

Csaba László
Cs. Juhász Sára

A speciális adottságú – utca felé vízszintes, a kilátás felé erősen meredek – telek a vasút fölötti partsoron található, pazar kilátással a Balaton felé. A tágas, nem csupán a minimál igényeket kielégítő családi nyaraló utca felőli földszintes, zárt, apró nyílásokkal tűzdelt tömege a Balaton felé hatalmas üvegfelülettel két szintessé tágul, teret engedve a kilátásnak. Az L alakú épület utca felőli szárnyában találhatóak a hálósobák és kiszolgáló helyiségek, a másik szárny egy nagy helyiségből áll. A nappali az étkezőnél 6 lépcsőfokkal alacsonyabban helyezkedik el, ezzel is fokozva a Balaton felé irányuló látványt. Hideg napokra a tervezők egy „modern búbot” terveztek a nappaliba, a felső szintről megközelíthető szabad terasz hangulatát egy külső kandalló fokozza.

Az épület ma is áll, használói őrzik építészeti értékeit.

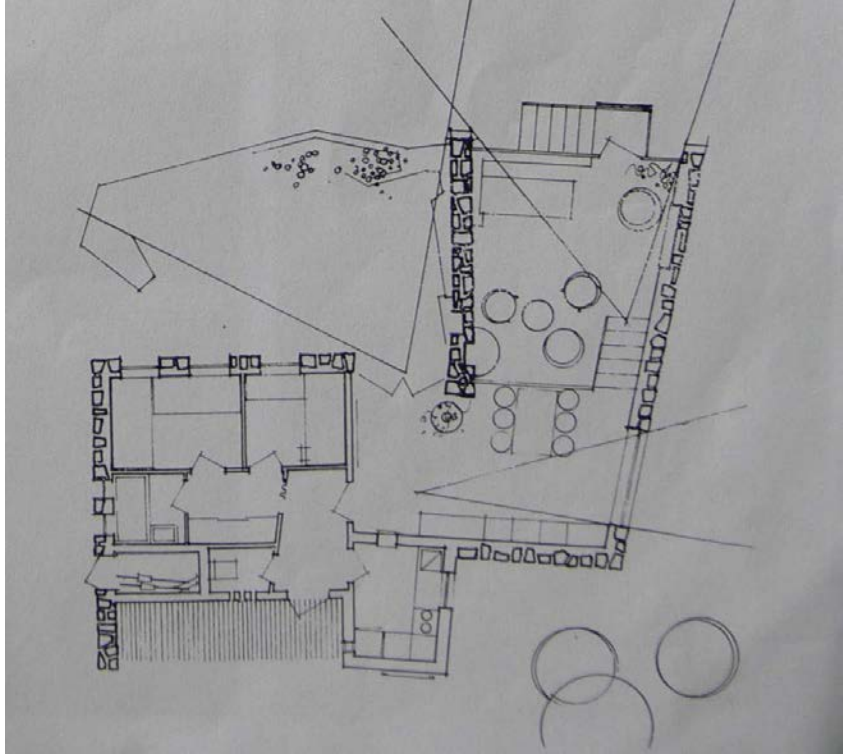
Felhasznált irodalom:

Magyar Építőművészet 1964.6, Callmeyer Ferenc-Rojkó Ervin: Hétvégi házak-nyaralók, Műszaki könyvkiadó, Budapest.1972

21

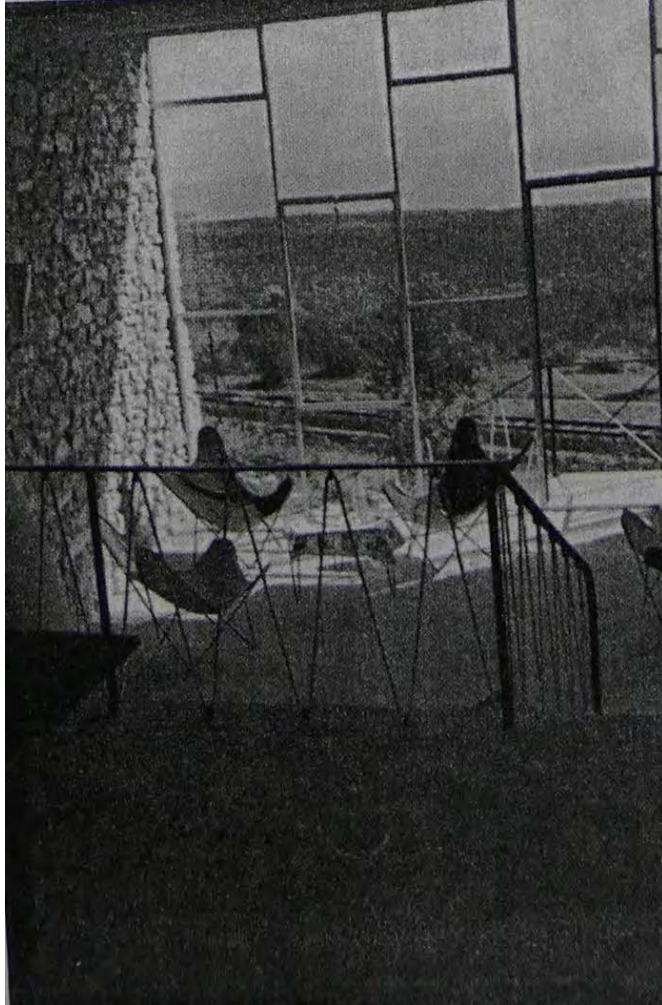
21

21

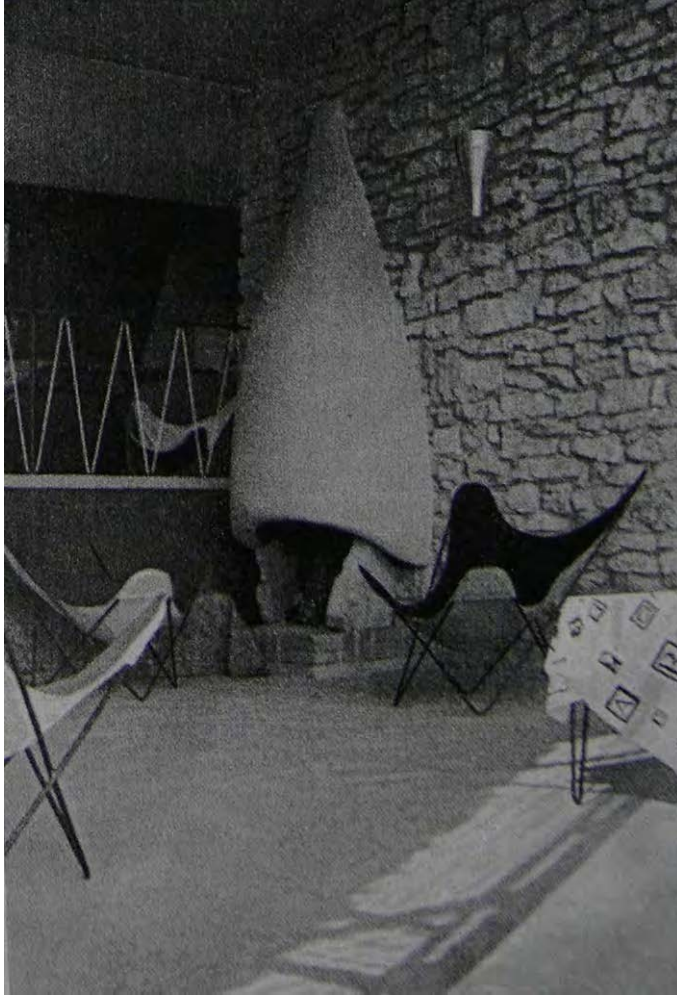
21

21

21

21

21

21

21

21

21

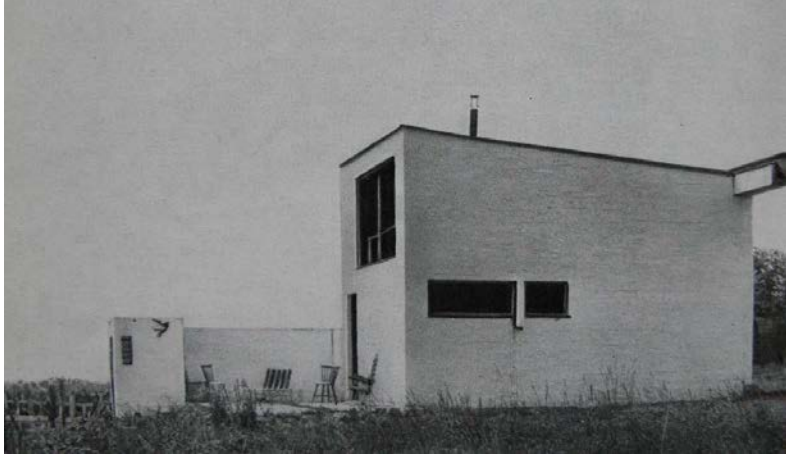
Partmenti, keskeny telekre épült az aprócska – 24 m² beépített területű – családi nyaraló. Az épület különlegességét a két szintes étkező, nappali tér adja. A víz felőli oldalon, a földszinten található az étkező, amelynek a Balaton felé nincs ablaka, feltehetően ezzel is védelmet biztosítva a nyári melegek ellen, ugyanakkor irányítva a belépőt, akit lépcső vezet a galériás emeletre, ahol a nappali két nagy ablakkal fordul a látvány felé. A két szintes tér közepén kémény fut fel, amelybe a földszinten kandalló van bekötve. A hálók és kiszolgáló helyiségek az utca felőli oldalon találhatóak.

Az épületet mára jócskán körbeépítették, de áll, és felismerhető.

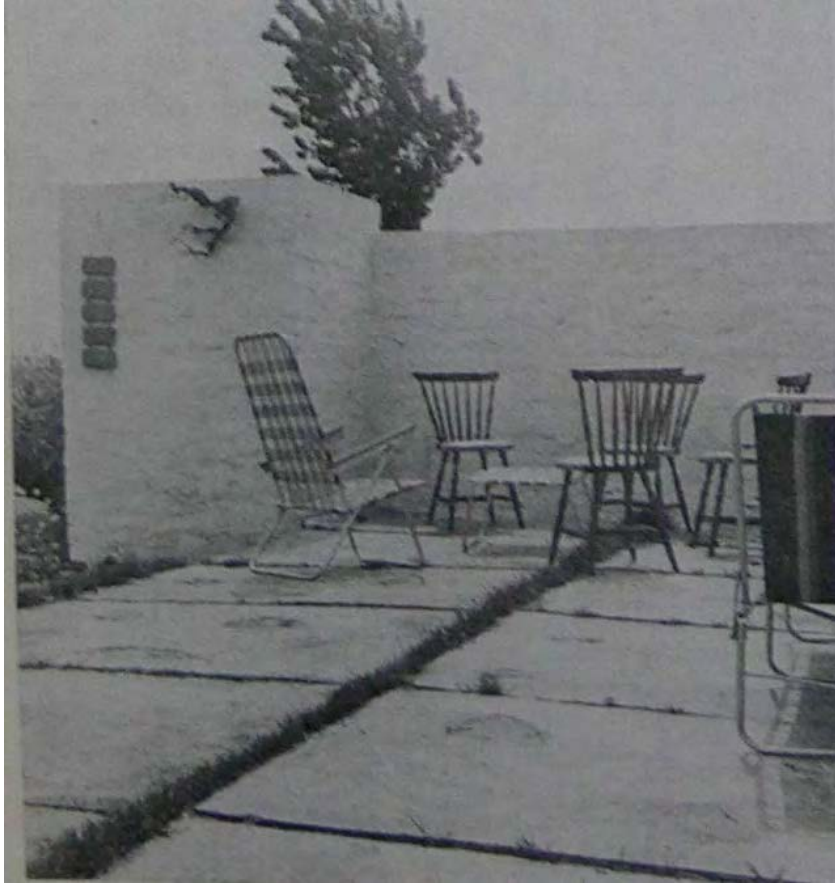
Felhasznált irodalom:

Callmeyer Ferenc-Rojkó Ervin: Hétvégi házak-nyaralók, Műszaki könyvkiadó, Budapest.1972

22

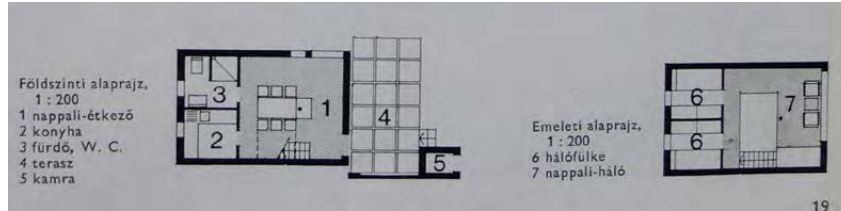
22

22

22

22

22

22

23Balatongyörök
GPS

nyaraló

1965

Kismarty Lechner
Kamill

A körbejárható alaprajzi elrendezés, a konyha központi elhelyezése, az „ablakokra szabott” ház, az üvegfelületek téli lezárására készült nagyméretű tolóablak nagyvonalú megoldást eredményeznek. A nagy üvegfelületek és a terasz közvetlen kapcsolatot biztosítanak a természettel.

Az épületet ma is az eredeti építető leszármazottai használják.

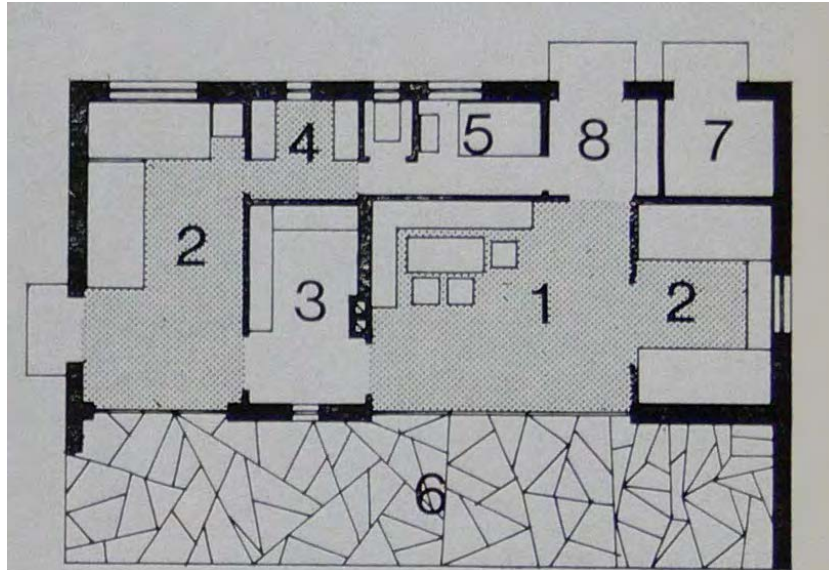
Felhasznált irodalom:

Magyar Építőművészet 1965.6, Callmeyer Ferenc-Rojkó Ervin: Hétvégi házak-nyaralók, Műszaki könyvkiadó, Budapest.1972

23

23

Alaprajz, 1 : 200

1 nappali

2 háló

3 konyha

4 öltöző

5 fürdő

6 terasz

7 szerszámkamra

8 előtér

23

23

23

23

A 30 m² beépített alapterületű épület különleges szerkezeti megoldással készült. Teherhordó és térelhatároló falai 6 cm vastag vasbeton falak. „Doboz szerű”, nincs alapja, a lejtős telek miatt az utca felőli oldalon 70 cm-t a földbe került, itt le van horgonyozva. A Balaton felé konzolos erkély, a födémlemezekből kialakított ágyak, melyek peremezése egyben a konzol gerendája, szerkezeti és esztétikailag is nagyvonalú megoldást mutatnak. A felhasznált - összesen 10 m³ - beton, és a faburkolatként újrahasznosított zsaludeszkák pedig rendkívül anyagtakarékos megoldást eredményeznek.

Az épület ma is a tervező családja használja.

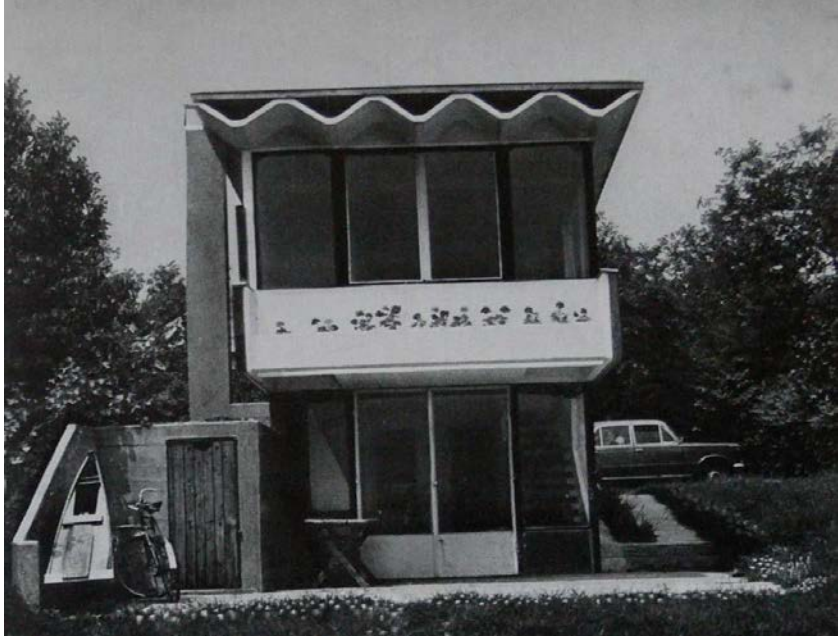
Felhasznált irodalom:

Callmeyer Ferenc-Rojkó Ervin: Hétvégi házak-nyaralók, Műszaki könyvkiadó, Budapest.1972, beszélgetések Farkas Tibor tervezővel

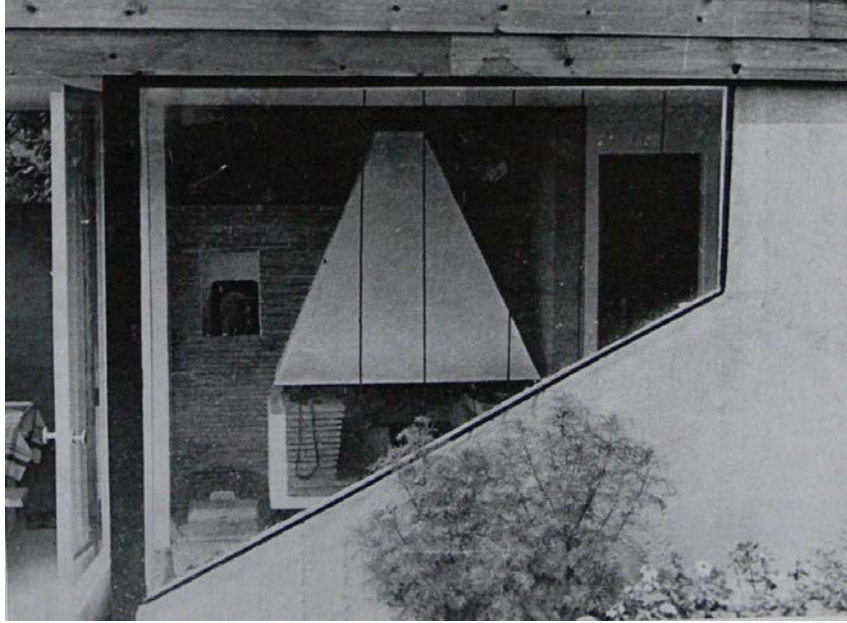
24

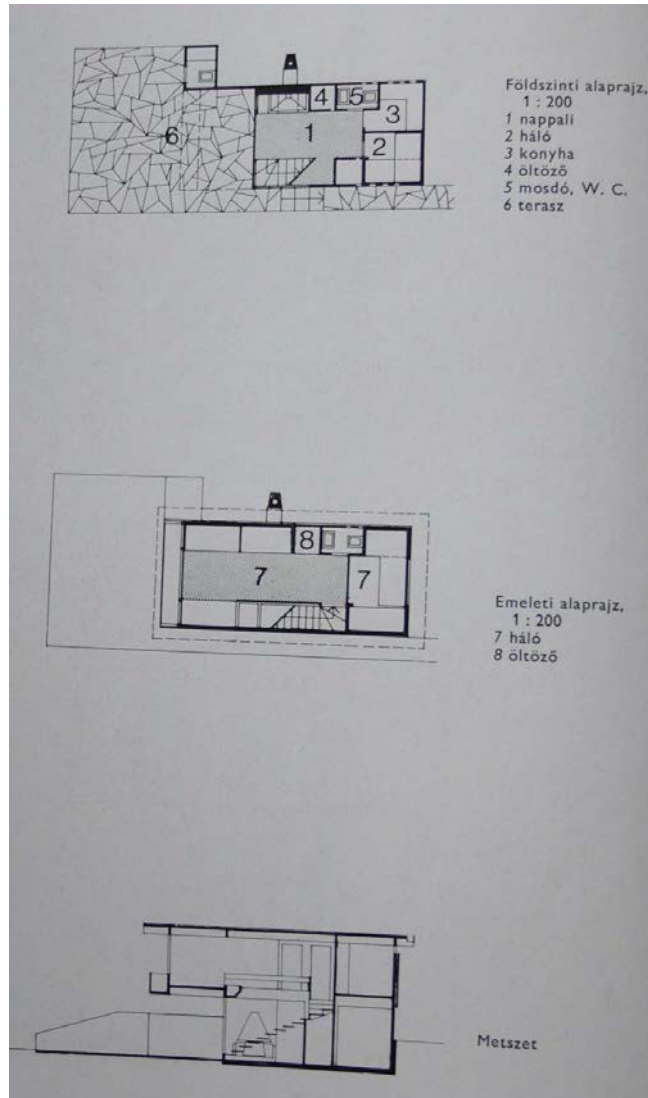
24

24

24

24

A terméskő épület nagyvonalú nappali teréhez tágas, fedett-nyitott lakó-terasz és minimális méretű kiszolgáló helyiségek kapcsolódnak. A nappali kert felé nyíló hatalmas ferde üvegfelülete kizárja a fénytörés okozta tükröződést. A terasz részét képezi az esztétikai és funkcionális szerepet is betöltő kút. A nyaralóépület a háború után elsők között megépült épületek között volt.

Felhasznált irodalom:

Magyar Építőművészet 1965.6, Callmeyer Ferenc-Rojkó Ervin: Hétvégi házak-nyaralók, Műszaki könyvkiadó, Budapest.1972

25

25

25

25

Alaprajz, 1 : 200

1 nappali

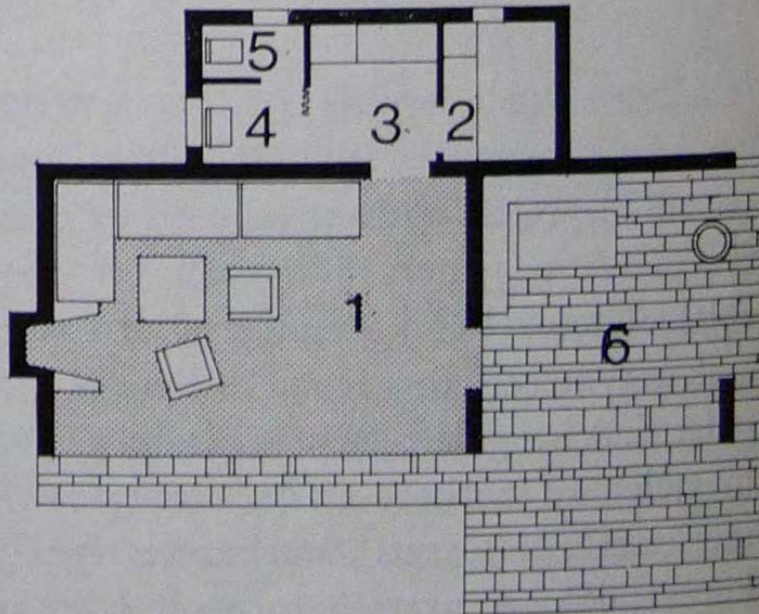
2 háló

3 öltöző

4 mosdó

5 W. C.

6 terasz

Típusnyaralók

Helyi anyagokból, olcsón előállítható, előregyártott, vagy összeszerelhető, bővíthető kisnyaralók tervezésére 1959-ben az Építésügyi Minisztérium pályázatot írt ki. A cél az volt, hogy a Balaton mellett építkezni szándékozókat igényes, gazdaságos tervekkel lássák el¹⁹, és így elindulhasson a balatonkörnyék magánépítkezéseinek egységes irányba mutató építészeti formálása. A Típustervező Intézetben 20 építész munkája nyomán 52 – kiviteli terv szinten kidolgozott – tervből álló tervsorozat született a hétvégi házak-nyaralók témában. A telektulajdonosok az Építésügyi Minisztérium által megszabott áron juthattak az építészek által magas színvonalon kidolgozott tervekhez.²⁰

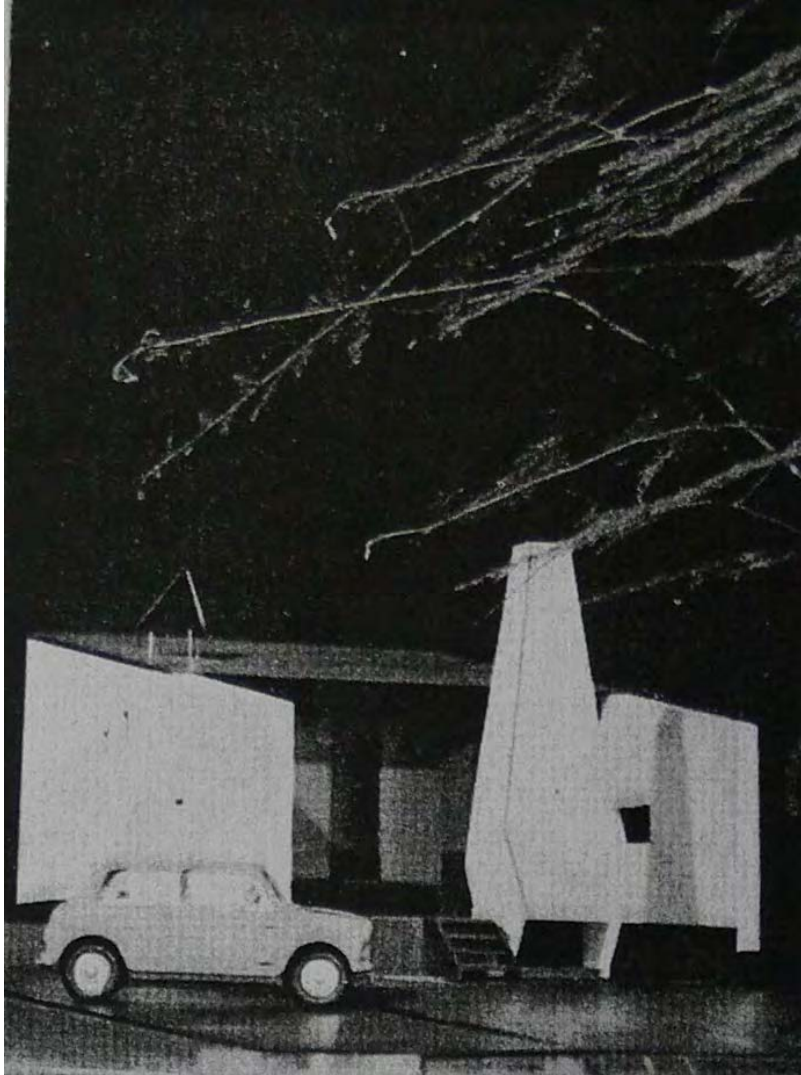
A tervezők nem csupán az anyaghasználatban, és a szerkezetek kialakításában, de az alaprajzi elrendezésben is egyszerű megoldásokra törekedtek. A tervek berendezési rajzokat is tartalmaztak, nem egyszer beépített, ezáltal helytakarékos bútorozással.

A legnépszerűbb típusnyaralók néhány darabját – bár többnyire átépítve - ma is megtaláljuk a balatonparton.

29 m² beépített alapterületű nyaralóépület, melynek építését két ütemben tervezték. Az első ütemben a 15 m² -es lakótér, a hozzá kapcsolódó étkezővel, főzőfülkével és vizes blokkal, a második ütemben a különálló kandalló épül. A harántfalas épület enyhe hajlású, hullámpala fedése előregyártott betongerendákra kerül.

A kandalló típus megjelenik máshol is.

Felhasznált irodalom:
Magyar Építőművészet 1965.6

20+20 m² beépített alapterületű hétvégi ikerház. 10-10 m² –es lakótérhez kapcsolódnak a kiszolgáló funkciók és a fedett-nyitott terasz. Téglá harántfalakon deszkázat és ragasztott vízszigetelés készül.

Felhasznált irodalom:
Magyar Építőművészet 1965.6

21+21 m² beépített alapterületű ikernyaraló, melyben 15 m² –es lakótérhez kapcsolódnak a kiszolgáló helyiségek. A lakótér széles, teljes felületen nyitható nyílászárókkal kapcsolódik a teraszhoz, amelynek fontos eleme a kinti kandalló
MÉ1965/6, Hétvégi házak nyaralók - Callmeyer-Roykó 16. p

Ma is találunk használatban lévő, kevésbé, vagy jobban korszerűsített, átalakított, de egyértelműen felismerhető „androméda” típusnyaralókat.

Felhasznált irodalom:

Magyar Építőművészet 1965.6, Callmeyer Ferenc-Rojkó Ervin: Hétvégi házak-nyaralók, Műszaki könyvkiadó, Budapest.1972

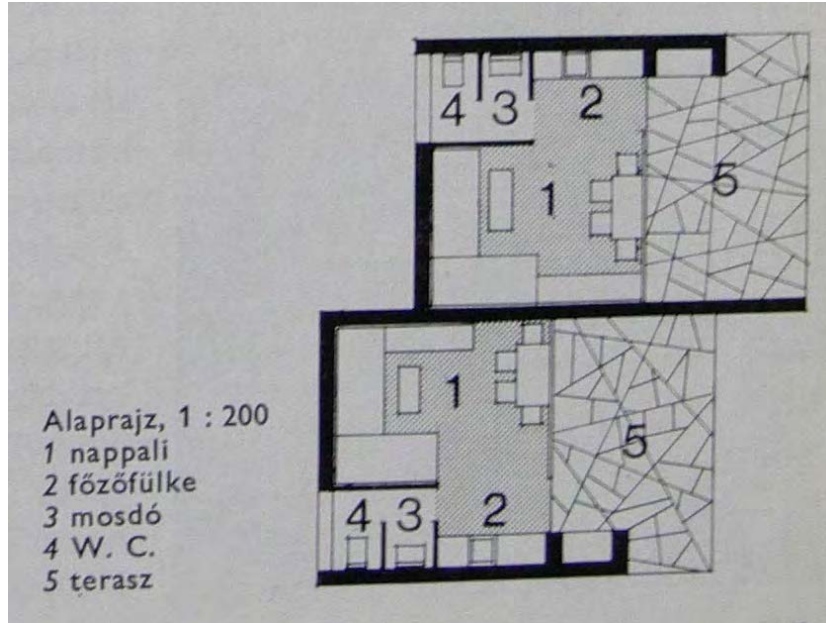

28

28

28

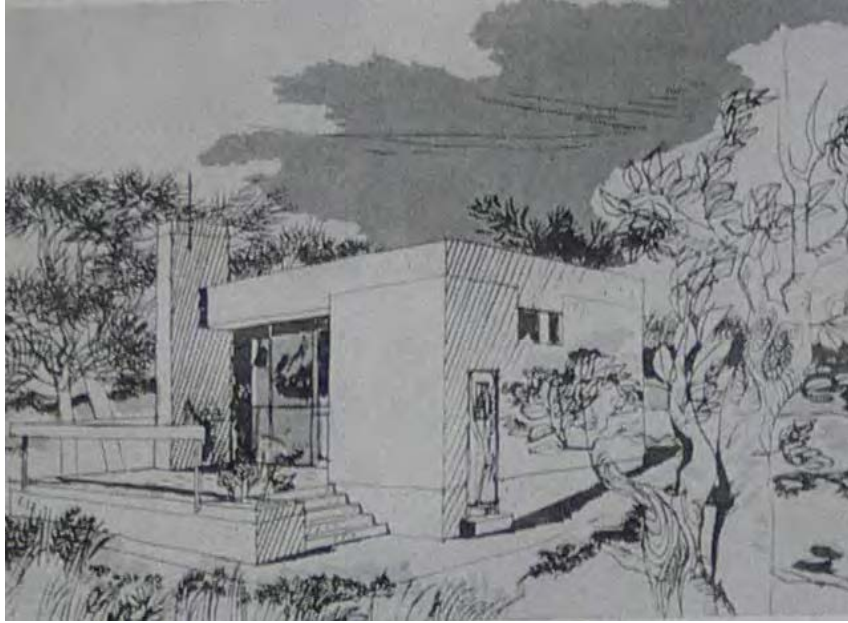

30 m² beépített alapterületű kis családi nyaraló, részben fedett terasszal, amelyhez külső szalonnasütő-kandalló is kapcsolódik. A lakó-étkezőtérből főzőfülke és minimál méretű háló nyílik. A külső megközelítésű wc olyan megfontolásból született, hogy a nyaralót közművesítetlen telken is fel lehessen építeni.

Felhasznált irodalom:

Callmeyer Ferenc-Rojkó Ervin: Hétvégi házak-nyaralók, Műszaki könyvkiadó, Budapest.1972

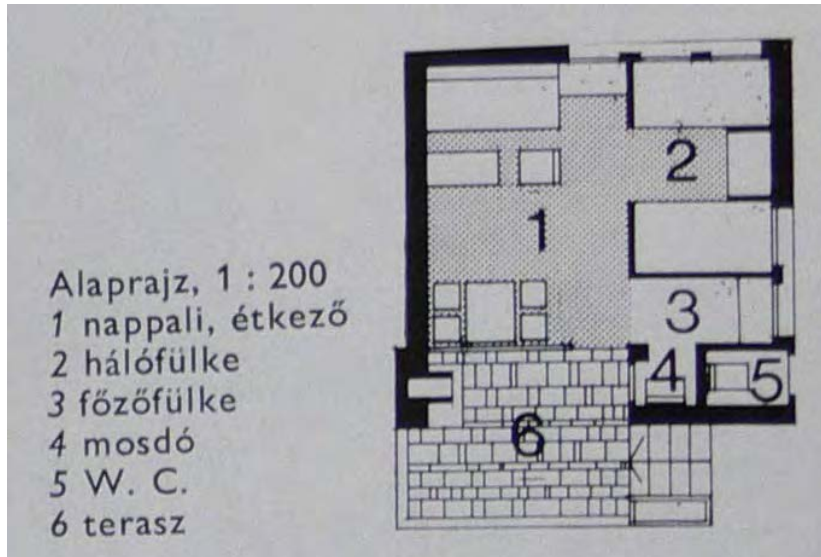
29

29

29

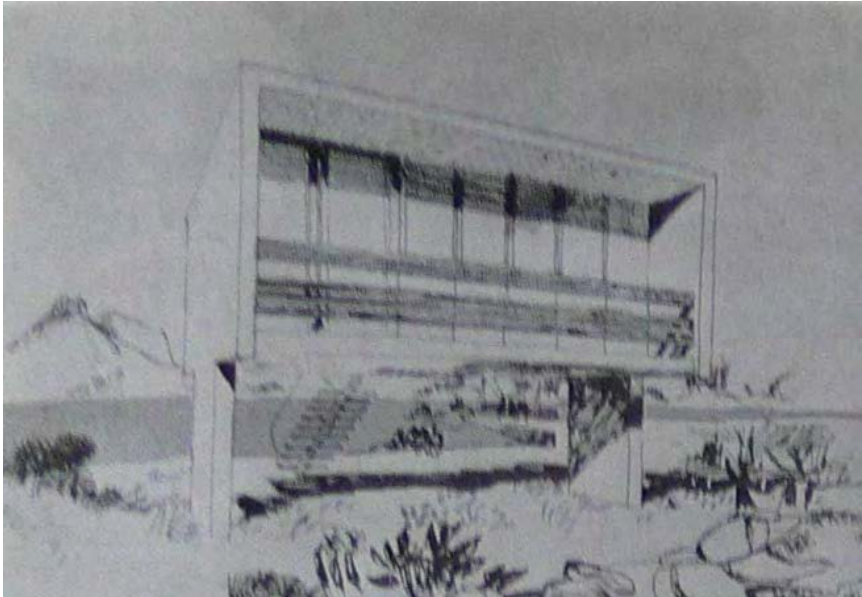

30 m² beépített alapterületű emeletes vízparti nyaraló. A részben vasbeton előregyártott elemekből, részben helyszíni betonozással készült, lábakon álló épület emeletén közepén találhatóak a kiszolgáló funkciók - mosdó-wc, főzőfülke -, körben pedig a hálófülkék. Az emeleten, a kilátás felé, az épület teljes szélességében erkély húzódik. Az alsó fedett-nyitott terület alkalmas a gépkocsi elhelyezésére, de naptól védett, mégis természetközeli társas pihenésre is.

A „tulipán” típusnyaralóból számtalan felépült, nem csupán a Balaton közelében, de más vízparti üdülőhelyeken is. Jónéhány ma is használatban van.

Felhasznált irodalom:

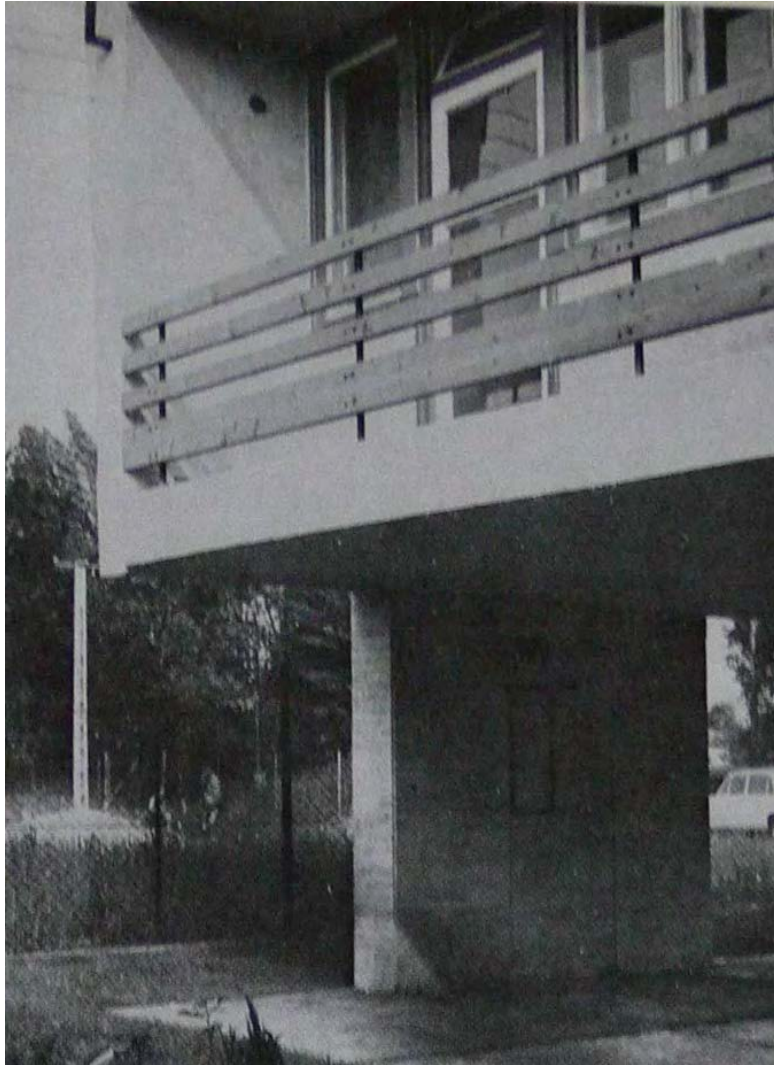
Callmeyer Ferenc-Rojkó Ervin: Hétvégi házak-nyaralók, Műszaki könyvkiadó, Budapest.1972

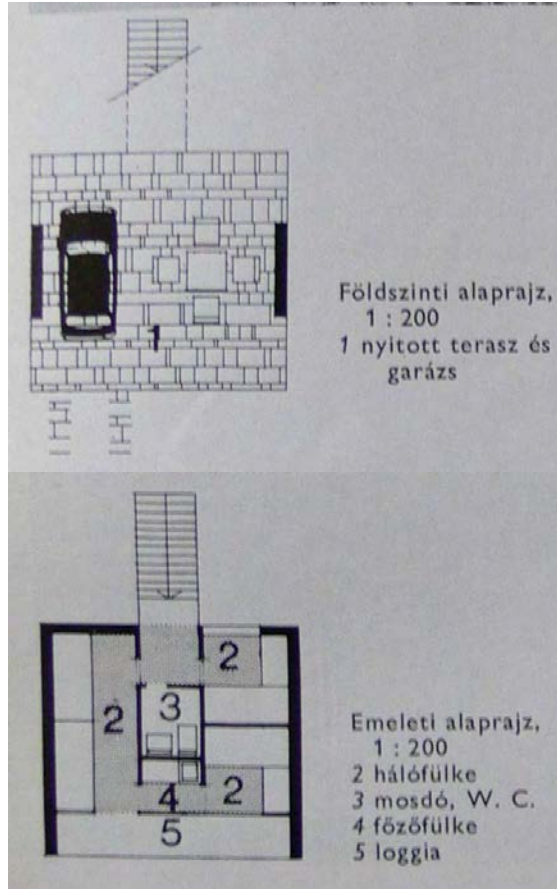

30

30

30

30

30

30

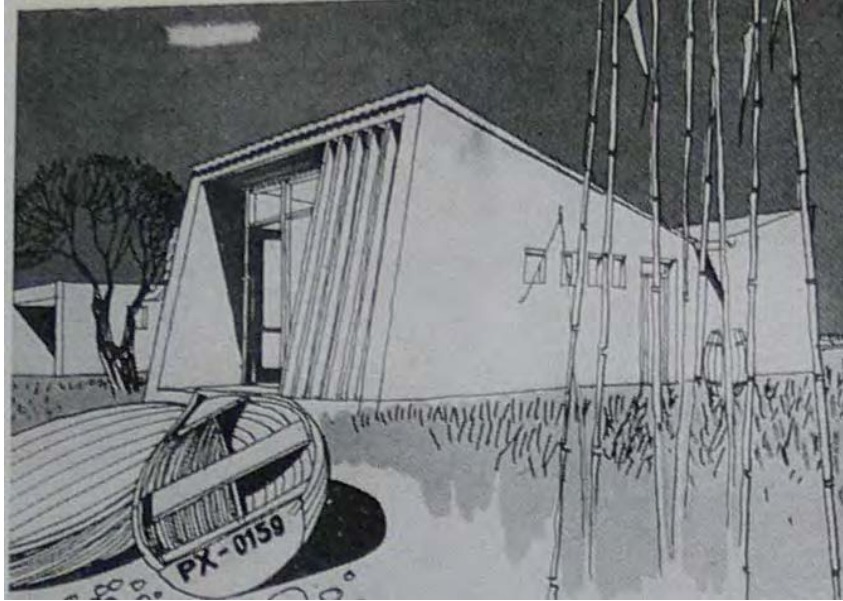

45 m² beépített területű családi nyaraló. A 15,4 m²-es lakótérhez két hálófülke, és kiszolgáló helyiségek kapcsolódnak. Az egyik háló, és a fürdő intimitását az oldalsó külön bejárat biztosítja. Téglafalás épület, pillangó tetővel, hullámpala fedéssel. A terasz árnyékolását az egyben esztétikai elemként is megjelenő függőleges fa lamellák biztosítják.

Felhasznált irodalom:

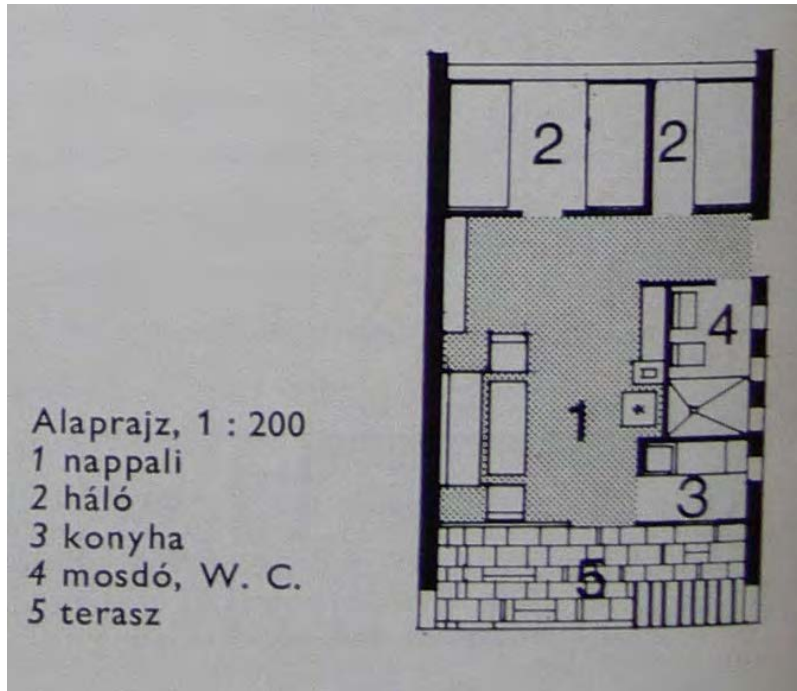
Callmeyer Ferenc-Rojkó Ervin: Hétvégi házak-nyaralók, Műszaki könyvkiadó, Budapest.1972

31

31

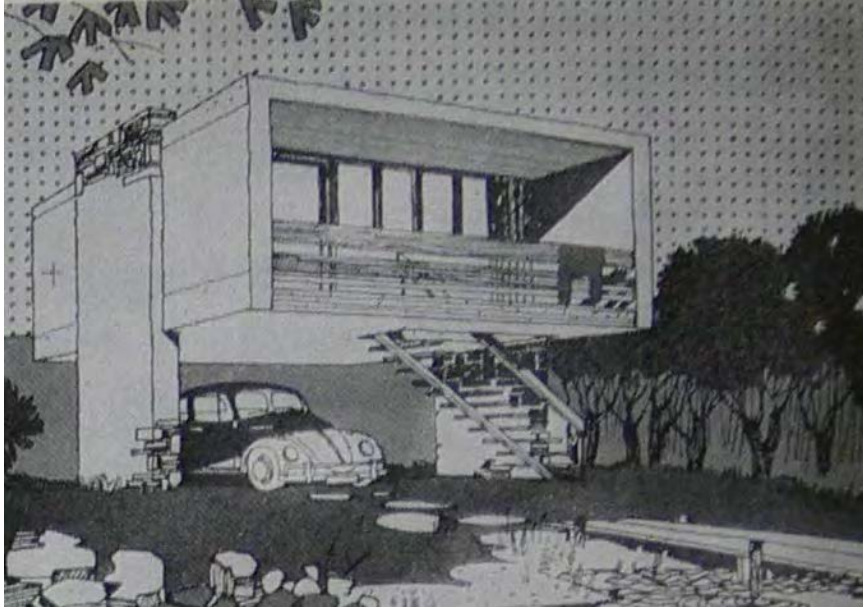
A 40 m² beépített területű nyaralóépület a tervező „tulipán” fantázianevezű típusnyaralójának párja. A szintén lábakra állított épület emeletén a háló és lakóterek körbeveszik a vizes helyiségeket. Az emelet megközelítése a kilátás felé forduló teraszon keresztül, közvetlenül a kertből történik.

Ma is többféle adaptációját láthatjuk ennek a típusnyaralónak.

Felhasznált irodalom:

Callmeyer Ferenc-Rojkó Ervin: Hétvégi házak-nyaralók, Műszaki könyvkiadó,
Budapest.1972

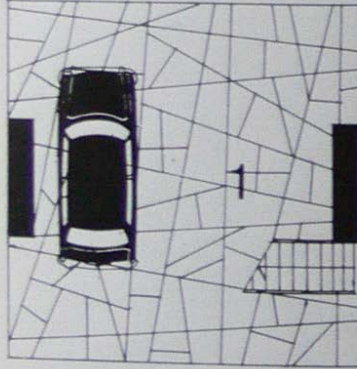
32

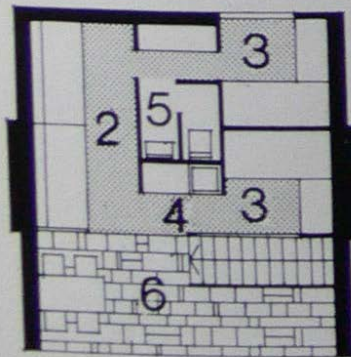
32

Földszinti alaprajz,
1: 200
1 nyitott terasz,
garázs

Emeleti alaprajz,
1: 200
2 hálófülke
3 hálófülke
4 főzőrész
5 mosdó, W. C.
6 terasz

90x90 cm-es modul rendszerben előregyártott, variálható nyaraló. Önállóan, vagy csoportosan telepítve, sorolva, motegységek kialakítására is alkalmas. Felépíthető kisebb, egy egységes, vagy ikerszerű nyaralóblokk is, terasszal, vagy anélkül. A variációk száma rengeteg.

A tartószerkezet csavarozott, hidegen hengerelt U acél váz, a falak –teli, ablakos, ajtós elem- kétoldali farostlemez borítással, farost rácsbetétes panelből készülnek. A mennyezet farostlemez borítású, farost rácsbetétes fenyőkeretes panel. A fedés 1 mm vastag alumínium hullámlemez, a mennyezettől eltartva, biztosítva a megfelelő átszellőzést. A beépített konyha és lakószoba bútorok mind a rendszer részét képezik.

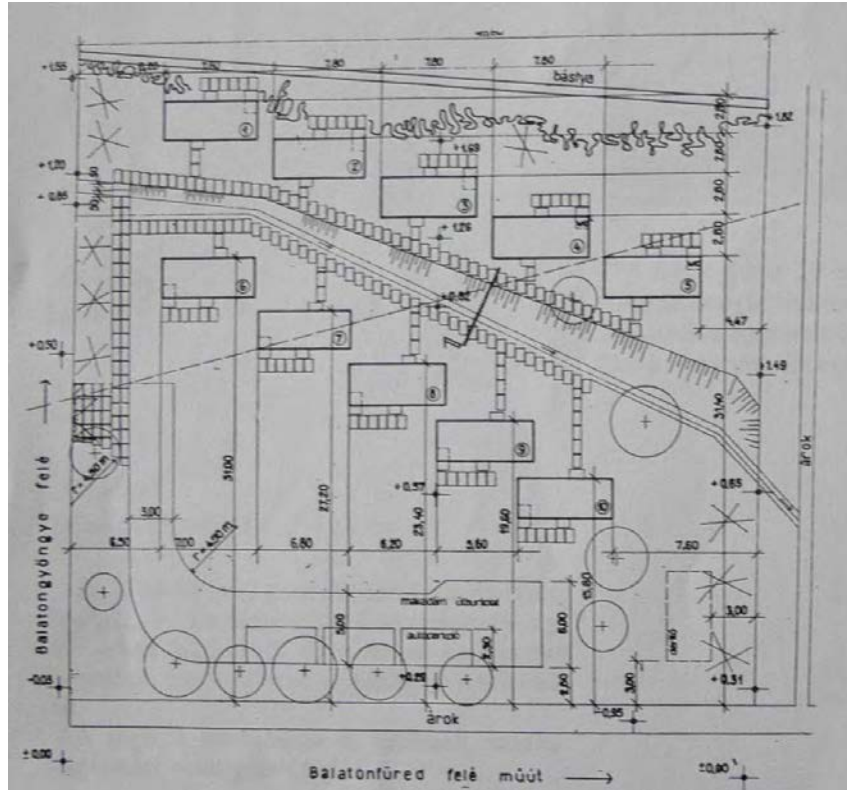
Az egykor nagyszerű újításnak számító előregyártott hétvégi ház megépült példányai mára feltehetően az idő martalékává lettek.

Felhasznált irodalom:

Magyar Építőművészet 1964.6, Callmeyer Ferenc-Rojkó Ervin: Hétvégi házak-nyaralók, Műszaki könyvkiadó, Budapest.1972

33

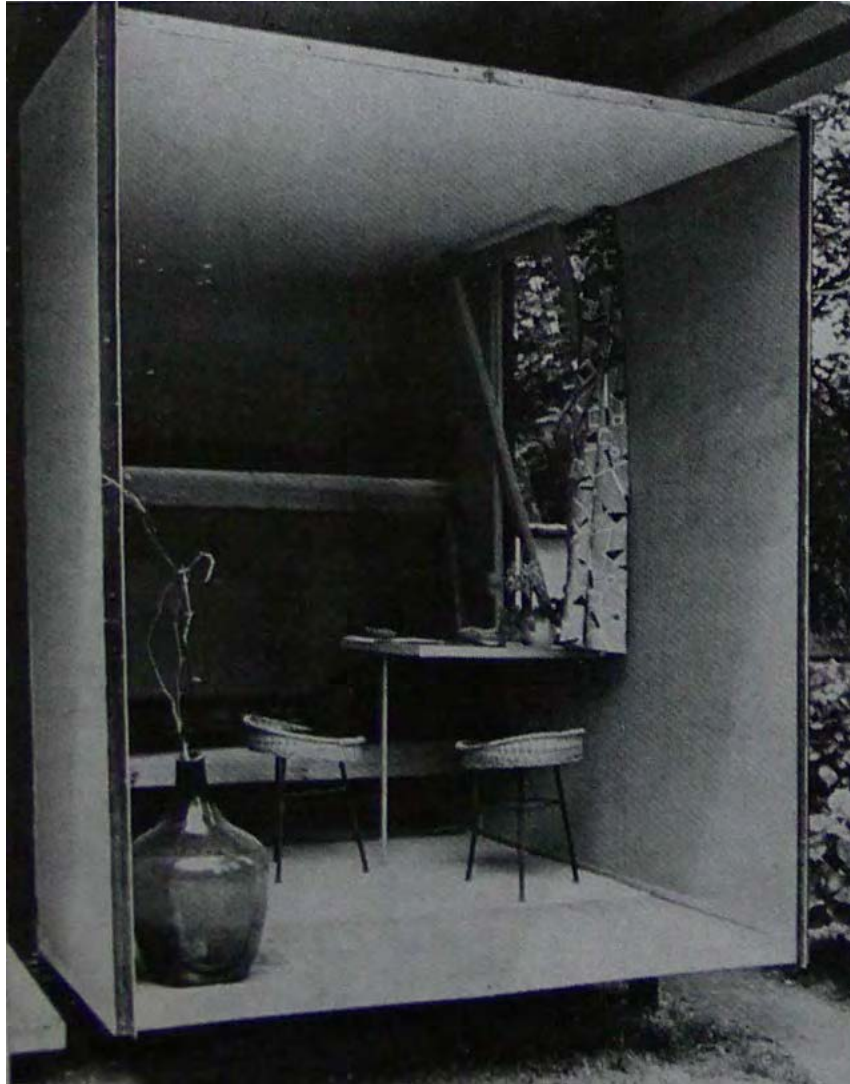
33

33

33

33

33

Kiszolgáló épületek

Vendéglátó épületek

Az egyre növekvő nyaraló tömeget kiszolgáló vendéglátó épületek többnyire a szállásépületek közelében épültek. A szállodák mellett, vagy azokhoz kapcsolódóan akár 1000 fő ellátására is alkalmas nagy éttermek, a szintén sokaknak szállást nyújtó motelek szomszédságában a motel-éttermek, a kempingekben és a strandokon büfék, bisztrók, presszók szolgálták a pihenni vágyókat. Találunk a szálláshelyektől távolabb is éttermeket, borozókat, ám ezek telepítését, méretét is mind a központi üdülési koncepció, illetve a Regionális Terv határozta meg.

Szerkezeteikben és megjelenésükben a vendéglátó épületek a szomszédos szállásépületekhez alkalmazkodtak. A nagy szállodákhoz kapcsolódóan többnyire földszintes, lapostetős, vasbeton szerkezetű lepény épületben találjuk az éttermet. A motel-éttermek jellegzetes, előregyártott vasbeton, vagy acél szerkezettel, hatalmas reprezentatív üvegfelületekkel, hullámpala fedésű pilletetővel készültek. A különálló bisztrók, borozók, éttermek esetében a legkülönfélébb megoldásokat láthatjuk, a népi építészetet idéző motívumoktól, az egészen modern, nagyvonalú megfogalmazásokig.

34Fonyód-Bélatelep
GPS„Sirály”
szálló és étterem

1963

Móring Ede
Somogy megyei
Tanácsi Tervező
Iroda

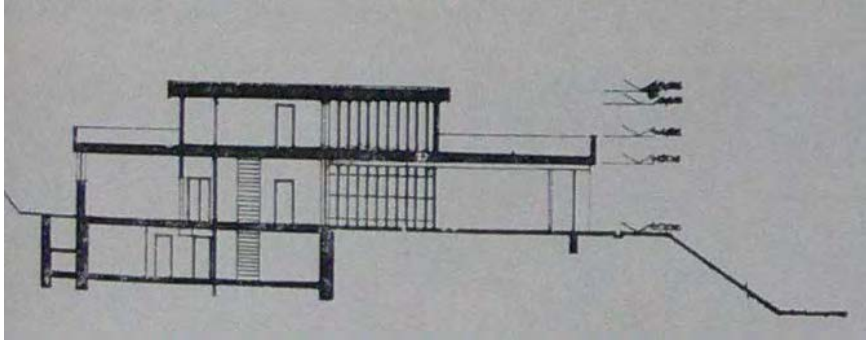
A két épülettömb – a szálloda és az étterem – egy korábbi épület átalakításával készült, ami tervezési kötöttségeket jelentett. A szálloda kétszintes, középfolysós elrendezésű, kétágyas, Balatonra néző lakószobákkal, zuhanyzós napozó-tetőterasszal. Az étterem a földszinten, és a tetőterazon 600 fő befogadására alkalmas. Az épületet úgy tervezték, hogy kályha fűtéssel télen is használható legyen.

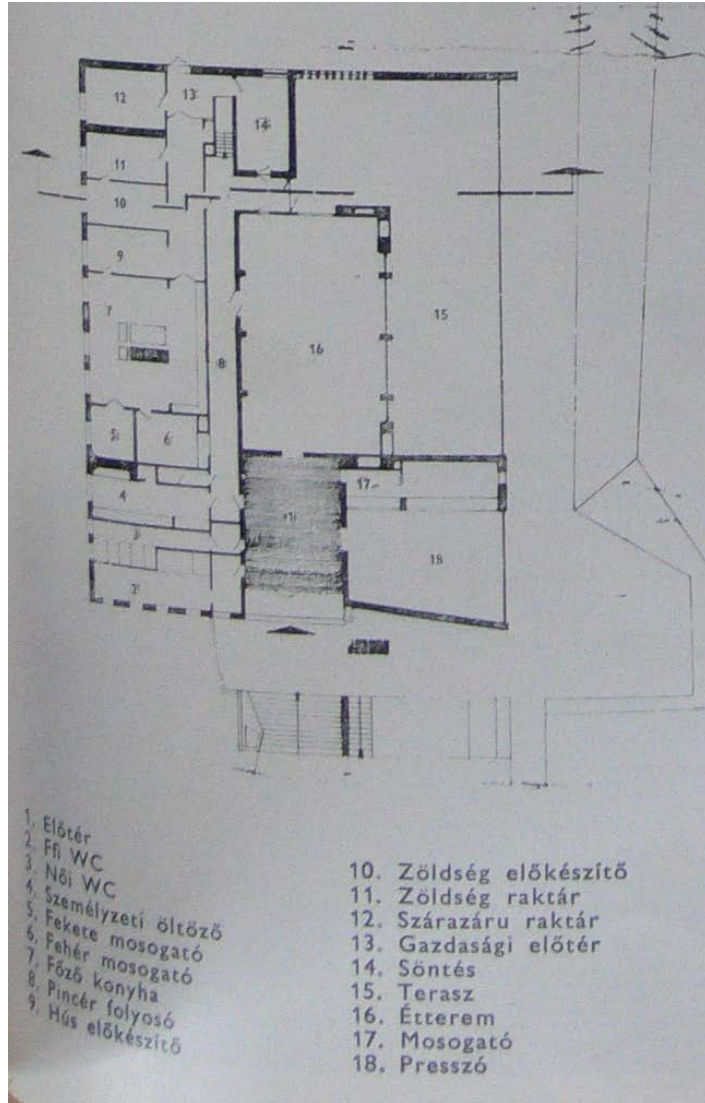
Az egykor virágzó épületegyüttes ma elhagyottan áll, állapota napról napra romlik.

Felhasznált irodalom:
Magyar Építőművészet 1963.5

34

34

34

34

34

35Balatonföldvár
GPS

motel - étterem

Földesi Lajos
IPARTERV

A földvári motel étteremépülete a parttól kicsit távolabb, a Brüsszelből hozott motelek mellett épült fel. Hatalmas épület, a filigrán acélszerkezet, a nagy üvegfelületek és a hullámpala fedésű pilletető mégis légiessé teszi.

2010-ben még lefotózhattam az elhagyott épületet, de 2012-re már elbontották.

Felhasznált irodalom:
Magyar Építőipar 1959.9

35

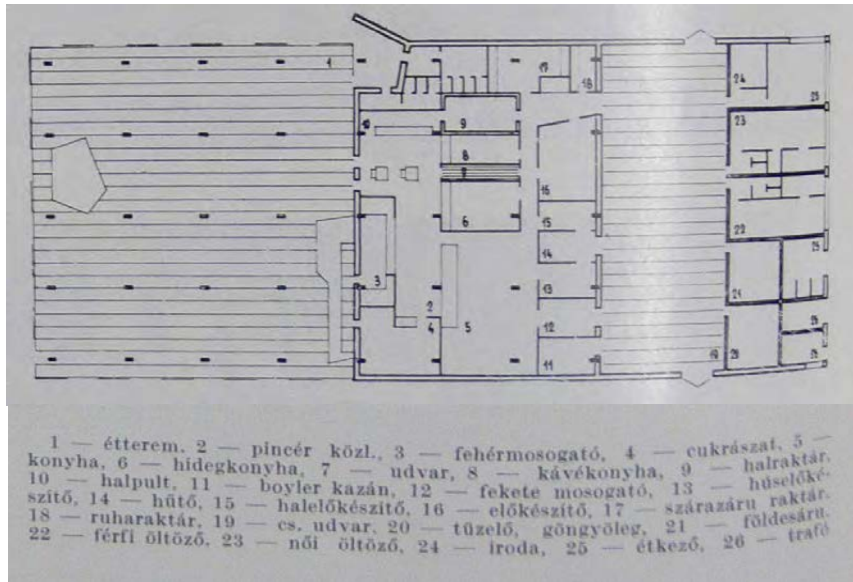
35

35

35

35

35

35

35

35

A budapesti hajtóműgyár üdülőjének vasbeton szerkezetű étterme lábakon állva a parti sétány, konzolosan pedig a Balaton fölé nyúlik. A körben végigfutó üvegfelületek lehetővé teszik az épületen való átlátást, a Balaton látványa az étteremből és azon keresztül is érvényesül.

Az épület ma is áll, azonban az üvegezés egy részét beborították, így éppen a hajdani átláthatóság és könnyedség veszett el.

Felhasznált irodalom:

Callmeyer Ferencsel folytatott beszélgetések, és a tervező fotói

Balatonföldvár üdülő bővítés

36

36

Balatonföldvár, üdülő étterme

36

36

36

36

36

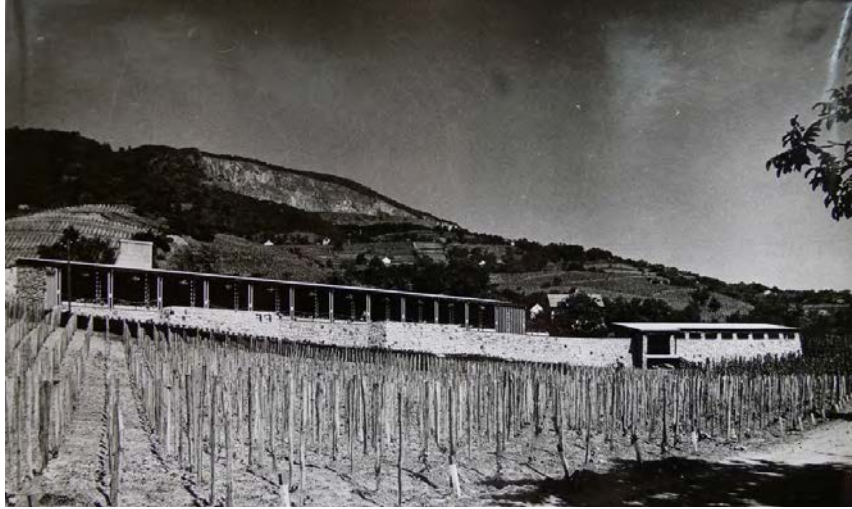
A badacsonyi SZOT vendéglő épülete csendesen megbújik a hegyoldalban, nem akar kihívóan konkurálni a gyönyörű környezettel, és hatalmas méretei ellenére sem érezzük, hogy sebet ejtene rajta. Emődý Attila úgy beszél 50 évvel ezelőtt tervezett épületéről, mintha az az egyetlen lehetséges megoldás lenne a feladatra, az adott helyszínen. Valóban, mi is ezt érezzük. Az épület nem követi az akkori kor divatját, olyan, mintha a hegyből nőtt volna ki, mintha mindig ott lett volna, hogy szolgálja az arra járók igényeit. A súlyos terméskő falakat a fogyasztótér hatalmas üvegfelületei oldják, előtte hosszú terasz húzódik, biztosítva a kilátást a Balatonra, és az épület előtti szőlőtőkékre. A fogyasztótér nagy, eltolható acél szerkezetű üveg nyílászárói biztosítják a kapcsolatot a természettel. A kiszolgáló részek - a konyha és a raktárak - a hegy felőli oldalon találhatóak, és egy passzázzsal kapcsolódnak a balatoni fronthoz. A vizes blokk külön tömegben jelenik meg, a teraszról, néhány lépcsővel közelíthető meg. A tervező a bontott tömegekkel, valamint a terméskő falak, és üvegfelületek megfelelő arányú használatával éri el, az épület és környezetének harmonikus megjelenését.

Az épület ma elhagyott, használatlan, de szerkezetileg jó, felújítható állapotban van.

Felhasznált irodalom:

Magyar Építőművészet 1960.6, Magyar Építőipar 1959.9, Emődý Attilával folytatott beszélgetések, a tervező fotói

37

37

37

37

37

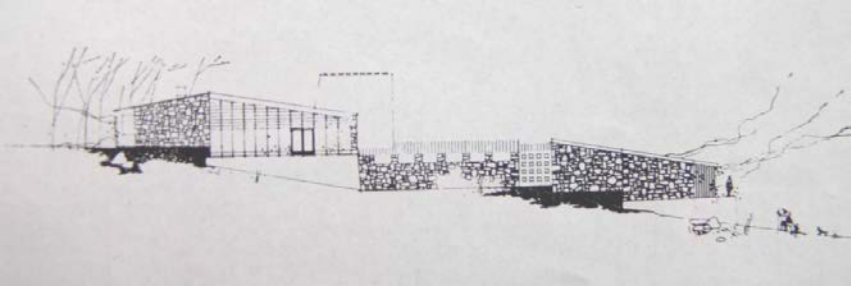
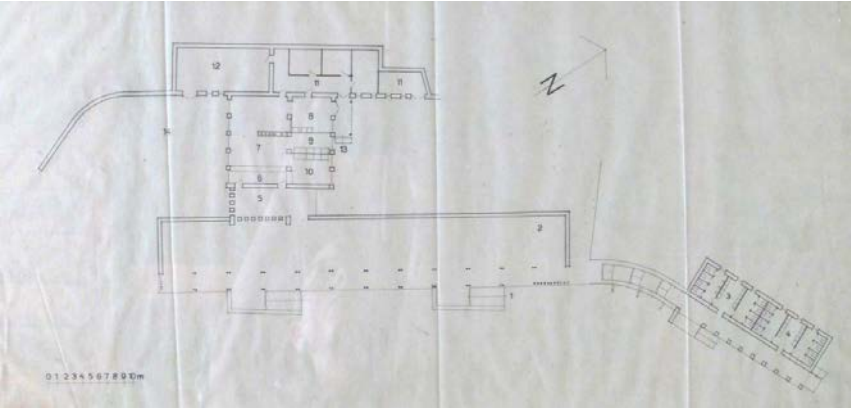

37

37

37

37

37

37

37

37

37

38Badacsony
GPS

„Tátika” étterem

1957-58

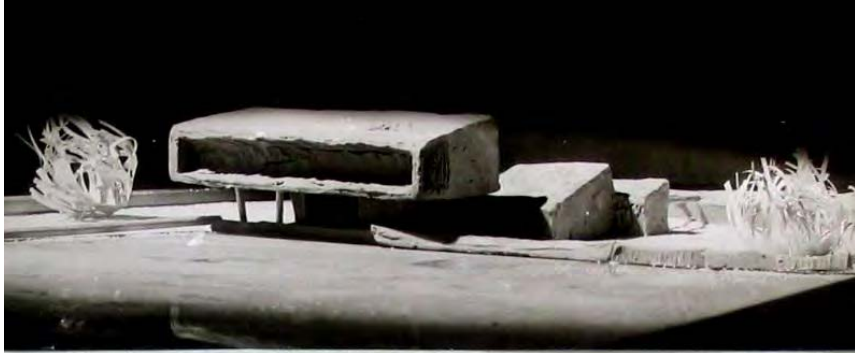
Callmeyer Ferenc
IPARTERV

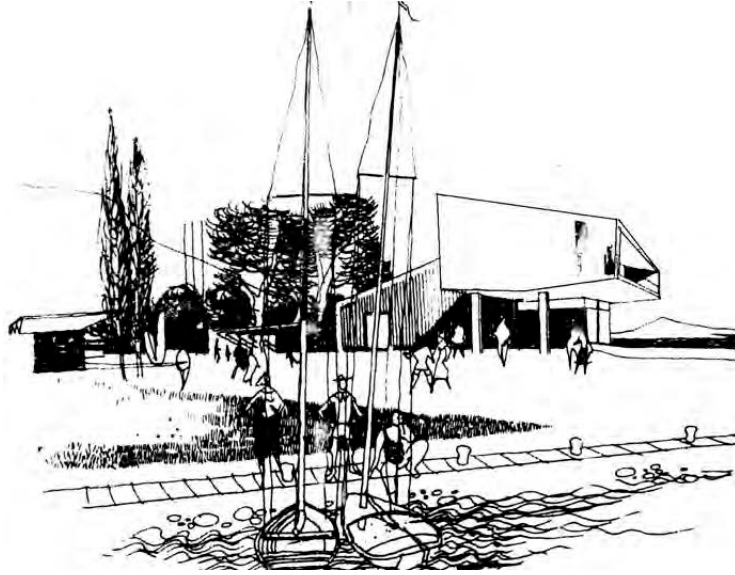
Konzolosan a Balaton fölé nyúló, vasbeton pilléreken álló cukrászda-étterem, a Balaton felé teljes épületszélességében terasszal bővített fogyasztótérrel.

Mára a nyitott terasz beépült, az épületen többszöri átfestést és átalakítást végeztek, a Balatont pedig feltöltötték, így az egykor a víz fölé nyúló konzol alatt ma elsétálhatunk.

Felhasznált irodalom:
Magyar Építőművészet 1963.5

38

Badacsony, Tótfika

38

38

38

38

38

39Badacsony
GPS

poharazó

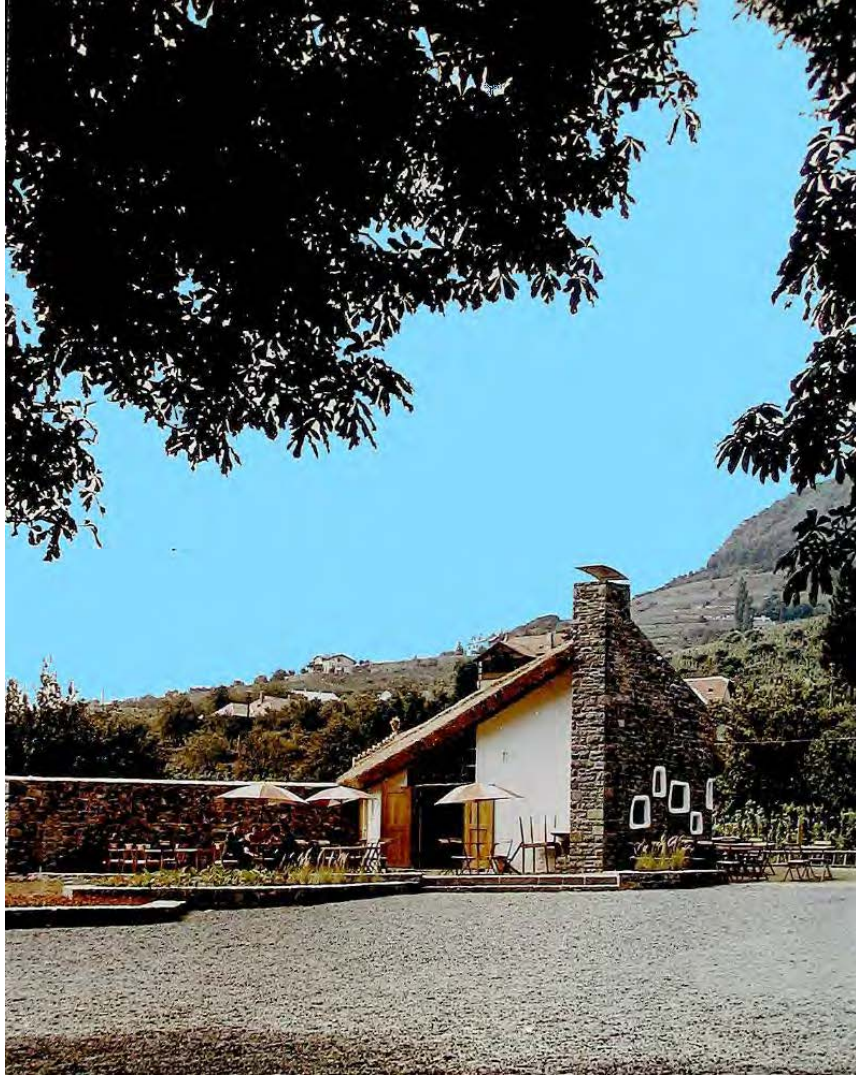
1957-58

Callmeyer Ferenc
IPARTERV

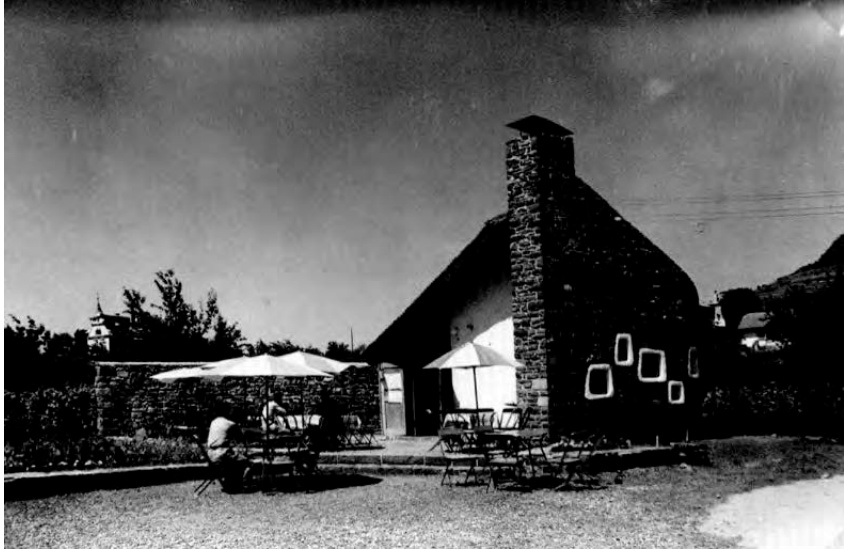
A népi építészet gyökereiből merítő badacsonyi borozó épülete, amely az Országos Üdülő-Vendéglátó Vállalat megrendelésére készült a vasútállomás mögötti parkban, a Badacsony hegy lábánál, szerves része a Regionális Terv által kijelölt településközpontnak. A teraszt lefedő piros, hiperbolikus paraboloid vitorlavászon ponyva kivételével az épület megjelenésében a helyi anyagok - bazaltkő, nád - dominálnak. A belső tér, borospincék hangulatát idéző nyerstégla burkolatot kapott.

Az épület ma is áll, azonban az ablakokra felszerelt rácsok rontják a megjelenést, a nagyvonalú, piros feszített ponyva árnyékoló pedig évtizedek óta hiányzik a tervező által elképzelt látványból.

Felhasznált irodalom:
Magyar Építőművészet 1958.4-5

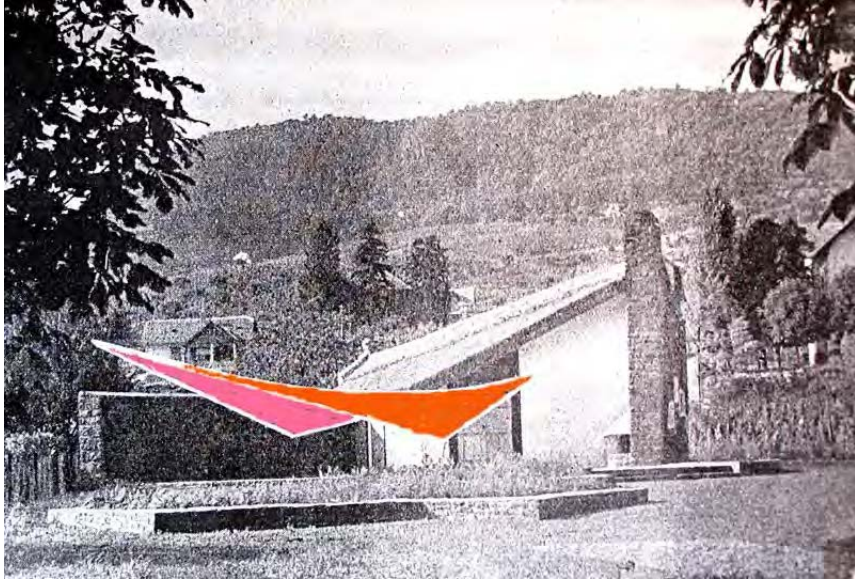
39

39

39

39

39

39

39

39

40Fonyód-Bélatelep
GPSönkiszolgáló
étterem

1964

ÁÉTV

A balatoni éttermek jellegzetes típusa volt az önkiszolgáló étterem. Ilyen épült többek között Zamárdiban, Balatonlellén, Balatonföldváron, Fonyódon. Fonyódon, a balatoni út mentén épült az étterem, gyors, olcsó ellátást nyújtva az arra járóknak. Megjelenésével, hangulatával a pilltetős strandépületeket, motel-éttermeket idézi az épület.

Az épület ma is áll Fonyód-Bélatelepen.

Felhasznált irodalom:
Műszaki tervezés1964.11

40

40

40

40

41Balatonszéplak
GPS

„Széplaki étterem”

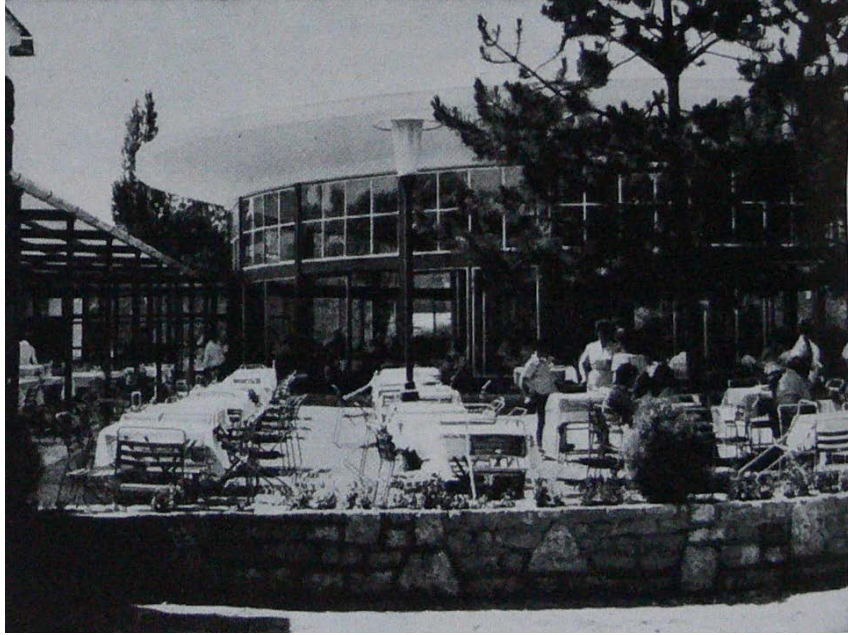
1962-1963

Edvi Lászlóné
IPARTERV

A Siótól nyugatra, Széplakon egy hozzávetőlegesen 1,5 km hosszú, átlag 200 m szélességű területet – az „Ezüstpart” – került feltöltésre. A nagyüdülők, szállodák mellett éttermek, cukrászda, mozi, strand, kishajókikötő is épült. Ide tervezte Edvi Lászlóné, a kör alaprajzú „Széplaki Éttermet”.

Felhasznált irodalom:
Magyar Építőművészet 1963.5

41

41

42Balatonföldvár
GPS

„Kilátó” presszó

1962

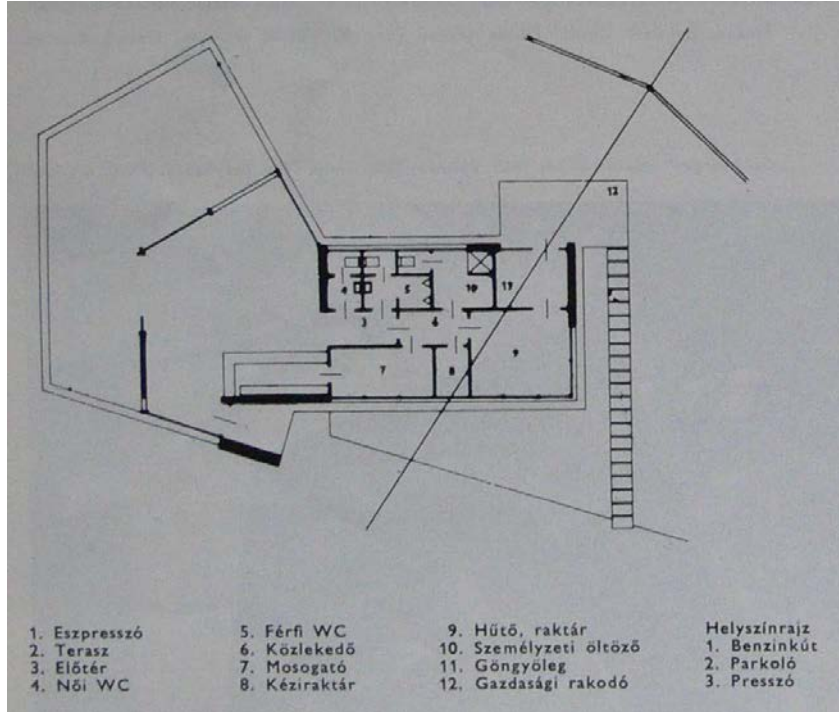
Elekes Keve
ÉM Pécsi Tervező V
Siófoki Irodája

A balatonföldvári domb tetején, a korábbi kilátó parkolóhoz kapcsolódva 1962-ben benzikutat és presszót építettek. A szabálytalan alaprajzú épület légiességét a jól megválasztott szerkezetek és anyagok adják. Acél pillérek tartják a vasbeton lemez födémet, a hatalmas eltolható üvegfelületek biztosítják az épület és környezete szerves kapcsolatát.

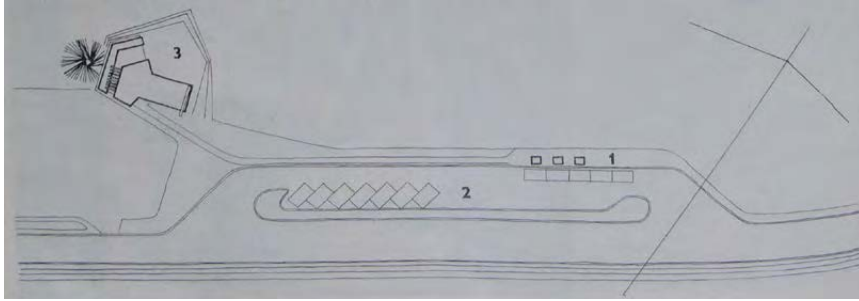
Felhasznált irodalom:
Magyar Építőművészet 1963.5

42

42

Strandépületek, öltözők

A balatoni építkezések megvalósulásának első lépései igen gyorsan történtek. 1958 januárjában, a Regionális Terv, majd az általános és részletes rendezési tervvázlatok elkészültével az újjraalakult Balatoni Intéző Bizottság hitelt biztosított a megvalósításra. Ez egyben azt is jelentette, hogy még az év júniusában a legszükségesebb idényjellegű épületeknek üzemelniük kellett. Ezek strandöltözők, bazársorok, vendéglátóipari létesítmények, fedett váróhelyek voltak elsősorban.

Mindez alapvetően meghatározta az alkalmazott szerkezeteket. A tervezők célja, olyan gazdaságos szerkezet kialakítása volt, amely télen, üzemben rövid idő alatt előállítható, könnyen szállítható, és minimális helyszíni munkával, gyorsan összeszerelhető.

Így született meg Polónyi Károly (építész) és Klimov Borisz (mérnök) pilletetős alaptípusa, amelyet a különböző variációkban más és más funkcióra alkalmaztak. A szerkezet „főállása” két, 16/40 cm keresztmetszetű vasbeton pillérből, és változó keresztmetszetű vasbeton gerendákból állt. A szelemeneket két változatban tervezték meg, előregyártott vasbetonból, és melegen hengerelt acél szelvényekből. Végül a szoros határidők és az összköltségek figyelembevételére miatt az előregyártott vb szelemeneket elvetették, és U14 és I14 acél gerendákat alkalmaztak. Az első, 1958-ban ilyen szerkezettel elkészült épületeknél a helyszíni összeállítást a gerendákból kiálló acél tüskék monolit összeépítésével oldották meg. A kivitelezés azonban nehézségekbe ütközött. Gondok merültek fel a zsaluzás készítésénél, és kivitelezői pontatlanságok miatt a főtartók összekapcsolási pontjain több helyen repedések keletkeztek. 1959-től átdolgozott, szerelt, csavarozott acélkapcsolatokkal készültek a pilletetős szerkezetek. Néhol a csomópontokat rabichálóval burkolták, és bebetonozták. Ez már jól működő megoldásnak bizonyult. Az alap szerkezeti megoldásokra különböző variációs sémákat dolgoztak ki, és ezeket alkalmazták az épületeken.

Idényjellegű épületekről lévén szó, a fűtés kérdését nem, a megfelelő szellőzés problémáját viszont annál inkább meg kellett oldani a tervezőknek. Az épület árnyékos és napos oldala közötti hőmérsékletkülönbség kiegyenlítődééséből adódó légmozgás biztosította a 2,10 m magas körítőfalak, és a hullámpalával fedett tető közötti állandó huzatot.

Az első két építési ütemben, 1958 március 1-től június 1-ig, majd 1959 január 1-től június 15-ig összesen 18 épület épült ilyen szerkezettel.

„ A szerkezeti és az építészeti megoldás egyszerűsége – úgy véljük – jelentős lépése annak az itthon is kialakulóban lévő gyakorlatnak, mely a divatos modernséggel szemben egy korszerű, keresetlen, a hazai adottságokhoz illeszkedő építészeti felfogást vall magáénak.” ²¹ – fogalmazták meg gondolataikat a tervezők az 1959 –ben megjelent Magyar Építőipar hasábjain.

A pilltetős strandépületek legkülönbözőbb variációi mellett születtek egyedi tervezésű, elsősorban a kis községi strandokra telepített épületek is. Az alapvető tervezési szempontok azonban itt is a gyorsan, egyszerű anyagokból építhető, légies hatású építmények megépülését eredményezték.

43Fonyód
GPS

községi strand

1958-1959

Polónyi Károly
IPARTERV

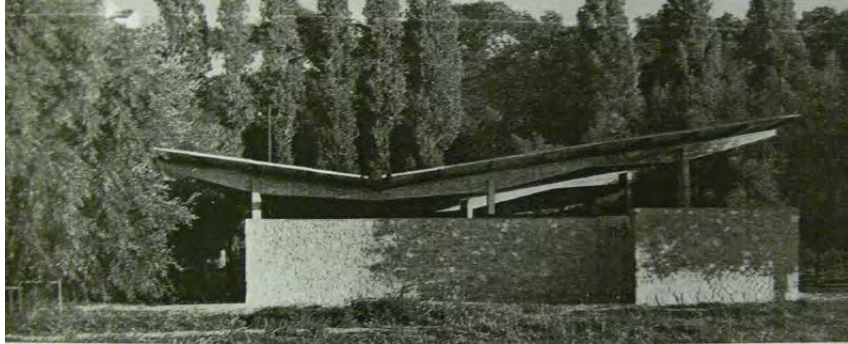
Polónyi Károly pilletetős strandépülete, melyben pénztárok, öltözők, büfé, raktárok, elsősegély szoba kaptak helyet.

Az épület ma is áll a fonyódi part közelében, de elnyomja a szomszédos, érzéketlenül ráépített magastetős épület. Átgondoltan megtervezett, nyitott tömegét ajtókkal zárták le, és a korábban lebegő, a szellőzést biztosító tetőhöz üvegfelületekkel zárták az oldalfalakat.

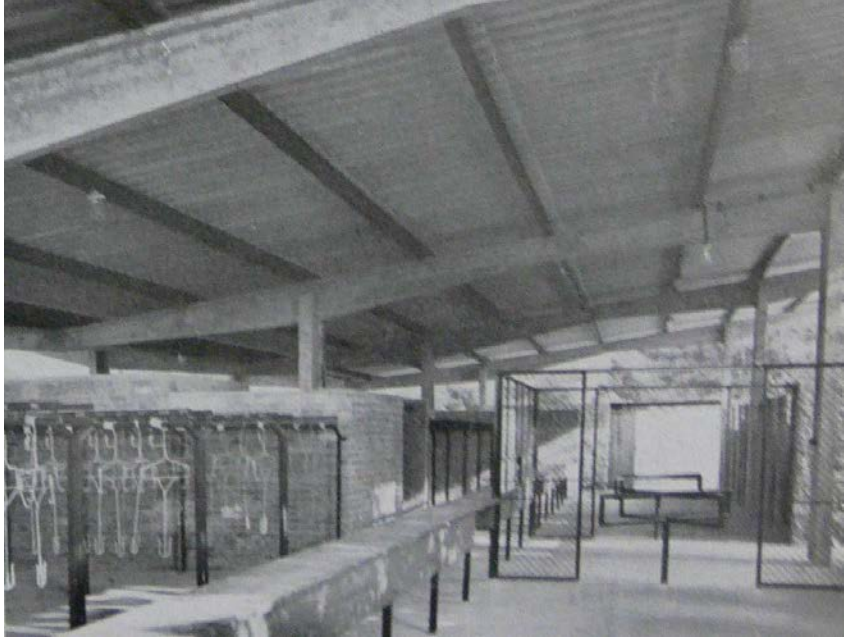
Felhasznált irodalom:

Magyar Építőművészet 1960.6, Magyar Építőipar 1959.9

43

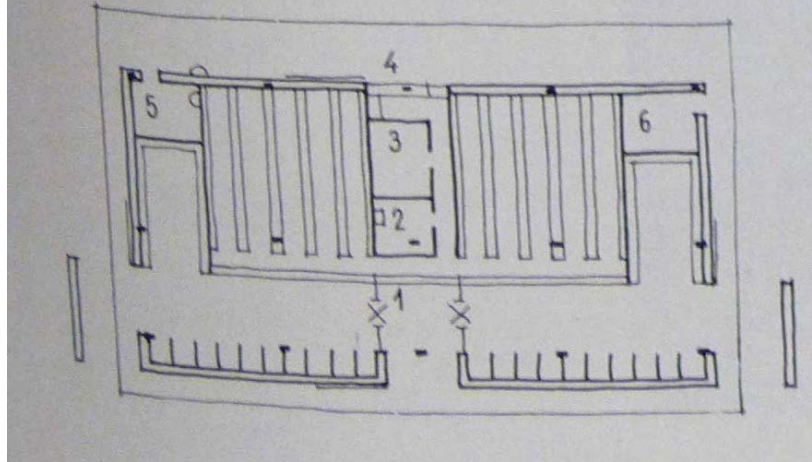

43

43

1 — pénztár, 2 — személyzet, 3 — büfé rak-
tára, 4 — büfé, 5 — elsősegély, 6 — raktár.

43

43

43

44Fonyód
GPS

kemping

1958-59

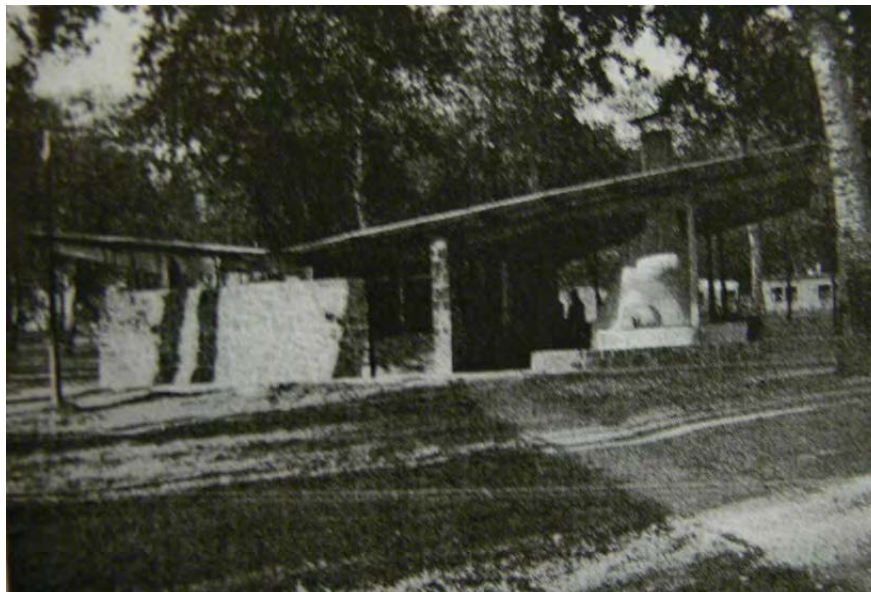
Bíró Márton
IPARTERV

A pilltetős épületek több variációja épült meg a fonyódi kempingben, jól mutatva az alapkonstrukció variálhatóságát, sokféleségét, ugyanakkor a látvány kiegyensúlyozottságát és egységességét.

A kempingépületek jelentős része - előnytelenül átépített formában - ma is áll és használatban van.

Felhasznált irodalom:
Magyar Építőművészet 1960.6

44

44

44

44

45Balatonföldvár
GPS

strand

1963

Kopári Dénes
ÉM Pécsi Tervező V
Siófoki Irodája

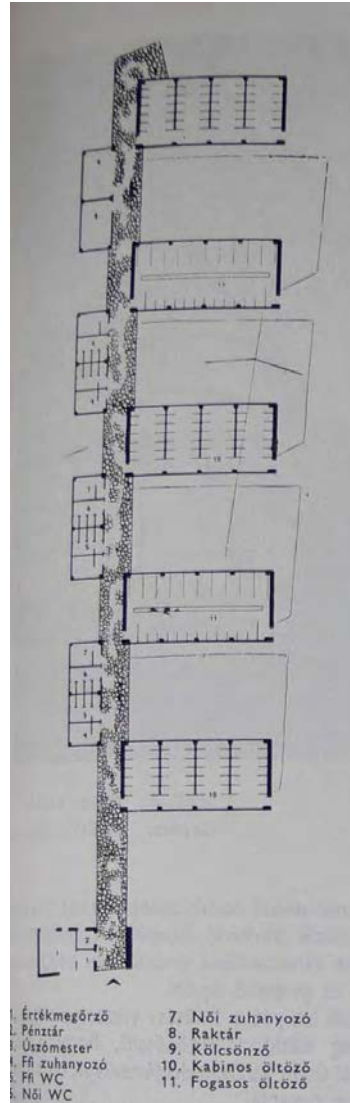
A tervező Vass Antal korábban készített tervét használta fel az 1500 fő kiszolgálására tervezett strandépület együttesnél. A pénztárat, értékmegőrzőt, úszómesteri szobát magába foglaló bejárati épülettől induló fedett-nyitott folyosóra vannak felfűzve az azonos tömegű fogasos és kabinos öltözők, valamint a kisebb léptékű wc blokkok, kölcsönző, raktár stb. Az épületek között parkosított napozóudvarokat alakítottak ki.

Az épületegyüttes ma is üzemel.

Felhasznált irodalom:
Magyar Építőművészet 1963.5

45

45

45

45

46Siófok
GPS

strand

1958-59

Polónyi Károly
IPARTERV

A nagy tömegek strandolási igényeit kielégítő siófoki strand változatos, pilletetős épületei a Regionális Terv megvalósulásának első ütemében épültek.

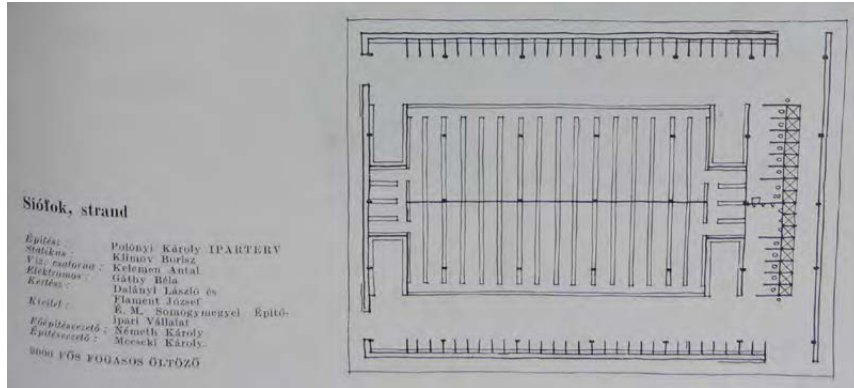
A létesítmények egy része, jelentősen átépített formában ma is áll.

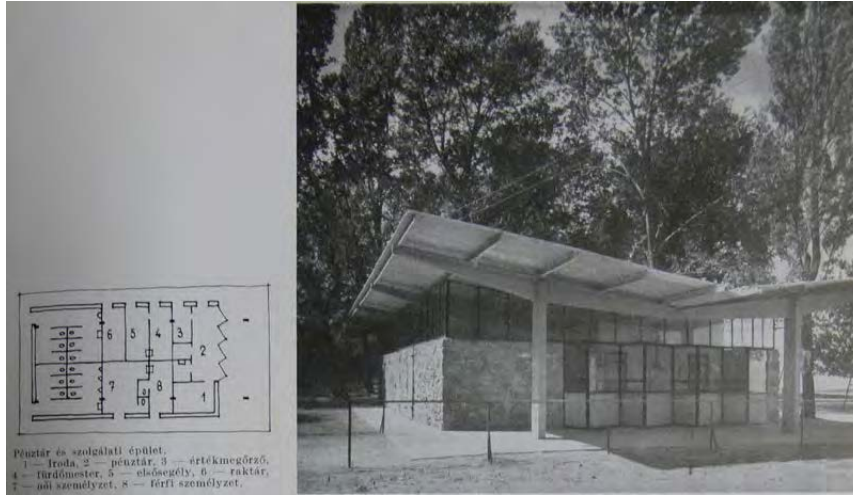
Felhasznált irodalom:

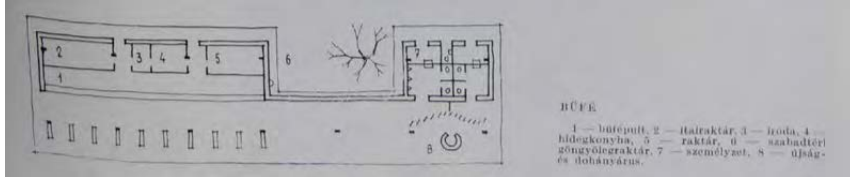
Magyar Építőművészet 1963.5, Magyar Építőipar 1959.9

46

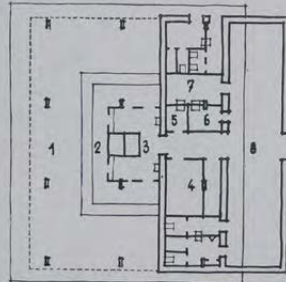

46

1 — zárt-nyílt fogvasztó tér, 2 — kiszolgáló rész, 3 — mosogatók, 4 — raktár, 5 — iroda, 6 — férfi öltöző, 7 — női öltöző, 8 — gazdasági hányar.

46

46

46

46

47Balatonfüred
GPS

autós strand

1963

Bérczes István
KÖZTI

Füred, a Regionális Terv célkitűzése szerint kettős jellegű település, gyógyhely és a nemzetközi vitorlásélet központja. A sporthoz kötődő szállás, klub, kiszolgáló és strandépületeket átfogó koncepció első ütemében valósult meg az 1500 főt kiszolgáló autós strand épületegyüttese. A vasbeton szerkezetű épület földszintjén fogasos öltözők, váltókabinok, vizes blokkok, üzletek, raktárak, személyzeti öltöző, orvosi szoba, strand gondnoki helyiség kaptak helyet, az emeletre szekrényes öltözők és váltókabinok kerültek. Az emeletről három, nagyvonalú lépcső vezet le közvetlenül a partra.

Az épület ma a balatonfüredi kemping parti részén áll, jelentősen átépítették, karaktere teljesen megváltozott, csak nyomokban fedezhetők fel rajta az egykori nagyvonalú, konzolos vasbeton szerkezet egyes elemei.

Felhasznált irodalom:

Magyar Építőművészet 1963.5, Magyar Építőipar 1959.9

47

Szobor a balatonfüredi útszerteven. 1962. (Fotó: Csébi Pócsány)

Szervelet:

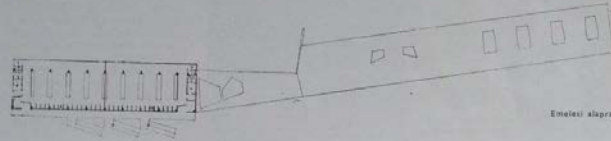
1. Székfoglaló III. díjazott
2. Székfoglaló első díjazott
3. Vándorok
4. Vándorok, WC
5. Zuhanyzó

Földszint:

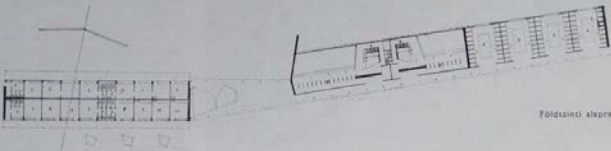
1. Bejárat
2. Fű övezet (Hagyomány)
3. Női öltöző (fogadó)
4. Vándorok (WC, zuhany)
5. Vándorok
6. Vándorok
7. Öltöző
8. Zuhanyzó
9. Székfoglaló díjazott
10. Övezet
11. Székfoglaló díjazott

Helyszínrajz

Emlékező alaprajz

Földszint alaprajz

Audóstrand légi felvétele. (Fotó: MTL, Jára)

47

47

47

Az új szigetstrand a századfordulón épült, de azóta teljesen tönkrement faépületek helyére került. A tervezők célja az eredeti épületek arányainak és hangulatának megidézése volt. A strandra 40 méter hosszú hídon lehet bejutni. a külső szigeten körben találhatóak a kabinok, a két szigetet összekötő hídon öltözőfülkék kaptak helyet, a belső szigetre napozók, csúszda kerültek. Az épületek megjelenését a filigrán acélszerkezetre támaszkodó, lebegő vasbeton lemezfödémek határozzák meg. Az öltözőfülkék oldalfala acélkeretbe foglalt eternit táblákból épült.

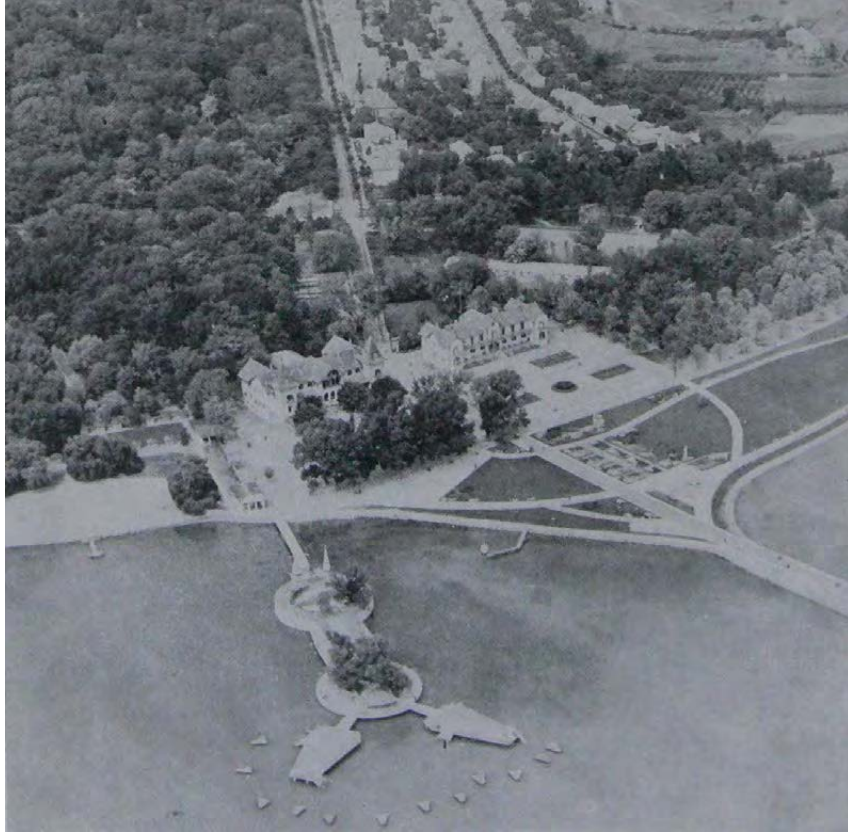
Mára nyoma sincs az egykori szigetstrand remek épületegyüttesének.

Felhasznált irodalom:
Magyar Építőművészet 1963.5

48

48

48

49Keszthely
GPS

parti öltözőépület 1962

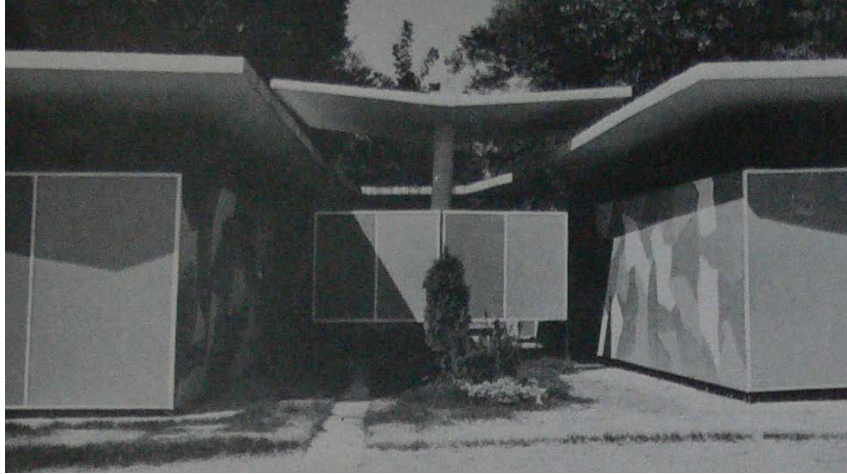
Murányi Sándor
UVATERV

A parti öltözőépület nagy befogadó képessége ellenére követi a kis öltözőegységek ritmusát, ugyanakkor a fedett-nyitott összekötő közlekedő biztosítja az épületegyüttes egységét. Az épület tömegét az acél tartóoszlopokon lebegő karcsú vasbeton lemezek és a fémkeretbe foglalt eternit, vagy farostlemez tábla oldalfalak határozzák meg.

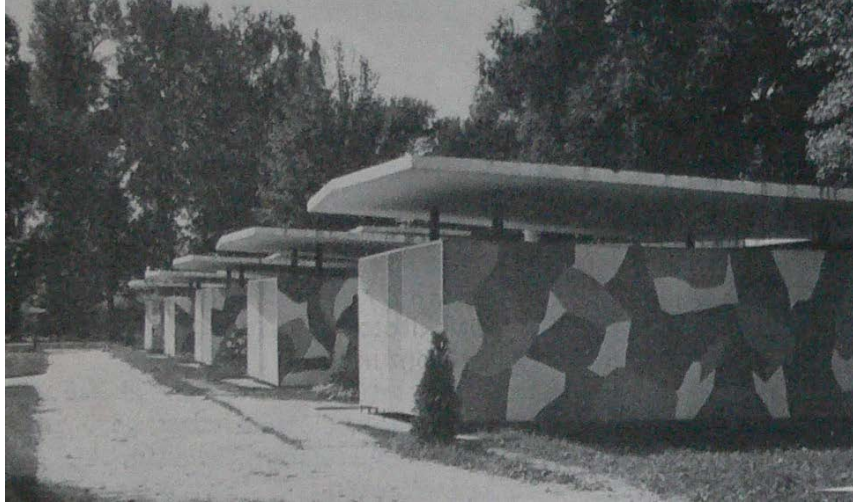
Mára eltűnt az épületegyüttes.

Felhasznált irodalom:
Magyar Építőművészet 1963.5

49

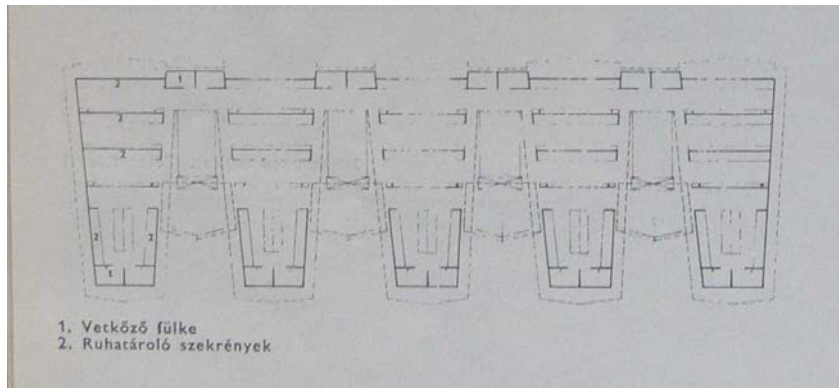
49

49

49

A füredi fasor zárásaként épült meg az arácsi strandfürdő és bisztró épületegyüttese. A partvédő mű megépítésével új terület állt rendelkezésre az építészeti koncepció kialakításához, amely részben a volt révőrs épület átépítésével, részben új öltöző épületsor építésével valósult meg. A tervezésnél lényeges szempont volt, hogy a fasor ritmusát követő, tagolt kabinsor emeletes, könnyű szerkezetű elemei minél kevésbé takarják el a sétálók balatoni kilátását. Az épületcsoport légies hatását a könnyed szerkezeti megoldással és a jól megválasztott anyagok használatával éri el az építész. A földszint feletti vasbeton födémet tartó kettős oszlopok az emeleten tovább futnak, és egyben a fa tetőszerkezetet és a sárga hullámos poliészter fedést is hordják. Az oldalfalak – ahol mindenképpen szükséges a lezárás – csónaklakkal kezelt horonyeresztékes deszkázattal burkoltak. Az épület nagyvonalúságát és légiességét fokozzák az emeletről közvetlenül a partra futó egykarú lépcsők.

Az épületet átépítették, hozzáépítettek, de az acél tartószerkezeti elemeket megtartották, újragyártották. Az épület kielégíti a mai igényeket, mégis megőrizte az eredeti építészeti gondolatot.

Felhasznált irodalom:
Magyar Építőművészet 1963.5

50

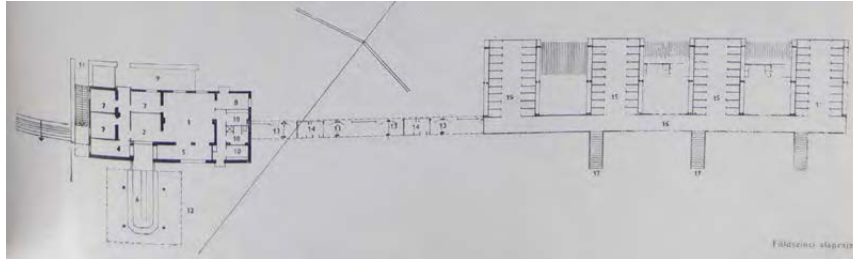

50

50

Buszó épület földszintje

1. Főkönyha
 2. Tálaló
 3. Előkészítő
 4. Itálraktár
 5. Mosogató
 6. Kiszolgáló pult — fedett
 7. Raktár
 8. Iroda
 9. Nyitott — kőfallal takart anyagátvevőhely
 10. Személyzeti öltöző-mosdó
 11. Feljáró az emeleti rétvörshöz
 12. Folyosószerű nyitott terasz
 13. Bejárati
 14. Pénztárak
- Ólászóépület emeleti alaprajza
15. Fedett—nyitott kabinsorok
 16. Kaplekedőterasz
 17. Lejáró a strandhoz

50

50

A kis, községi strand részére egyszerű, könnyen gyártható, helyszínen szerelhető, variálható szerkezeteket tervezett az építész. A tetőszerkezet egymásba akasztható acéltartókból készült, hullámpala fedéssel. A kabinok, a tetőtől független fa szerkezetűek, kétféle panelszerkezettel.

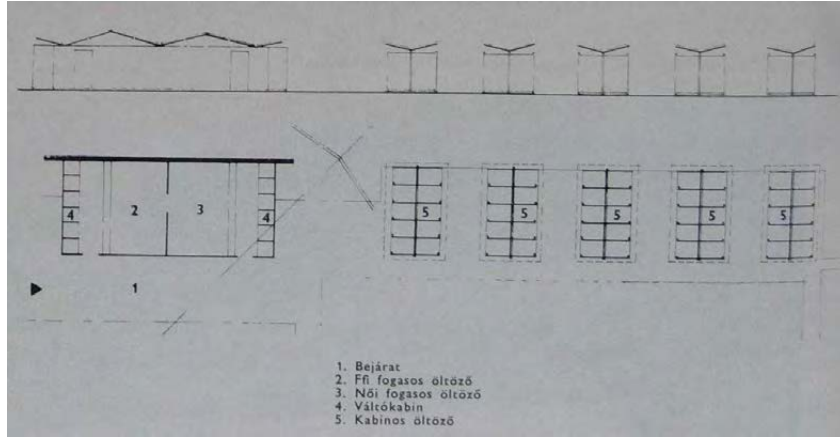
A főút menti strandépületek kisebb átépítésekkel, és felújításokkal ma is állnak, és üzemelnek.

Felhasznált irodalom:
Magyar Építőművészet 1963.5

51

51

51

51

51

Kikötők, hajóállomások

A kikötőépületek funkciója megkívánja a figyelemfelkeltést. Különösen érvényes ez olyan kiemelt jelentőségű helyeken, mint a tihanyi, vagy szántódi rév kompikikötője. A kikötőépületek formai megfogalmazása és szerkezeti kialakítása egyaránt egyedi, újító megoldásokat mutat.

A kettős funkciót ellátó komp és hajókikötőnek egyrészt a már meglévő üzletházhoz, másrészt a kikötő öbölhöz kellett alkalmazkodnia. A tervező számára célszerűen adódott a kör alaprajzú elrendezés. Az alaprajzi forma mellett, a kikötő hangsúlyozásához hozzájárul az acélpillérekre támaszkodó, konzolosan túlnyúló, monolit vasbeton kúpos tetőszerkezet. A belső vízmedence és a fölötte áttört tetőfödém a zártság feloldására szolgál. Az átláthatóságot, könnyedséget segítik a nagy, határoló üvegfelületek.

Az épületet mára átépítették, az eredeti koncepció alig fedezhető fel a szemlélő számára.

Felhasznált irodalom:
Magyar Építőművészet 1963.5

52

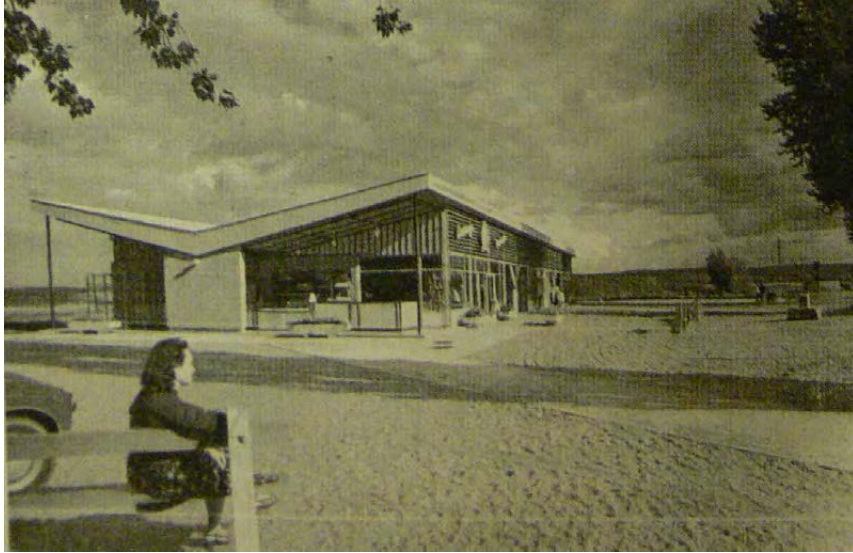
52

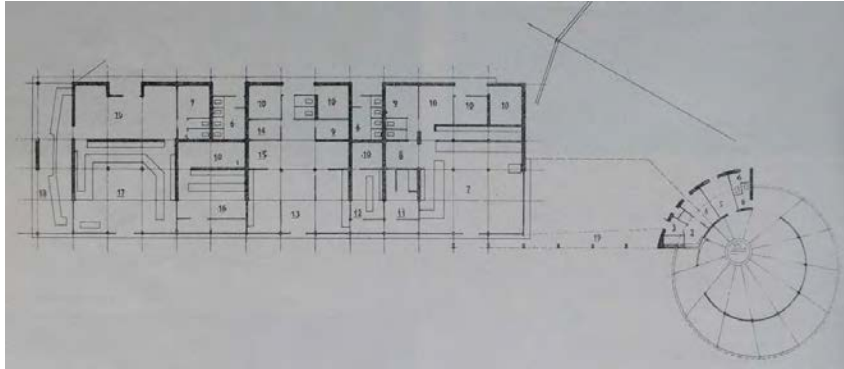

52

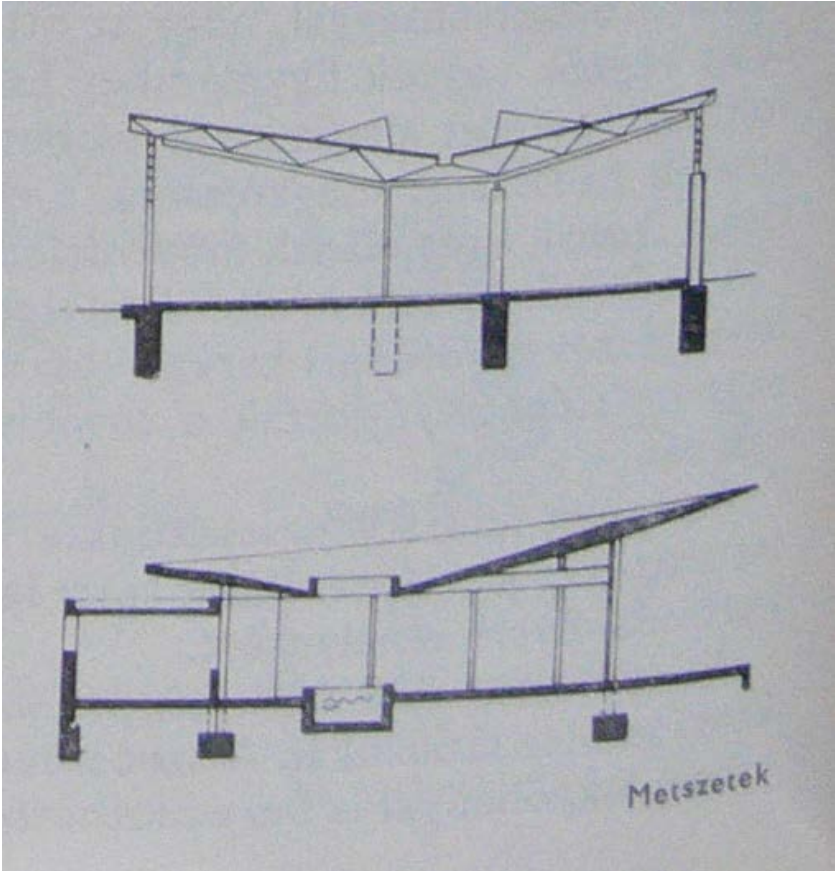

52

1. Váróterem	11. Üzelet
2. Pénztár	12. Trafik
3. Pihenő	13. Fodrászat
4. Információ	14. Kosmetika
5. Poggyásraktár	15. Hajmosó
6. WC	16. Ajándékbolt
7. Bisztró	17. Csemegeüzlet
8. Mosogató	18. Szabadtéri árusító
9. Öltöző	19. Fedett közlekedő
10. Raktár	

52

52

A tihanyi alsóközponthoz kapcsolódó mólón a várakozóknak fedett ülőpadokat biztosító konzolos vasbeton szerkezetek leginkább kifordított esernyőkhöz hasonlítanak.

Felhasznált irodalom:
Magyar Építőipar 1959.9

53

53

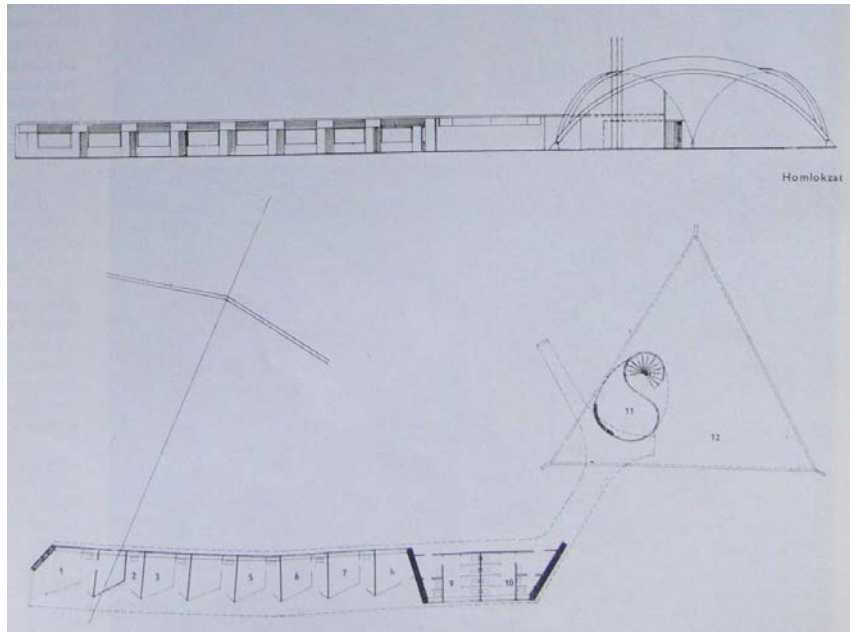
A három ponton támaszkodó, vasbeton héjszerkezetű épület nagyvonalú tömegével a partról és a vízből egyaránt odavonzza az arra járók tekintetét. Az építészeti minőség a részletek kidolgozottságán - egyedi tervezésű csapadékvíz elvezető csatornarács - is megmutatkozik.

Az épület ma is áll - a nagy fedett nyitott teret használják a turisták - de felújítása igencsak időszerű lenne.

Felhasznált irodalom:
Magyar Építőművészet 1963.5

54

54

54

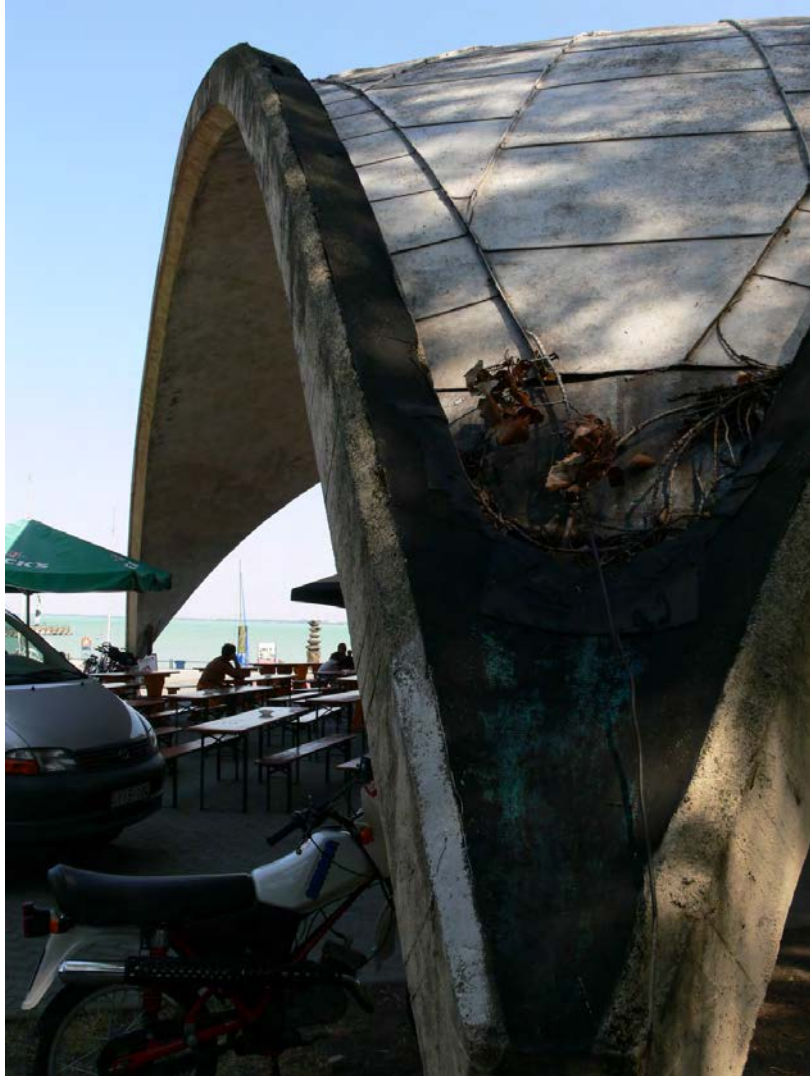

54

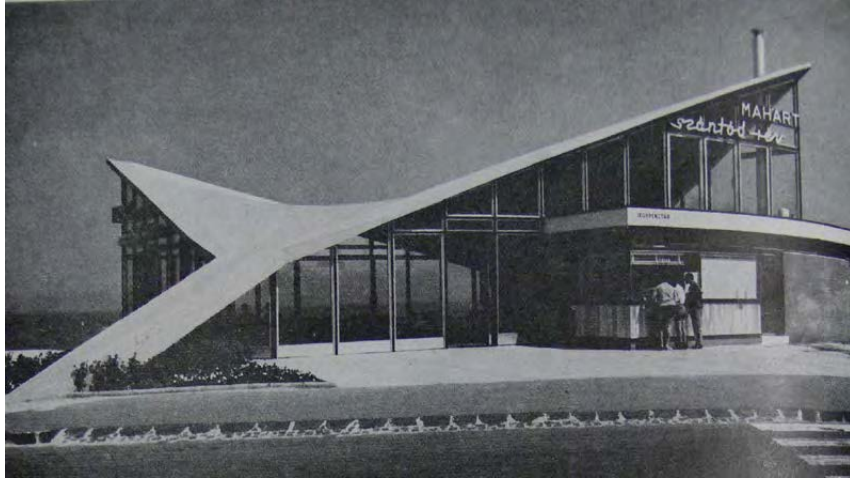

A látványos kikötőépület két részből áll. A váróterem vasbeton héjszerkezetű csarnokából, és a szolgálati helyiségeket tartalmazó épületrészből. A váróterem két átlós sarokpontján a földig vezetett héjszerkezetből készült. A tető másik két sarokpontja 8 méter magasba emelkedik. A merész vonalvezetés nagyvonalú épületet eredményez, amely a váróterem kilátását a Balaton felé kitágítja. A héjszerkezet perembordáját az üvegfal oszlopai támasztják alá, a vízszintes terheket pedig a padló alatt elhelyezett vonórúd veszi fel.

A felvételi épület átfestve, kisebb átalakításokkal ma is áll és üzemel.

Felhasznált irodalom:
Magyar Építőipar 1968.1

55

55

55

55

Kertmozik:

A hatvanas évek központi üdülési koncepciójának része volt a nyaraló tömegek szórakoztatása. A televíziózás őskorában a mozik lényegesen nagyobb jelentőséggel bírtak, mint manapság. A balatonpart jellegzetes épületei voltak a fedett-nyitott kertmozik.

A nyár esti kertmozik pokrócba burkolózó, romantikus hangulata felejthetetlen élményt nyújtott a turistáknak. A műsort a könnyed szórakoztató filmek jellemezték, amelyekből a vidám filmek fesztiválján sűrítve kapott a nyaraló közönség.

A kertmozik épületeiről mindeddig nem találtam korabeli anyagokat, publikációkat - feltételezem, hogy további kutatások eredményre vezethetnek -, de a gyűjteményből nem szeretném kihagyni ezt az épülettípust, ezért saját fotóimmal, a még ma is álló moziépületek közül mutatok be néhányat.

A települési szövetben álló, magas kerítéssel körülvett építményről messziről alig sejthető, hogy mit takar. A pénztáraknál belépve tárul elénk a hatalmas acél tartószerkezet, amely a nézőtér feletti, félnyereg hullámpala tetőt hordja. A gépház kétszintes épülete, valamint a bejárat mellett vetítővászonként működő enyhén ívelt falú építmény fehérre vakolt, lapostetős, teteje konzolosan túlnyúlik a falakon.

Felhasznált irodalom:
saját fotók

56

56

56

56

56

A parkos területen álló mozira már messziről felfigyelhetünk, ugyanakkor a magas, az építményt erődszerűen körbevevő kerítés nem enged belátást a mozi varázslatos belső világába. A hullámpala tető, és az azt tartó acélszerkezet a zamárdi kertmoziéval szinte megegyező, feltehetően egy kidolgozott típusszerkezetet alkalmaztak több helyen. Az építmény körüli látszó téglakerítés látványa csak a bejáratnál törik meg, itt a vakolt, pirosra festett, íves vonalvezetésű fal önkénytelenül a pénztárhoz vonzza az arra járókat.

Felhasznált irodalom:
saját fotók

57

57

57

57

57

57

57

A településközpontban található kertmozi vetítőfal mögötti, utcára forduló, konzolos, íves vasbeton fala, rajta a kertmozi felirattal messziről felhívja magára a figyelmet. Az nézőteret fedő, enyhe hajlású félnyereg tető acél rácsostartó szerkezetre támaszkodik.

Felhasznált irodalom:
saját fotók

58

58

58

58

58

58

A nézőtér lefedésének acélszerkezete a zamárdi és a szemesi megoldást idézi. A járókelők előli takarást, valamint a hangterelést itt filigrán acélszerkezetre szerelhető, ideiglenes - vászon, vagy építőlemez - borítással oldották meg.

Felhasznált irodalom:
saját fotók

59

59

59

59

Egyéb:

A bemutatott épületek rendszerezése funkcionális besorolás szerint történik. Vannak azonban olyan, a téma szempontjából nem elhanyagolható épületek, építmények, amelyek ebbe a rendszerbe nem illeszthetők be. Ilyenek a településközpontok kiszolgáló épületei - posta, művelődési ház, bazársorok -, a benzinkutak, a gyalogos és közúti közlekedés kereszteződési problémáját megoldó tihanyi híd, vagy a síófoki viharjelző obszervatórium.

60Badacsony
GPS

posta

1965-66

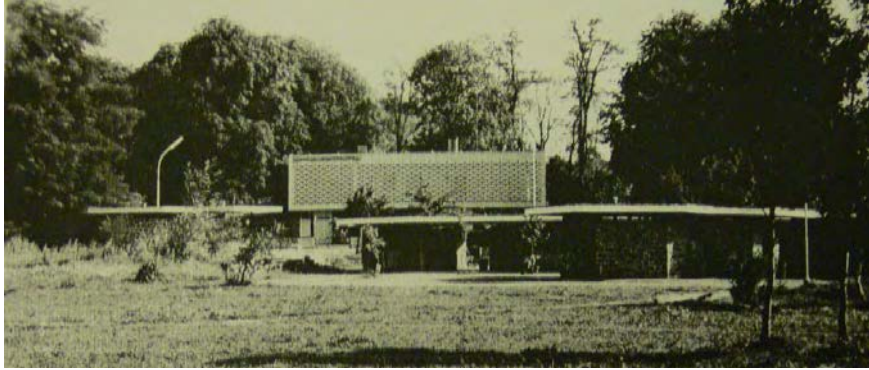
K. Ártner Klára
POTI

Az építész feladata olyan postaépület megtervezése volt, amely kiszolgálja a megnövekedett nyári forgalmat, és lehetővé teszi a kisebb téli szolgáltatás ellátását is. A nyári felvételi épületrész levegős, fedett-nyitott, a kisebb téli rész fűthető, zárt. Az épület megjelenését a földszinten a nagy üvegfelületek és az almádi vöröskő, az emeleten a betonrács architektúra és a fehér műkő burkolat határozzák meg.

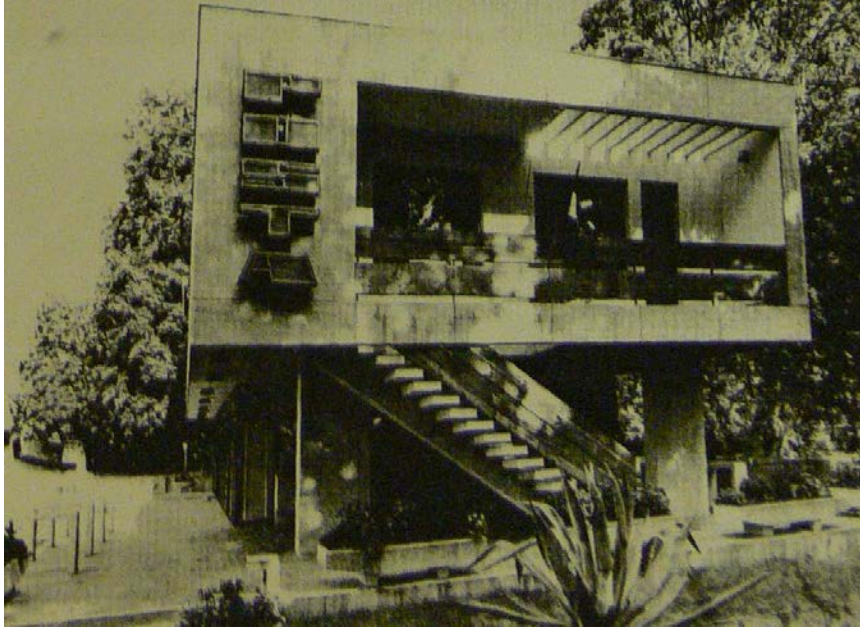
Az épület ma is áll, és változatlanul postaként üzemel.

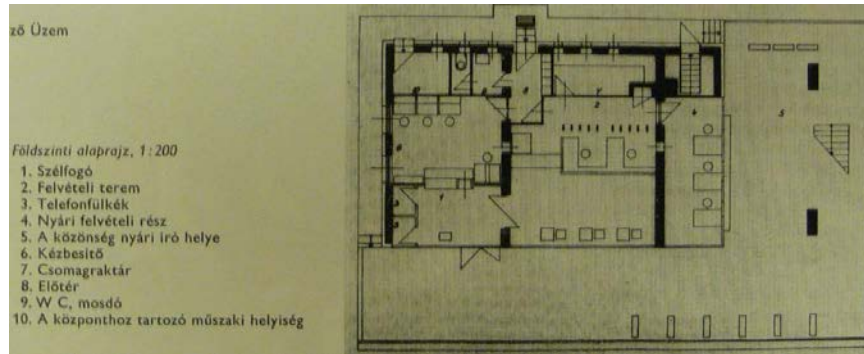
Felhasznált irodalom:
Magyar Építőművészet 1968.2

60

60

60

60

60

60

61Tihany
GPSművelődési ház
(magtár átalakítás)

1958-59

Callmeyer Ferenc
IPARTERV

A tihanyi apátság 1800-as évek elején épült uradalmi magtárára a hatvanas években magtárként már nem volt szükség. Ekkor vetődött fel az épület újrahasznosítása kultúrház-mozi funkcióval. A magtár fafödémének elbontása után, új vasbeton födém építésével a földszintre moziterem, az emeletre a kultúrotthon helyiségei kerültek. A mozihoz tartozó előtér az új, a régi épületen áthatoló lapostetős, vasbeton födémű, üvegezett oldalú épületszárnyban kapott helyet.

A korai műemlékvédelem tervezési kérdéseire érzékenyen válaszoló hozzáépítés mára átépült, lényegét veszítette.

Felhasznált irodalom:

Magyar Építőművészet 1963.2, Magyar Építőművészet 1963.5

61

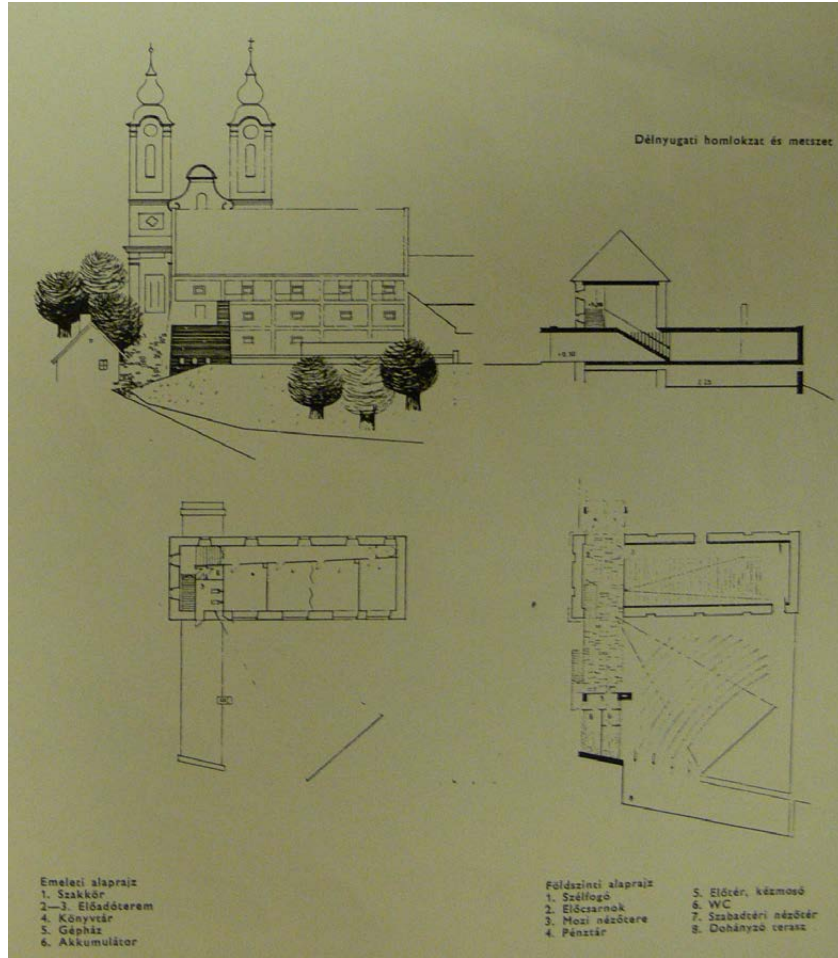
61

61

Tihány, Németh László művelődési központ

61

A megnövekedett turistaforgalom kiszolgálására új kereskedelmi egységekre is szükség volt. Épültek nagyobb áruházak is, de a nyaralók idényjellegű igényeinek kiszolgálására a kisebb üzletsorok, bazárok mutatkoztak a legalkalmasabbnak. Ilyen bazársorok épültek a kikötőkhöz vezető utak mentén, a településközpontokban, vagy a strandok területén.

Badacsony kiránduló jellegű település. Mólójától indulóan épült a két, L alakban elhelyezett, teret alakító épület. Az üzletsor nagy, konzolos vasbeton teteje alatt naptól, esőtől védetten sétálhat végig a turista.

Az alsóbazár épületei ma is állnak, de elhanyagoltak, karbantartásra felújításra szorulnának.

Felhasznált irodalom:

Magyar Építőművészet 1960.6, Magyar Építőművészet 1963.5

Megjegyzés:

A Magyar építőművészet 1960.6 számának 20. oldalán a badacsonyi alsóbazár és a tihanyi rév üzletház fotói mellett a feliratok, tervezők, leírás felcserélve szerepelnek!

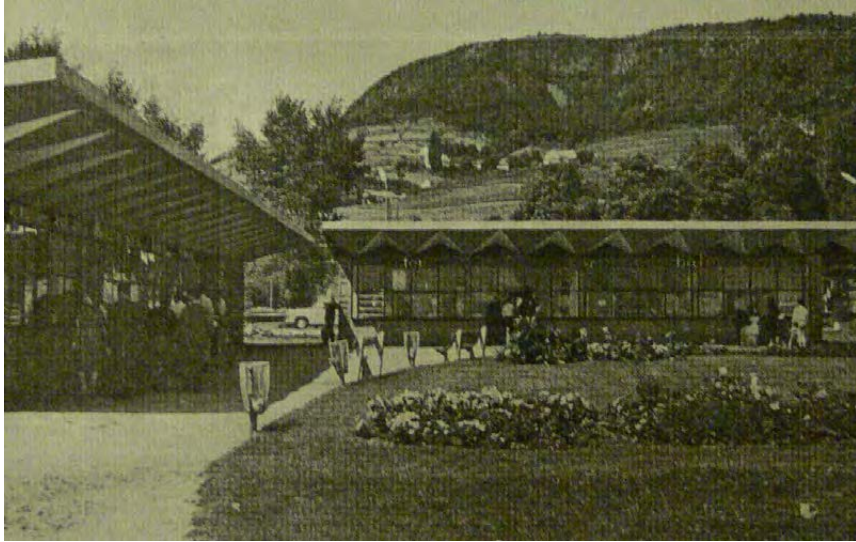
62

62

62

62

62

62

62

Sokáig kérdéses volt, hogy a tihanyi felüljáró megépítése belefér-e a költségvetésbe. Az illetékesek eleinte azt is megkérdőjelezték, hogy szükség van-e a 80 méter hosszú vasbeton hídra. Végül 1961-ben megépült a lemez híd - 10 db 8 méteres támaszközzel -, biztosítva a rendszeresen kikötő utasszállító hajó 600 utasának a biztonságos gyalogos közlekedést.

2008 óta készül Tihany új, komplex fejlesztési terve, amely a komplexitást környékét éppúgy érinti, mint az alsóközpontot, vagy a művelődési házat. A tervezők remélhetőleg érzékenyen kezelik a hatvanas években született építészeti értékeket, és az egykor virágzó turistaközpont hamarosan újra, a mai igényekhez alkalmazkodva várja látogatóit.

Felhasznált irodalom:

Farkas Tiborral folytatott beszélgetések, <http://hg.hu/cikk/epiteszet/11709-tihany-ujjaszuletese> megtekintés időpontja: 2012.07.27

http://eptura.blog.hu/2011/03/31/vasbeton_hid_tihany megtekintés időpontja: 2012.07.27

63

63

63

A feladat a balatoni tájba illő, reprezentatív, a funkciót kiszolgáló, ugyanakkor a partmenti szélsőséges időjárási viszonyoknak ellenálló épületegyüttes tervezése volt, amelynek legfontosabb része a szabad kilátást biztosító megfigyelő torony. Az épületegyüttes mindemellett otthont ad egy állandóan ott tartózkodó személynek, aki a megfigyeléseket végzi.

A sallangoktól mentes, egyszerű funkcionalitás már az épületegyüttes telepítésében megmutatkozik. A megfigyelőtornyot és a pilotázó bástyát - a két helyet, amelyben a létesítmény fő funkciója sűrűsödik - összekötő vitorlafal lehatárolja a kertet, intimitást biztosít a kertbe beúszó lakóépületnek, ugyanakkor merevíti, hátrafesztí a Balaton fölé magasodó tornyot (ha elbontanánk, talán a torony is meginogna).

Az épületek tömegalakításában és homlokzati megjelenésében is következetesen racionális a tervező. A lakószárny földszintes, lapos tetős, tetején tetőterasszal, minden pillanatban emlékeztetve arra, hogy ez nem egy egyszerű családi ház, az itt lakóknak feladatuk és felelősségük van. Az épület pyrogránit burkolatát is a célszerűség indokolja. *Ezen a ponton a balatoni szél teljes erejének kitett az épület, olyan szél ez, mely a vakolt 38-as falon az esőt és a felcsapódó hullámspriccet fél órán belül préseli át.*

Építészettörténeti szempontból is kiemelkedő Molnár Péter alkotása, amely az ötvenes évek közepén, a szocreál ideológiai nyomással terhelt időszakában született, ugyanakkor messze előremutat a hatvanas években kibontakozó modern építészeti irányzatok felé.

A viharjelző tornyot 2008-ban felújították. A rendelkezésre álló szerény anyagi lehetőségek ellenére a felújítás érzékenyen kezeli Molnár Péter alkotását.

Felhasznált irodalom:

Magyar Építőművészet 1956.9, Prakfalvi Endre: A Siófoki Meteorológiai Obszervatórium és Viharjelző Állomás. In Modern és szocreál, *Építészet és tervezés Magyarországon 1945-1959*. Budapest. Magyar Építészeti Múzeum. 2006.

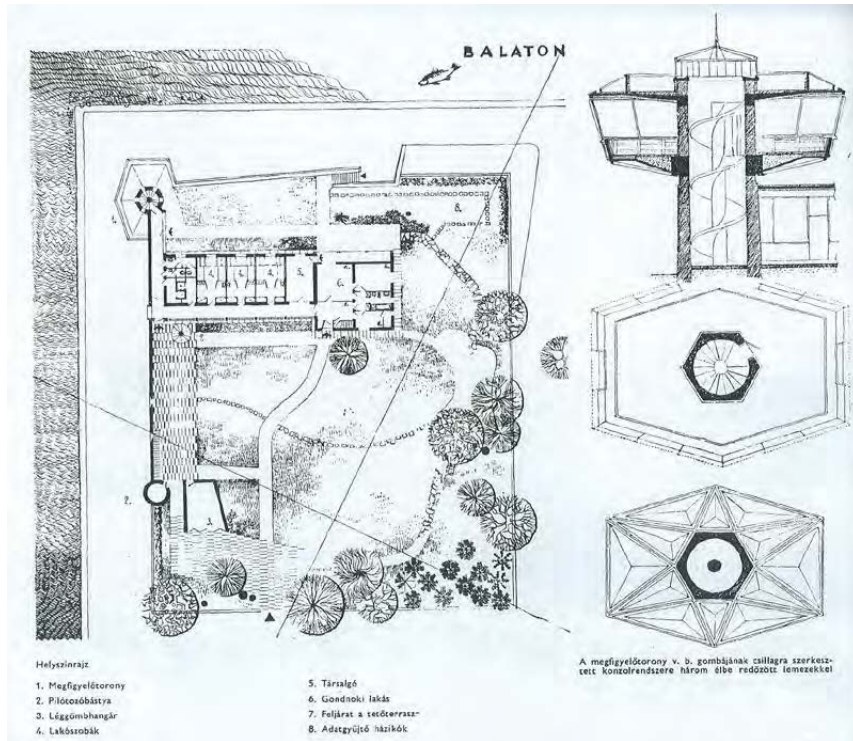
64

64

64

64

64

64

64

64

64

Zárás

A közelmúlttal való foglalkozás nehéz. A személyes érintettség érzelmeket, konfliktusokat vált ki, vívódásokkal teli. Talán ezért sem foglalkoztak sokáig a hatvanas évek építészetével, és ezért mosódhatott össze a köztudatban egy bő évtized nemzetközi színvonalú építészeti minősége az utána következő időszakokkal.

A balatoni fejlesztések 1957-től 1968-ig tartó időszakát a kiegyensúlyozott, organikus fejlesztés, a szilárd építési és területgazdálkodási rend jellemezte. Mindez elsősorban a Regionális Tervnek volt köszönhető.

A Regionális Terv máig minta értékű, a Balatonkörnyéket egységesen és összefüggéseiben kezelő feldolgozás és javaslattevés. Több, mint 10 év eredményességét a kor adottságai is elősegítették, az építészek lelkesedését pedig nyilvánvalóan csak fokozta, hogy a rendezési tervek készítésekor már a megvalósulásra készülhettek. A tervezők - a szokásostól eltérő módon - a rendezési terveket is maguk művezték, így garantálva az elképzelések végigvitelét, pontos megvalósítását.

Ma visszatekintve, úgy gondolom, hogy a siker annak is volt köszönhető, hogy olyan emberek kerültek döntési pozíciókba, akik a legnagyobb szakmai tudással, kreativitással és a legnagyobb emberi gondossággal végezték munkájukat, mindehhez pedig a szükséges anyagi fedezet is rendelkezésükre állt.

A fenti gyűjteményes könyv nem a teljesség igényével készült, szubjektív válogatás, ugyanakkor hiánypótló mű kíván lenni, amely nem csupán a szakmát emlékezteti a méltatlanul elhanyagolt, és részben már veszendőbe ment építészeti értékekre, hanem a mindennapi szemlélő figyelmét is ráirányítja közvetlen környezetére.

Tartalomjegyzék

Előszó	2
Bevezetés	3
I.	
Balatoni Regionális Terv	5
A Regionális Tervvázlat	7
A) Rendezési vonatkozású munkák	10
B) Beruházásokat közvetlenül előkészítő munkák	18
C) Építéshatósági tevékenység	20
II.	
Gyűjtés, rendszerezés	23
Szállásépületek	
▪ Nagyüdülők, szállodák	24
▪ Motelek, társas üdülők	37
▪ Egyedi tervezésű családi nyaralók	46
▪ Típusnyaralók	55
Kiszolgáló épületek	
▪ Vendéglátó épületek	64
▪ Strandépületek	74

▪ Kikötők, hajóállomások	85
▪ Kertmozik	90
▪ Egyéb	95
Zárás	101
Tartalomjegyzék	102
Felhasznált irodalom	103

Felhasznált irodalom

- ¹ Hamvas Béla: Az öt géniusz.1996.
- ² Janáky György: A hatvanas évek. In Magyar Építőművészet. 1988.3.sz.
- ³ Prakfalvi Endre: A hatvanas évek építészetéről. In „HATVANAS ÉVEK MAGYARORSZÁGON” tanulmányok.szerk.Rainer M. János.1956-os Intézet.Budapest.2004.
- ⁴ Vámosy Ferenc: A második félszázad építésze. Az 1957-1968 közötti időszak építészeti értékei. In Magyarország a XX. században.III.kötet.Szekszárd.1996-2000.Babits kiadó
- ⁵ Farkas Tibor: Beszámoló a Balaton-fejlesztés hatéves munkájáról. In Magyar Építőművészet.1963.5.sz.
- ⁶ Kisléghy Nagy István: A Balaton-táj fejlesztése építészeti szempontból. In Magyar Építőművészet.1957.1-2.sz.
- ⁷ Szappanos Géza: A balatoni üdülőtérség fejlődése. In Városépítés.1971.5.sz.
- ⁸ Farkas Tibor: Ahogy én látom a Balaton-ügy 30 évét I. rész. In Magyar Építőművészet.1988.2.sz.
- ⁹ Farkas Tibor kézzel írott jegyzete, melyet a Balatoni Regionális Tervvázlat fotójának hátoldalára írt. Rendelkezésemre bocsátotta: Farkas Tibor
- ¹⁰ Farkas Tiborral folytatott beszélgetéseim során kiderült, hogy ő sem őriz eredeti példányt a tervből; egy későbbi, az 1957-58 –as Regionális Tervet kiindulási alapnak tekintő, 1967-ben, a Balatoni Központi Fejlesztési Program részeként készült tervet kaptam tőle tanulmányozásra.
- ¹¹ Építésügyi Minisztérium. Balaton Központi Fejlesztési Program műszaki-gazdasági koncepciója. *szöveges anyag*.1967.
- ¹² Balatoni Intéző Bizottság
- ¹³ Bérczes István-Farkas Tibor-Kisléghy Nagy István-Polónyi Károly: Beszámoló a Balatonfejlesztés egyéves munkájáról. In Magyar Építőművészet 1958.4-5.sz.
- ¹⁴ Farkas Tibor: Ahogy én látom a Balaton-ügy 30 évét I. rész. In Magyar Építőművészet 1988. 2.sz.
- ¹⁵ Bérczes István-Farkas Tibor-Kisléghy Nagy István-Kóvári Lajos-Polónyi Károly: Tájékoztató a Balaton-fejlesztés kétéves munkájáról. In Magyar Építőipar 1959.9.sz.

¹⁶ Szemelvények az 1964 évi építkezésekből. Siófok új szállodasor és étterem. in Magyar Építőipar.1965.1

¹⁷ Polónyi Károly: Idényjellegű épületek egységes szerkezeti elemekkel. In Magyar Építőipar. 1959.9

¹⁸ Bérczes István, Farkas Tibor, Kisléghy-Nagy István, Polónyi Károly: Beszámoló a Balatonkörnyék fejlesztéséről in Magyar Építőművészet 1960.6

¹⁹ Callmeyer Ferenc: A hétvégi ház pályázat in Magyar Építőművészet 1960.1

²⁰ Callmeyer Ferenc: Hétvégi házak – nyaralók in Magyar Építőművészet 1965.6

²¹ Polónyi Károly: Idényjellegű épületek egységes szerkezeti elemekkel. In Magyar Építőipar. 1959.9.